

Nr 86.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om villkorlig dom, m. m.; given Stockholms slott den 17 februari 1939.**

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om villkorlig dom;
- 2) lag om särskild förundersökning i brottmål;
- 3) lag med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig;
- 4) lag om ändring i vissa delar av 5 kap. strafflagen;
- 5) lag om ändrad lydelse av 32 och 34 §§ strafflagen för krigsmakten;
- 6) lag om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken;
- 7) lag om tillägg till 30 kap. 6 § 1 mom. rättegångsbalken;
- 8) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran;
- 9) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse;
- 10) lag angående ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt;
- 11) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag); samt
- 12) lag angående tillägg till lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag).

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g
till
L a g
om villkorlig dom.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Övertygas någon om brott och finnes, med hänsyn särskilt till den brottsliges karaktär och personliga förhållanden i övrigt, skälig anledning antaga, att han utan att undergå straff skall avhålla sig från att ånyo begå brott, må domstolen under förutsättningar som angivas i denna lag

antingen, i samband med ådömande av straff, förordna att med straffets verkställande skall villkorligt anstå,

eller ock, där det av särskilda skäl finnes lämpligare, i samband med sakerförklaring, förordna om villkorligt anstånd med straffets ådömande.

Villkorlig dom som här sägs må ej meddelas, där det av hänsyn till den allmänna laglydnaden är påkallat, att den brottslige undergår straff.

2 §.

Villkorlig dom som i 1 § sägs må brukas, om å brottet eller, där flera brott föröfvats, å något av dem kan följa straffarbete eller fängelse, dock ej såvida den brottslige finnes förskylla högre straff än straffarbete i ett år eller fängelse i två år.

Villkorlig dom enligt 1 § må ej meddelas, där den tilltalade tillika dömes ovillkorligt till straffarbete eller fängelse.

3 §.

Har tilltalad under de fem åren närmast före brottet undergått straffarbete, omedelbart ådömt fängelse, ungdomsfängelse, förvaring eller internering eller tvångsuppfostran, må villkorlig dom enligt 1 § meddelas allenast såframt synnerliga skäl därtill föranleda.

Samma lag vare, där den tilltalade under de fem åren närmast före brottet erhållit villkorlig dom, som ej avsett förvandlingsstraff för böter.

4 §.

Meddelas beslut om förvandling av böter, må genom villkorlig dom beviljas anstånd med förvandlingsstraffets verkställande, såframt omständig-

heterna ej föranleda till antagande att den bötfällde av tredska eller uppenbar vårdslöshet underlåtit gälda böterna eller att straffets verkställighet erfordras för hans tillrättaförande.

5 §.

I villkorlig dom, som meddelas enligt 1 §, skall fastställas en prøvotid av tre år eller, om den tilltalade förskyllt allenast böter, två år, räknat från den dag utslaget i vad angår den villkorliga domen till följd av nöjdförklaring eller eljest vann laga kraft mot den dömde.

I villkorlig dom, som allenast avser förvandlingsstraff för böter, skall prøvotiden bestämmas till två år.

Om förlängning av prøvotiden stadgas i 12 och 14 §§.

6 §.

Den villkorligt dömde skall under prøvotiden föra ett ordentligt och ostraffligt leverne, undvika dåligt sällskap och bemöda sig om utväg till försörjning på lovligt sätt samt i övrigt ställa sig till efterrättelse vad enligt denna lag och med stöd därav meddelade föreskrifter åligger honom. Har han förpliktats ersätta genom brottet uppkommen skada, skall han göra vad i hans förmåga står att fullgöra sin skyldighet därutinnan.

7 §.

I villkorlig dom enligt 1 § skall förordnas, att den dömde under prøvotiden skall stå under övervakning, såvida ej av särskilda skäl kan antagas att han ändock skall låta sig rätta.

I dom enligt 4 § skall förordnas om övervakning, där det finnes erforderligt.

8 §.

I den mån det med hänsyn till den dömdes ungdom, sinnesbeskaffenhet, omgivning eller levnadssätt och tidigare vandel finnes påkallat för hans tillrättaförande, må, jämte det förordnande meddelas om övervakning, tillika åläggas honom att

a. ställa sig till efterrättelse särskilda bestämmelser beträffande hans utbildning, arbetsanställning eller vistelseort;

b. avhålla sig från bruk av rusdrycker;

c. underkasta sig behandling å sjukhus, alkoholistanstalt eller annan anstalt;

d. underkasta sig inskränkning i förfogandet över arbetsförtjänst eller andra tillgångar.

Där det finnes lämpligt må ock föreskrivas, att den dömde bör å tid och sätt som i domen angivas söka fullgöra honom åliggande skyldighet att gälda ersättning för skada som uppkommit genom brottet.

9 §.

Övervakning skall stå under tillsyn av övervakningsdomstol och utövas av övervakare.

Har den villkorliga domen meddelats av allmän underrätt, är denna övervakningsdomstol, där ej i domen annan allmän underrätt utses därtill. Har domen ej meddelats av allmän underrätt, skall sådan domstol i domen utses till övervakningsdomstol. Tillsyn å övervakning må av övervakningsdomstolen flyttas till annan allmän underrätt.

Övervakare förordnas i samband med beslut om övervakning, där så lämpligen kan ske. I annat fall ankommer det på övervakningsdomstolen att snarast möjligt förordna övervakare. Övervakningsdomstolen må kunna entlediga övervakaren och förordna annan i hans ställe.

Övervakningsdomstols befogenhet enligt denna paragraf skall, då domstolen ej håller sammanträde, utövas på landet av domaren och i stad med rådhusrätt av lagfaren ledamot i rätten, som är satt att taga befattning med ärenden enligt denna lag.

10 §.

Det åligger den dömden att hålla övervakaren underrättad om sin bostad och arbetsanställning, på kallelse inställa sig hos honom och i övrigt enligt hans anvisningar upprätthålla förbindelse med honom.

Övervakaren äger meddela bestämmelser med avseende å verkställandet av föreskrift varom i 8 § sägs samt de ordningsföreskrifter han eljest med hänsyn till den dömdes ungdom eller sinnesbeskaffenhet finner erforderliga.

11 §.

Föreskrift som meddelats jämlikt 8 § må ändras eller upphävas, då anledning därtill förekommer. Har övervakning varat sex månader, må beslut meddelas om dess upphörande, såframt det av särskilda skäl kan antagas att den dömden låter sig rätta utan övervakning.

12 §.

Åsidosätter den dömden, utan att därigenom göra sig skyldig till brott, något som till följd av den villkorliga domen åligger honom, må domstolen efter omständigheterna

- a. förordna om övervakning;
- b. meddela föreskrift jämlikt 8 §;
- c. förordna om prövotidens förlängning, dock högst med två år utöver den i domen bestämda tiden;
- d. besluta att varning skall tilldelas den dömden; eller ock
- e. förklara anståndet förverkat.

Meddelas på grund av denna paragraf sådan föreskrift som i 8 § sägs, skall ock förordnas om övervakning, där så ej tidigare skett. Förklaras anståndet förverkat, skall tillika bestämmas straff för brottet, där det ej skett i den villkorliga domen.

13 §.

1 mom. Varder den, som erhållit villkorlig dom enligt 1 §, övertygad att hava begått nytt brott under prövotiden, må domstolen förklara anståndet förverkat; och skall sådan förklaring städse meddelas, om det nya brottet finnes förskylla straffarbete eller fängelse. Övertygas han om brott som förövats före prövotidens början, må, under förutsättningar som angivas i 1—3 §§ och 26 §, förordnas att anståndet skall avse jämväl detta brott; meddelas ej sådant förordnande, skall antingen anståndet förklaras förverkat eller ock straff ådömas och verkställas för allenast det brott, varom den dömda sålunda övertygats.

Då i fall som ovan sägs anstånd förklaras förverkat, skall gemensamt straff för de brott som äro i fråga ådömas i enlighet med vad därom är stadgat. Vad nu sagts gälle ock, då anstånd som beviljats med verkställande av straff förklaras skola avse jämväl annat brott.

2 mom. Där den som erhållit villkorlig dom enligt 4 § övertygas om brott som begåtts före prövotidens slut, må anståndet förklaras förverkat.

3 mom. Älägges villkorligt dömd förvandlingsstraff för böter, må anståndet förklaras förverkat.

14 §.

Därest i fall som avses i 13 § anståndet ej förklaras förverkat, äger domstolen i enlighet med vad i 12 § stadgas meddela ändrade bestämmelser med avseende å den villkorliga domen.

15 §.

Att i vissa fall då anstånd förklarats förverkat domstolen må döma till tvångsuppfostran, ungdomsfängelse eller förvaring i säkerhetsanstalt för det brott som avsetts med den villkorliga domen, därom är särskilt stadgat.

16 §.

Åtgärd enligt 12 § må beslutas endast om fråga därom väckes före prövotidens utgång eller, vid tillämpning av 14 §, såframt frågan uppkommer i mål som anhängiggjorts före prövotidens utgång. Ej må efter prövotidens utgång förordnande meddelas om övervakning, föreskrift enligt 8 § eller varning, utan att prövotiden samtidigt förlänges.

Anstånd må ej enligt 13 § förklaras förverkat, med mindre fråga därom uppkommer i mål som anhängiggjorts, i fall som avses i 3 mom. av samma paragraf före prövotidens utgång och eljest inom ett år från prövotidens utgång.

Kan anstånd ej längre förklaras förverkat, vare straff förfallet.

17 §.

Uppkommer vid polisdomstol eller poliskammare, i mål mot någon som tidigare erhållit villkorlig dom, fråga om ändrade bestämmelser med av-

seende å den villkorliga domen, må målet hänskjutas till allmän underrätt; och skall så alltid ske, då anståndet finnes böra förklaras förverkat.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning, då mål om förvandling av böter enligt vad därom är stadgat upptagits av domare på landet eller ledamot i rådhusrätt.

18 §.

Ärende angående åtgärd jämlikt 11 eller 12 § upptages av övervakningsdomstolen eller, där anståndet ej är förenat med övervakning, av den domstol som först avgjort det mål vari den villkorliga domen meddelats.

I rättens ställe må sådant ärende upptagas på landet av domaren och i stad med rådhusrätt av lagfaren ledamot i rätten som i 9 § sägs, så ock av övervakningsnämnd varom i 25 § förmäles. Ärendet må, där så finnes lämpligt, hänskjutas till rätten; och skall detta alltid ske, då anstånd finnes böra förklaras förverkat.

19 §.

Framställning om åtgärd jämlikt 11 eller 12 § göres av allmän åklagare, av övervakare eller annan, som enligt särskilt meddelade bestämmelser har befattning med övervakningen, eller ock av den dömde. Sådän fråga må jämväl väckas av myndighet som jämlikt 18 § äger upptaga ärendet.

I ärende som här avses skall tillfälle lämnas den dömde att yttra sig, där fråga ej är allenast om upphörande av övervakning eller av skyldighet enligt 8 §, samt yttrande jämväl inhämtas från övervakaren. Innan beslut meddelas, om förverkande av anstånd med straffs ådömande, skall tillfälle beredas allmän åklagare eller enskild målsägande som i målet yrkat ansvar att utföra talan om bestämmande av ansvar för det brott som avsetts med den villkorliga domen.

20 §.

Varning skall meddelas den dömde personligen. Kan det ej genast ske, skall den som fattat beslutet om varning föranstalta därom att varningen meddelas den dömde så fort ske kan; och må i sådant fall varningen meddelas jämväl av annan i 18 § avsedd myndighet än den som fattat beslutet om varning.

21 §.

På framställning av domstol, domare, ledamot i rådhusrätt eller övervakningsnämnd skall polismyndighet lämna handräckning för den dömdes inställande i ärende som ovan i denna lag sägs.

22 §.

Beslut som meddelats jämlikt 9 § må icke överklagas.

Mot underrätts slutliga utslag angående fråga som avses i 11 eller 12 § må, därest utslaget icke innefattar att anstånd förklaras förverkat, endast den villkorligt dömde föra talan.

Har domaren å landet eller ledamot av rådhusrätt beslutat åtgärd jämlikt 11 eller 12 §, må talan mot beslutet föras av den dömde i den ordning som är stadgad om överklagande av allmän domstols slutliga utslag i brottmål.

Den som icke åtnöjes med övervakningsnämnds beslut äge hos underrätten påkalla prövning av beslutet.

23 §.

Beslut som jämlikt 12 eller 14 § meddelas i fråga om övervakning, skyldighet enligt 8 § eller prøvotidens förlängning skall, där ej annorlunda förordnas, omedelbart lända till efterrättelse.

24 §.

Vill den dömde före besvärstidens utgång förklara sig nöjd med utslaget i vad det avser den villkorliga domen, må förklaringen avgivas inför underrätt som meddelat utslaget eller övervakningsdomstolen. Sådan förklaring må ock avgivas inför domare eller ledamot av rådhusrätt som i 9 § sägs eller ock inför tillsyningsman eller styresman vid häkte eller fängelse. Förklaring, vilken avgives inför annan än underrätt som meddelat utslaget, skall icke gälla utan att utslaget eller rättens eller domarens bevis om målets utgång, såvitt den dömde rör, finnes att tillgå för den som mottager förklaringen.

Förklaring, som avgivits i överensstämmelse med vad nu sagts, må icke återtagas. Har den dömde besvärat sig över utslaget, skola besvären anses återkallade genom nöjdförklaringen, såvitt angår fråga som förklaringen avser.

25 §.

Övervakningsnämnd må av allmän underrätt tillsättas för behandling av frågor som enligt denna lag kunna ankomma på sådan nämnd. Nämnden skall bestå av minst tre ledamöter. Av ledamöterna skall minst en vara lagfaren befattningshavare vid domstol som tillsatt nämnden samt om möjligt en vara läkare. Domstolen förordnar en av ledamöterna att vara ordförande i nämnden.

Flera domstolar må förena sig om gemensam övervakningsnämnd.

26 §.

Villkorlig dom enligt denna lag må ej meddelas i fråga om brott mot tryckfrihetsförordningen eller brott, för vilket straff är utsatt i strafflagen för krigsmakten; dock må villkorlig dom beviljas beträffande brott mot 8 kap. sistnämnda lag, där den tilltalade förskyller fängelse eller straffarbete. Ej heller må villkorlig dom brukas i fråga om förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning eller i fråga om påföljd, som avses i 2 kap. 20 § strafflagen, eller liknande påföljd, som finnes stadgad i annan lag eller författning.

27 §.

Vad i lag eller författning finnes stadgat angående särskild verkan av att någon dömes till straff skall äga motsvarande tillämpning, då genom villkorlig dom beviljas anstånd med straffs ådömande, och skall, där skilda verkningar följa av olika straffarter, sådan dom anses lika med dom å fängelse eller, om i den villkorliga domen så förordnats, dom å straffarbete.

28 §.

De närmare bestämmelser som erfordras för tillämpning av denna lag meddelar Konungen.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Genom lagen upphävas i 1—24 §§ samt 29 § lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom; dock skola jämväl efter den nya lagens ikraftträdande nämnda lagrum tillämpas i fall då villkorlig dom meddelats eller meddelas i mål som blivit av första domstol avdömt före ikraftträdandet.

Vad i lag eller särskild författning är stadgat med avseende å villkorlig straffdom skall äga tillämpning beträffande villkorlig dom enligt den nya lagen, ändå att straff icke utsatts i domen.

F ö r s l a g

till

L a g**om särskild förundersökning i brottmål.**

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

I brottmål må, där det provas erforderligt, särskild förundersökning äga rum för vinnande av utredning rörande den tilltalades personliga förhållanden samt angående de åtgärder som må anses lämpligast för hans rättande.

2 §.

Har någon som ej fyllt tjuguet år häktats för brott, skall särskild förundersökning äga rum, där ej anledning är att antaga, att utredning som i 1 § sägs kommer att därförutan vara för domstolen tillgänglig. Vad nu sagts gälle ock, då någon som fyllt tjuguet år häktats, såframt ej laga hinder mot villkorlig dom föreligger eller sådant fall är för handen som avses i 3 § lagen om villkorlig dom.

Ej må till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse dömas eller anstånd enligt 1 § lagen om villkorlig dom beviljas, utan att särskild förundersökning ägt rum eller därmed avsedd utredning ändock är tillgänglig.

3 §.

Beslut om särskild förundersökning meddelas, före målets handläggning vid domstol av dess ordförande och därefter av domstolen. Beslut om förundersökning beträffande häktad skall skyndsamt meddelas, sedan anmälan om häktningen inkommit till domstolens ordförande.

Till förundersökare förordnas lämplig och villig person.

4 §.

Domstolen eller dess ordförande må, när skäl därtill äro, besluta att läkarintyg angående tilltalad skall anskaffas. Att avgiva sådant intyg, vilket skall avfattas enligt av Konungen meddelade anvisningar, förordnas, därest den tilltalade är häktad, fängelseläkaren och eljest annan läkare, om möjligt en psykiater.

Där utlåtande enligt sinnessjuklagen ej inhämtats, skall läkarintyg som ovan sägs vara införskaffat, innan någon dömes till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse.

Tilltalad, som ej är häktad, är pliktig att för läkarundersökningen inställa sig å tid och ort som läkaren bestämmer. Uteblir den tilltalade, må polismyndighet lämna handräckning för hans inställande.

5 §.

Barnavårdsnämnd skall på begäran av förundersökaren, åklagaren, domstolen eller dess ordförande meddela tillgängliga upplysningar beträffande tilltalad som ej fyllt tjuguetå år och föreslå lämpliga åtgärder för hans rättande.

Enahanda skyldighet åligger nykterhetsnämnd beträffande person med vilken nämnden tagit befattning.

6 §.

Finner domstolen det vara till avsevärt men för den tilltalade eller annan, att kännedom om personliga förhållanden, vilka inför domstolen framkomma i anledning av utredning som avses i denna lag, i följd av rättegångens offentlighet vinner spridning, må domstolen kunna förordna att målet i vad angår dylik utredning skall handläggas inom stängda dörrar.

Utan hinder av sådant beslut må domstolen medgiva tilltalads anhöriga ävensom annan, vilkens närvaro kan väntas bliva till nytta, rätt att övervara handläggningen.

7 §.

Förundersökare ävensom läkare, vilken förordnats jämlikt 4 §, åtnjuta efter domstolens prövning av allmänna medel skäligen arvode för utfört arbete samt ersättning för nödvändiga utgifter. Beslut härom skall gå i verkställighet ändå att det ej vunnit laga kraft. Skriftligt besked om beslutet skall, där det begäres, tillhandahållas utan avgift.

8 §.

Konungen äger meddela de närmare bestämmelser som erfordras för tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Genom lagen upphävas dels lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom i de delar densamma icke upphäves genom lagen om villkorlig dom, dels 1—3 §§ och 4 § andra stycket lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga, dels ock 4 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse.

I mål som anhängiggjorts före den nya lagens ikraftträdande skall dock äldre lag tillämpas.

Fö r s l a g

till

L a g

med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Finner domstol i brottmål, vari talan om ansvar föres mot någon som ej fyllt tjuguet år, att förhandlingarnas offentlighet är till uppenbar olägenhet till följd av den uppmärksamhet för vilken den underårige kan antagas bliva föremål, må domstolen kunna förordna att målet skall handläggas inom stängda dörrar. Anses sådant förordnande böra meddelas, och är jämväl någon som uppnått nämnda ålder tilltalad i målet, skall domstolen, där det finnes kunna ske utan att utredningen avsevärt försväras, såsom särskilt mål handlägga åtalet mot den underårige.

Utan hinder av beslut som avses i första stycket må domstolen medgiva tilltalads anhöriga ävensom annan, vilkens närvaro kan väntas bli till nytta, rätt att övervara handläggningen.

2 §.

Ej må domstol döma underårig till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse, med mindre den som har vårdnaden om honom, där så kunnat ske, blivit hörd i målet.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Genom lagen upphäves lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga i de delar densamma icke upphäves genom lagen om särskild förundersökning i brottmål.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av 5 kap. strafflagen.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 20 § strafflagen¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att till kapitlet skall fogas en ny paragraf, betecknad 24 §, av nedan angivna lydelse:

20 §.

Ådömt straff — — — omedelbart ådömts.

Ådömda böter — — — laga kraft.

Har villkorligt anstånd med verkställande av straff, enligt vad särskilt är stadgat, förklarats förverkat, skall tid som ovan sägs räknas från det beslutet därom vann laga kraft.

24 §.

Om bortfallande av straff för brott, beträffande vilket villkorlig dom meddelats, skall jämte bestämmelserna i detta kap. gälla vad i lagen om villkorlig dom är stadgat.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 32 och 34 §§ strafflagen för krigsmakten.

Härigenom förordnas, att 32 och 34 §§ strafflagen för krigsmakten² skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

32 §.

Att i vissa fall villkorlig dom må brukas vid tillämpning av denna lag, därom är särskilt stadgat.

34 §.

Gemensamt straff — — — sistnämnda brott.

Sammanträffar brott, — — — därtill föranleda.

Sammanträffar brott, som finnes förskylla disciplinstraff, med brott, be-

¹ Senaste lydelse, se 1937: 121.

² Senaste lydelse av 34 §, se 1938: 262.

träffande vilket villkorlig dom anses böra meddelas, må disciplinstraffet ådömas särskilt.

Är brottslig — — — icke tillämpas.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

16 kap.

10 §.

Har underrätt genom beslut under rättegången dömt någon till utgivande av vite eller till ansvar för uteblivande eller annan förseelse i målet; eller ogillat yrkande om ansvar för förseelse, som nu är sagd, eller om ådömande av förelagt vite för uteblivande; eller utlåt it sig angående ersättning åt förundersökare eller läkare, som förordnats jämlikt lagen om särskild förundersökning i brottmål, eller åt vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, eller åt någon, som förordnats att biträda part i rättegången eller att i visst mål eller ärende biträda såsom tolk; eller skilt fullmäktigt från fullmäktigskapet: mot det beslut skall, i händelse av missnöje, särskild talan föras; och skall underrättelse härom i sammanhang med beslutet av rätten meddelas. Lag samma vare, där genom beslut, som av underrätt meddelats under rättegången, förordnats om kvarstad eller beslag eller skingringsförbud eller därmed jämförlig åtgärd eller yrkande om hävande av sådan åtgärd ogillats.

Vad i — — — partens klagan.

25 kap.

5 §.

Vill part klaga över beslut, varigenom underrätt dömt till värjemålsed, skall i fråga om sättet för talans fullföljd lända till efterrättelse vad i sådant hänseende gäller om rättens slutliga utslag i målet. Har underrätt eljest under rättegång meddelat beslut, som enligt lag må särskilt överklagas, skall talan mot beslutet föras genom besvär. Lag samma vare, där i fråga, som

¹ Senaste lydelse, se beträffande 16 kap. 10 § 1933: 183 samt beträffande 25 kap. 5 § 1924: 210.

rörer förundersökare eller läkare, vilken förordnats jämlikt lagen om särskild förundersökning i brottmål, eller som angår fullmäktig eller vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, eller rättegångsbiträde åt part eller tolk, underrätt i slutligt utslag meddelat beslut av beskaffenhet att, där det under rättegången givits, särskild klagan varit tillåten. Innefattar eljest underrätts slutliga utslag beslut, som, där det under rättegången givits, kunnat särskilt överklagas, skall talan mot det beslut föras i sammanhang med fullföljd av talan i huvudsaken; vill ej den, som är med beslutet missnöjd, fullfölja talan i huvudsaken, vare lag, som hade beslutet blivit under rättegången meddelat.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Förslag

till

Lag

om tillägg till 30 kap. 6 § 1 mom. rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att till 30 kap. 6 § 1 mom. rättegångsbalken¹ skall fogas ett nytt stycke av följande lydelse:

Vad sålunda stadgats utgöra ej hinder för tilltalad att söka ändring i hovrätts utslag, varigenom han erhållit villkorlig dom innefattande anstånd med straffs ådömande.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Förslag

till

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran.

Härigenom förordnas, att 2, 3, 14 och 15 §§ lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran skola erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Övertygas någon, som erhållit villkorlig dom, att hava före prövotidens slut begått brott som i 1 § sägs, och dömes han därför till tvångsuppfostran,

¹ Senaste lydelse, se 1937: 469; jfr 1938: 39.

skall domstolen förklara anståndet förverkat samt förordna, att tvångsuppfostran jämväl skall avse brott som föranlett den villkorliga domen eller träda i stället för straff som utsatts i domen.

3 §.

Förklaras anstånd, som meddelats genom villkorlig dom, förverkat av annan anledning än brott som i 1 § sägs, må domstolen, därest den villkorliga domen avsett sådant brott och den dömde ej fyllt aderton år, under de förutsättningar i övrigt som angivas i 1 §, döma honom till tvångsuppfostran att träda i stället för straff för det brott som föranlett den villkorliga domen och, där han samtidigt finnes förfallen till ytterligare straff, jämväl därför.

14 §.

Misstänkes den, som ådömts tvångsuppfostran, att hava före slutlig utskrivning begått brott, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, där brottet är begånget i Stockholm, å förste stadsfiskalen och eljest å landsfogden att efter styrelsens hörande avgöra huruvida åtal lämpligen bör ske.

15 §.

Ådömes någon tvångsuppfostran sedan han blivit till straff dömd men innan han det till fullo undergått, skall domstolen tillika förordna, att tvångsuppfostran skall träda i stället för straffet eller vad därav återstår.

Denna lag träder i kraft, beträffande 14 § dagen efter den då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling och i övrigt den dag Konungen förordnar.

Förslag

till

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse.

Härigenom förordnas, att 2, 3, 19, 20 och 27 §§ lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse¹ skola erhålla följande lydelse:

2 §.

Övertygas någon, som erhållit villkorlig dom, att hava före prövotidens slut begått brott som i 1 § sägs, och dömes han därför till ungdomsfängelse,

¹ Senaste lydelse av 20 §, se 1938: 257.

skall domstolen förklara anståndet förverkat samt förordna, att ungdomsfängelse jämväl skall avse brott som föranlett den villkorliga domen eller träda i stället för straff som utsatts i domen.

3 §.

Förklaras anstånd, som meddelats genom villkorlig dom, förverkat av annan anledning än brott som i 1 § sägs, må domstolen, därest den villkorliga domen avsett sådant brott och detta förövats innan den dömde fyllt tjuguet år, under de förutsättningar i övrigt som angivas i 1 §, döma honom till ungdomsfängelse att träda i stället för straff för det brott som föranlett den villkorliga domen och, där han samtidigt finnes förfallen till ytterligare straff, jämväl därför.

19 §.

Misstänkes den, som ådömts ungdomsfängelse, att hava före domen begått brott, eller misstänkes han att hava begått brott efter domen men före frigivningen eller tillsynstidens utgång, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, där brottet är begånget i Stockholm, å förste stadsfiskalen och eljest å landsfogden att efter nämndens hörande avgöra huruvida åtal lämpligen bör ske.

20 §.

Ådömes någon ungdomsfängelse sedan han blivit till straff dömd men innan han det till fullo undergått, skall domstolen tillika förordna, att ungdomsfängelse skall träda i stället för det andra straffet eller vad därav återstår.

Vad i — — — ungdomsfängelse ådömes.

27 §.

Vad i denna lag finnes stadgat därom att ungdomsfängelse må användas i stället för annat straff eller träda i stället för annat straff gäller icke förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning och ej heller påföljd som avses i 2 kap. 20 § strafflagen eller liknande påföljd som finnes stadgad i annan lag eller författning.

Denna lag träder i kraft, beträffande 19 § dagen efter den då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling och i övrigt den dag Konungen förordnar.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen den 18 juni 1937 (nr 461)
om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Härigenom förordnas, att 2 och 13 §§ lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, vilken lag träder i kraft den dag Konungen förordnar, skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

2 §.

Övertygas någon, som erhållit villkorlig dom, att hava före prövotidens slut begått brott som i 1 § 3. sägs, och dömes han därför till förvaring, skall domstolen förklara anståndet förverkat samt förordna, att förvaringen jämväl skall avse brott som föranlett den villkorliga domen eller träda i stället för straff som utsatts i domen.

Förklaras anstånd, som meddelats genom villkorlig dom, förverkat av annan anledning än brott som i 1 § 3. sägs, må domstolen, därest den villkorliga domen avsett sådant brott samt den dömda prövas vara av sinnesbeskaffenhet varom i 5 kap. 6 § strafflagen förmäles och kan antagas även vid brottets begående hava varit av sådan sinnesbeskaffenhet, under de förutsättningar som i 1 § 1. och 2. angivas, döma honom till förvaring att träda i stället för straff för det brott som föranlett den villkorliga domen och, där han samtidigt finnes förfallen till ytterligare straff, jämväl därför.

13 §.

Ädömes någon, i annat fall än i 3 § sägs, förvaring eller internering sedan han dömts till straff men innan han det till fullo undergått, skall domstolen tillika förordna, att förvaringen eller interneringen skall träda i stället för straffet eller vad därav återstår.

Vid bestämmandet — — — till straff.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Förslag

till

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om
samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Härigenom förordnas, att 2 § 3 mom.¹ barnavårdslagen den 6 juni 1924 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att till 44 §¹ samma lag skall fogas ett nytt moment, betecknat 4 mom., av nedan angivna lydelse:

2 §.

3 mom. Om vissa på barnavårdsnämnden eller dess ordförande ankommande åtgärder är stadgat i lagarna om äktenskaplig börd, om barn i äktenskap, om adoption, om barn utom äktenskap, om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket, om förmynderskap, om förskottering av underhållsbidrag till barn samt om socialregister ävensom i 14 kap. 45 § strafflagen, i lagen om särskild förundersökning i brottmål och i förordningen om mödrahjälp.

44 §.

4 mom. Misstänkes den, som för skyddsuppfostran intagits i skyddshem, att hava före slutlig utskrivning begått brott, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, där brottet är begånget i Stockholm, å förste stadsfiskalen och eljest å landsfogden att efter hörande av skyddshemmets styrelse avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Förslag

till

Lag

angående tillägg till lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av
alkoholister (alkoholistlag).

Härigenom förordnas, att i alkoholistlagen den 12 juni 1931 skall införas en ny paragraf, betecknad 49 a §, av följande lydelse:

¹ Senaste lydelse, se beträffande 2 § 3 mom. 1937: 387 samt beträffande 44 § 1936: 266 och 1937: 78.

49 a §.

Misstänkes den, som enligt meddelat beslut intagits å allmän alkoholistanstalt, att hava före utskrivning från anstalten begått brott, varå enligt lag icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader; hör detta under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, där brottet är begånget i Stockholm, å förste stadsfiskalen och eljest å landsfogden att efter hörande av anstaltens styrelse avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 november 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler, efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet, fråga angående *revision av lagstiftningen om villkorlig dom.*

Föredraganden anför:

»Den 20 april 1934 erhöll chefen för justitiedepartementet, såsom framgår av statsrådsprotokollet för nämnda dag, bemyndigande att låta verkställa utredning angående reformer på straffsystemets, straffverkställighetens och fångvårdens områden. Bland reformfrågor, som därvid skulle upptagas, nämndes frågan angående en revision av lagstiftningen om villkorlig dom. Resultatet av den i anledning härav verkställda utredningen föreligger i ett den 2 november 1937 dagtecknat betänkande med förslag till lag om villkorlig dom m. m., avgivet av inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga (statens offentl. utredn. 1937: 38).¹

Över betänkandet ha utlåtanden infordrats från rikets hovrätter, överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser, fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen samt statens inspektör för fattigvård och barnavård. Tillfälle att avgiva utlåtande har beretts samtliga häradshövdingar och rådhusrätter ävensom följande föreningar, nämligen föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges stadsfiskaler, föreningen Sveriges landsfogdar, föreningen Sveriges landsfiskaler, Sveriges advokatsamfund, svenska kriminalistföreningen, centralförbundet för socialt arbete, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, svenska skyddsförbundet, föreningen skyddsvärnet i Stockholm, Uppsala samhälle, föreningen skyddsvärnet i Göteborg, föreningen skyddsvärnet i Kopparbergs län samt svenska fångvårdssällskapet.

Utlåtanden ha inkommit från de myndigheter som ålagts att avgiva sådana. Därjämte ha yttranden inkommit från häradshövdingarna i Fryksdals, Västerbergslags, Norra Hälsinglands, Medelpads västra, Jämtlands

¹ De sakkunniga utgjordes av professorn Folke Wetter, ordf., överdirektören Hardy Göransson, professorn Olof Kinberg, advokaten Hugo Lindberg och revisionssekreteraren Ivar Strahl.

västra och Mjölby domsagor, rådhusrätterna i Stockholm, Norrtälje, Uppsala, Nyköping, Eskilstuna, Karlskrona, Malmö, Landskrona, Hälsingborg, Trelleborg, Göteborg, Kristinehamn, Örebro, Västerås, Falun och Gävle samt från flertalet av de nämnda föreningarna. Krigshovrätten har bifogat yttranden från vissa krigsrätter, länsstyrelserna från vissa landsfogdar och svenska skyddsförbundet från vissa skyddsföreningar.

Sedan ärendet varit föremål för övervägande inom justitiedepartementet, anhåller jag att nu få upptaga detsamma till behandling.

Gällande svensk rätt.

Reglerna om villkorlig dom återfinnas i lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom, vilken avlöst den första svenska lagen i ämnet av år 1906.

Enligt lagen angående villkorlig straffdom må domstol, då någon dömes till straffarbete, ej över sex månader, eller fängelse, ej över ett år, under vissa förutsättningar förordna att med straffet skall anstå och att på den dömdes uppförande under viss provotid samt vissa i lagen angivna omständigheter i övrigt skall bero, huruvida straffet skall gå i verkställighet. Såsom förutsättning för dylik villkorlig dom uppställer lagen, att det med hänsyn till den dömdes karaktär och personliga förhållanden i övrigt finnes skälig anledning antaga att han skall utan straffets undergående låta sig rättas. Bland övriga förutsättningar märkes, att den tilltalade ej under de tio år, vilka närmast föregått brottet, blivit dömd till straffarbete eller fängelse eller under samma tid undergått dylikt straff, som blivit honom tidigare ådömt.

Lagens bestämmelser om villkorlig dom beträffande böter ha ändrats i samband med 1937 års lagstiftning om verkställighet av bötesstraff, vilken träder i kraft den 1 januari 1939. Till nämnda dag gäller, att villkorlig dom må användas då straffet bestämmes till böter, dock endast där det finnes anledning antaga att den dömd till följd av fattigdom och bristande förvärvsförmåga skulle nödgas avtjäna böterna med frihetsstraff. Genom lagändringen upphäves detta stadgande och ersättes med en bestämmelse därom att villkorlig dom må beviljas, då någon ålägges förvandlingsstraff för böter, så framt omständigheterna ej föranleda till antagande att den böt-fällde av tredska eller uppenbar vårdslöshet underlåtit gälda böterna eller att straffets verkställighet erfordras för hans tillrättaförande.

I lagen meddelas vissa bestämmelser om övervakning av villkorligt dömda. I detta hänseende gäller, enligt bestämmelsernas år 1937 antagna lydelse, att då anstånd beviljas med fängelse eller straffarbete, den dömd skall, där ej annorlunda bestämmes, under provotiden stå under övervakning av därtill förordnad person, övervakare, som har att utöva tillsyn över hans uppförande och söka befordra vad som kan lända till hans rättelse. Meddelas villkorlig dom i fråga om förvandlingsstraff för böter, må, där det av särskilda skäl finnes erforderligt, likaledes förordnas, att den dömd

skall stå under övervakning. Var den dömden vid åtalets anhängiggörande under 21 år, må i domen kunna åläggas honom skyldighet, i visst avseende eller i allmänhet, att efterkomma föreskrift och föga sig i anordning, som övervakaren finner erforderlig för hans rättelse.

Övervakning skall stå under domstols vårdnad. Har allmän underrätt meddelat den villkorliga domen, är den domstolen vårdnadsdomstol. I annat fall skall domstol, som meddelar villkorlig dom, tillika utse vårdnadsdomstol.

Prövotiden varar intill dess tre år eller, då den villkorliga domen avser förvandlingsstraff för böter, intill dess två år förflutit från det domen vunnit laga kraft i vad avser straff, anstånd, övervakning och skyldighet att lyda övervakaren.

Om den dömden begår brott eller eljest åsidosätter sina skyldigheter på grund av den villkorliga domen, kan anståndet förklaras förverkat. Förverkande skall alltid inträda, om han efter domen men före prövotidens slut förövar nytt brott, för vilket han förskyller straffarbete eller fängelse. I fall av dåligt uppförande kan varning meddelas honom.

För vinnande av utredning i det särskilda fallet, huruvida erforderliga förutsättningar för villkorlig dom finnas, skall i viss utsträckning särskild förundersökning äga rum rörande den tilltalade.

Tillämpningen av gällande lagstiftning.

Årliga antalet villkorliga straffdomar torde för närvarande överstiga 2,000. Sedan år 1922, då efter krigsåren normala förhållanden få anses ha inträtt, har villkorlig dom kommit till användning i oavbrutet ökad omfattning. Medan antalet sistnämnda år utgjorde 679, var det 2,067 år 1934, det sista år för vilket statistik föreligger.

Över hälften av de villkorligt dömda utgöras av sådana som begått tjuvnadsbrott. I stor utsträckning dömes villkorligt även vid bedrägeri, förskingring och förfalskning, likaledes beträffande fosterfördrivning, barnamord, misshandel samt vissa otuktsbrott.

År 1934 erhöll över hälften av de till straffarbete i högst sex månader dömda och över en tredjedel av de till fängelse i högst ett år dömda villkorlig dom. Däremot är antalet villkorligt ådömda bötesstraff, jämfört med hela antalet bötesstraff, mycket obetydligt. Dock förekomma årligen omkring 200 villkorliga bötesdomar. Dessa torde till stor del gälla tjuvnadsbrott (snatteri) av unga personer.

Relativt sett erhålla unga brottslingar villkorlig dom i betydligt större utsträckning än äldre. Det förtjänar anmärkas, att omkring hälften av samtliga, som erhålla villkorlig dom, äro i åldern 15—21 år.

Genom villkorlig dom meddelat anstånd med straffverkställighet förverkas av omkring 9 % av de dömda genom återfall i brott under prövotiden. För bedömning av i vilken utsträckning återfall sker under en längre period efter domen än prövotiden har undersökning gjorts beträffande återfalls-

frekvensen under en tioårsperiod. Undersökningen visar att av dem, som fått villkorlig dom för brott begånget före 21 års ålder, drygt var femte återfaller i brott inom tio år efter domen, medan av äldre villkorligt dömda drygt var tionde återfaller inom samma tid. Till jämförelse må nämnas att återfallsfrekvensen bland ovillkorligt dömda är ungefär en och en halv gång så stor som bland villkorligt dömda.

År 1932 beräknades att särskild förundersökning enligt lagen om villkorlig straffdom och lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga ägde rum i minst 1,200 fall årligen. Antalet torde numera ha stigit. Det torde på grund av verkställda beräkningar kunna antagas att omkring en tredjedel av dessa förundersökningar utföras av tjänstemän eller styrelseledamöter i skyddsföreningar. I domsagorna förordnas i ej ringa utsträckning där anställda notarier till förundersökare.

Då villkorlig dom meddelas, ställes numera i de flesta fall den dömde under övervakning. År 1934 förordnades sålunda om övervakning beträffande ej mindre än 1,436 personer, motsvarande 70 % av hela antalet under nämnda år villkorligt dömda. Man har anledning förmoda att antalet sedermera stigit. Antalet villkorligt dömda, som på en gång stå under övervakning, kan uppskattas till omkring 4,000. Till jämförelse må nämnas, att i medeltal 2,000 personer äro intagna i rikets fångvårdsanstalter. Närmare en tredjedel av övervakningarna torde utföras av skyddsföreningsfunktionärer, diakoner, tjänstemän i samhällets socialvård samt funktionärer i frälsningsarmén. Ej sällan förordnas, särskilt på landet, präster, folkskollärare och fjärdingsmän till övervakare. Även kommunala förtroendemän åtaga sig i stor utsträckning att vara övervakare.

Villkorlig dom i utländsk rätt.

Den villkorliga domen har först utbildats i de anglosaxiska länderna, där den också vunnit en vidsträckt tillämpning.

Enligt *engelsk rätt*¹ kan domstol, med eller utan sakerförklaring, villkorligt befria en tilltalad från straff mot det att denne förbinder sig att under en viss prøvotid, som ej får överstiga tre år, iakttaga ett gott uppförande. Som förutsättning härför gäller, att domstolen finner en sådan villkorlig dom lämplig med hänsyn till den tilltalades karaktär, tidigare vandel, ålder, hälsa eller sinnesbeskaffenhet eller till brottets obetydlighet eller de förmildrande omständigheter under vilka det förövats. Domstolen kan emellertid även under samma allmänna förutsättningar bestämma som villkor, att den tilltalade underkastar sig tillsyn under prøvotiden av därtill utsedd person. I samband härmed kan domstolen föreskriva de ytterligare villkor som må finnas erforderliga för säkerställande av övervakningen och till förebyggande av upprepade brottslighet. Dessa särskilda bestämmelser kunna vara av vitt

¹ Sedan år 1907 gäller i England The Probation of Offenders Act med därefter vid flera tillfällen vidtagna ändringar.

skilda slag. De kunna avse den tilltalades bostad och umgänge samt innebära att han skall avhålla sig från bruk av rusdrycker, undergå läkarbehandling, besöka viss skola, ingå i en social eller religiös sammanslutning o. s. v. Unga brottslingar kunna i denna ordning överlämnas till vård hos personer, som äro villiga att sörja för dem, eller till för ändamålet upprättade hem (hostels), där de erhålla uppehälle och tillsyn medan de ha arbete utanför hemmet, eller till andra godkända hem, där de få såväl uppehälle som arbete. De av domstolen givna föreskrifterna kunna efter omständigheterna ändras och den ursprungligen bestämda prøvotiden, vanligen ett år, kan förlängas. I sista hand skall den som bryter mot uppställda villkor inställas inför domstolen för erhållande av straffdom.

Det angivna förfarandet kan användas vid så gott som alla slag av brott, dock ej beträffande vissa grova brott, vilka i samhällets intresse ansetts kräva allvarlig bestraffning. Tillämpningen är icke begränsad till förstagångsförbrytare.

Det engelska övervakningssystemet vilar på en organisation, som kännetecknas av att de personer som handhava övervakningen, probation officers, äro avlönade tjänstemän, anställda vid domstolarna och underkastade ledning och kontroll av dem eller av s. k. probation committees, bestående av tre eller flera domare inom ett visst distrikt. I de större städerna finnas vid varje domstol flera probation officers, i de mindre städerna och på landet kan en sådan tjänsteman vara anställd vid flera domstolar. Probation officers ha till uppgift icke blott att utföra övervakningsuppdrag utan även att till domstolens ledning företaga förberedande undersökning rörande lämplig behandling av brottslingar. Såsom övervakare har en probation officer även att biträda dem som stå under hans tillsyn att finna arbete. I övrigt skall han bistå dessa med råd och hjälp i den mån han finner det behövt. I viss utsträckning användas i England även enskilda personer såsom medhjälpare åt probation officers samt i någon mån dessutom för mera självständiga förundersöknings- och övervakningsuppdrag.

I *Amerikas förenta stater* förekommer villkorlig dom såväl i form av villkorligt anstånd med meddelande av slutlig dom som i form av villkorligt anstånd med verkställandet av sådan dom. I båda fallen innebär den villkorliga domen, att den brottslige ställs på prov under viss prøvotid. Domstolen äger i allmänhet att såsom villkor för anståndet giva den dömde förhållningsregler avseende prøvotiden. Den dömde står under denna tid i regel under övervakning av en probation officer. I flertalet stater tillkommer det domstolen att utnämna och kontrollera denne, men i vissa stater står övervakningsorganisationen under ledning av särskilda centrala eller lokala myndigheter. Bland probation officers finnas såväl fast anställda tjänstemän som ock helt frivilliga krafter. Till deras åligganden höra såväl övervakningar som förundersökningar.

På den europeiska kontinenten infördes villkorlig dom först i *Belgien* och *Frankrike*. Därvid upptog man icke det engelska systemet att låta domstolen villkorligt uppskjuta ådömandet av ansvar. I stället innebär villkorlig dom

i dessa länder, att domstolen ådömer straff och i samband därmed förordnar om villkorligt anstånd med straffets verkställande. En annan olikhet är, att villkorlig dom i dessa länder icke kan förbindas med övervakning och att icke heller särskilda villkor för anståndet kunna uppställas. Anståndet förverkas sålunda endast i det fall att den dömde ånyo blir övertygad om brott. För ungdom gälla emellertid särskilda regler, som giva domstolen möjlighet att förordna om övervakning och även om omhändertagande i anstalt.

Jämväl enligt den nya *schweiziska* strafflagen innebär villkorlig dom villkorligt anstånd med straffverkställigheten. Domstolen kan ställa den villkorligt dömde under övervakning. Den kan även meddela honom förhållningsregler för prøvotiden. Som exempel härpå nämnes i lagen föreskrift att lära ett yrke, att uppehålla sig å angiven ort, att avhålla sig från alkoholhaltiga drycker och att inom viss tid ersätta genom brottet orsakad skada.

I våra grannländer har institutet villkorlig dom, liksom i de nu nämnda och ett flertal andra länder på kontinenten, utformats såsom villkorligt anstånd med verkställigheten av ett ådömt straff.

I *Danmark* kan straff, som icke är högre än böter, hæfte i två år eller fängsel i ett år, ådömas villkorligt. Om brott är begånget under inflytande av stark sinnesrörelse, annan övergående rubbning av sinnesjämvikten eller andra särskilda omständigheter som i betydande grad förringa gärningens straffvärdhet, må villkorlig dom användas ändå att straffet överstiger det nu sagda. I domen kunna särskilda villkor uppställas för anståndet. Någon begränsning med hänsyn till villkorens art innehåller lagen icke. Enligt förarbetena kan det såsom villkor föreskrivas, att den dömde inom viss tid betalar målsäganden viss ersättning, att han vistas å angiven ort, att han fortsätter och slutför viss utbildning, att han avhåller sig från förtäring av starka drycker på offentlig plats eller att han går in i en nykterhetsförening och kvarstår i denna samt iakttagit dess bestämmelser om avhållsamhet från rusdrycker. Den dömde skall stå under övervakning, såvida ej detta med hänsyn till omständigheterna finnes vara icke ändamålsenligt. Prøvotidens längd bestämmes i domen och skall vara minst två och högst fem år.

Enligt *norsk* rätt kunna böter, hefte icke över två år och fängsel icke över ett år ådömas villkorligt. Lyder domen å fängselstraff, skall den dömde under prøvotiden stå under övervakning, såvida ej rätten finner detta onödigt. Domstolen skall såsom villkor för anståndet föreskriva den dömde att erlagga en efter hans betalningsförmåga avpassad ersättning, som målsäganden har rätt till och framställt krav på. Har den dömde ålagts underhållsbidrag, kan betalningen härav göras till villkor. Om brottet förövats under missbruk av rusdrycker ävensom om den dömde plägar missbruka sådana drycker, kan såsom villkor uppställas, att han helt avhåller sig från att förtära alkoholhaltiga drycker eller att han söker vård å alkoholistanstalt. Domstolen kan också uppställa andra villkor. I lagen nämnes såsom exempel föreskrift att söka arbete, att utbilda sig i ett yrke och att avhålla sig från att besöka platser som angivas i domen. Prøvotiden bestämmes i domen. Den skall räcka minst två och högst fem år.

I *Finland* kan frihetsstraff, ej över ett år, samt böter ådömas villkorligt. Förordnande om övervakning förekommer ej. Såsom villkor för anståndet må domstolen förelägga den dömde att inom viss tid fullgöra sin skadeståndsplikt, såframt han prövas vara i stånd därtill. I övrigt har domstolen icke befogenhet att föreskriva särskilda villkor för anståndet. Prövotidens längd bestämmes i domen och skall vara lägst två och högst fem år.

De sakkunnigas förslag.

Reformförslaget avser bland annat att göra den villkorliga domen till ett mera effektivt medel i kampen mot brottsligheten därigenom att domstolarna erhålla befogenhet att förbinda den villkorliga domen med föreskrifter av olika slag, vilka den dömde har att iakttaga.

De sakkunniga ha härutinnan i sitt förslag till ny lag om villkorlig dom föreslagit att, där så prövas ändamålsenligt för att avhålla den dömde från att ånyo begå brott, i domen skall kunna såsom villkor för anståndet föreskrivas honom att underkasta sig vissa inskränkningar i hans rörelse- eller handlingsfrihet. Det skall sålunda kunna åläggas honom att vistas å viss bestämd ort eller icke uppehålla sig å viss ort, att underkasta sig inskränkning i förfogande över arbetsförtjänst eller andra tillgångar samt att begära att bli förklarad omyndig eller samtycka därtill.

För vissa fall har vidare föreslagits, att i domen skall kunna såsom villkor för anståndet föreskrivas den brottslige att sköta anvisat arbete eller anställning, att genomgå viss utbildning, att vistas i anvisat enskilt hem eller begagna anvisad bostad eller att underkasta sig behandling å sjukhus, skyddshem, alkoholistanstalt eller annan liknande anstalt. Omhändertagande på sådant sätt är avsett för de fall, där den brottslige prövas på grund av ungdom, utvecklingshämning eller eljest på grund av sin sinnesbeskaffenhet eller ock till följd av alkoholmissbruk, arbetsskygghet eller annan vanart vara i behov av åtgärd av ifrågavarande slag. Enligt de sakkunniga skall det även kunna komma i fråga att föreskriva behandling i arbetshem, förutsatt att de nuvarande arbetshemmen på lämpligt sätt reformeras.

Såsom legalt villkor för anstånd skall liksom för närvarande gälla, att den dömde efter förmåga ersätter genom brottet uppkommen skada. Härtill har knutits en bestämmelse därom att domstolen skall kunna i den villkorliga domen meddela föreskrift om tid och sätt för gäldandet av ersättningen.

Då föreskrift meddelas i något av ovan angivna hänseenden, skall den villkorligt dömde alltid ställas under övervakning. Avser föreskriften arbetsanställning, utbildning, bostad eller vistelse i enskilt hem eller anstalt, är den dömde underkastad lydnadsplikt gentemot övervakaren såtillvida att han är skyldig att efterkomma de ytterligare föreskrifter som övervakaren anser erforderligt att meddela i fråga om hans sysselsättning och levnads-

sätt. Övervakaren skall således äga att efter omständigheterna fullständiga och anpassa de föreskrifter domstolen meddelat.

Övervakningen skall liksom för närvarande stå under domstols inseeende. Domstolen, som i förslaget benämnes övervakningsdomstolen, har jämte de uppgifter som enligt gällande lag åligga vårdnadsdomstol även erhållit befogenhet att ändra eller upphäva föreskrifter eller meddela nya föreskrifter, då den dömdes uppförande under prövotiden eller andra omständigheter giva anledning därtill. I vissa fall skall domstolen dessutom kunna förlänga prövotiden med intill två år utöver den för normalfallen bestämda treåriga prövotiden.

I förslaget göres skillnad mellan å ena sidan villkorlig dom, som förenas med föreskrift om arbete, utbildning, bostad eller vistelse i enskilt hem eller anstalt, och å andra sidan övriga villkorliga domar. Villkorlig dom av förstnämnda slag, av de sakkunniga benämnd kvalificerad villkorlig dom, skall enligt förslaget innebära anstånd med ådömande av ansvar, medan villkorlig dom i övrigt, av de sakkunniga kallad enkel sådan, liksom enligt nuvarande lag innebär anstånd med verkställigheten av ett ådömt straff. I kvalificerad villkorlig dom utsättes således icke något straff. Efter sakerförklaring förordnas i stället att med ådömande av ansvar skall anstå och på den dömdes uppförande under viss prövotid bero huruvida ansvar skall ådömas. I enkel villkorlig dom däremot utsättes straff men tillika förordnas, att med verkställande av detta skall anstå och på den dömdes uppförande under viss prövotid bero huruvida straffet skall verkställas.

Beträffande förutsättningarna för användning av villkorlig dom ha de sakkunniga föreslagit flera förändringar. För att enkel villkorlig dom skall kunna meddelas förutsättes sålunda, därest det ej är fråga om förvandlingsstraff för böter, att den tilltalade dömes till fängelse, ej över två år, eller till straffarbete, ej över ett år, att brottet begåtts mindre till följd av vanart än av oförstånd, trångmål, annans påverkan eller liknande omständighet, att det med fog kan antagas, att den brottslige utan att undergå straffet skall avhålla sig från att ånyo begå brott, att brottets beskaffenhet och omständigheterna i övrigt ej påkalla straffets verkställande samt att den brottslige under fem år närmast före brottet icke undergått straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, tvångsuppfostran eller förvaring i säkerhetsanstalt och ej heller erhållit villkorlig dom, där ej domen avsett förvandlingsstraff för böter. Förutsättningarna för villkorligt ådömande av förvandlingsstraff för böter ha i förslaget angivits i huvudsaklig överensstämmelse med 1937 års lagstiftning rörande verkställighet av bötesstraff.

För kvalificerad villkorlig dom förutsättes, att den tilltalade övertygas om brott vara enligt lag kan följa fängelse eller straffarbete; villkorlig dom må dock ej brukas där den brottslige finnes förskylla högre straff än fängelse i två år eller ock straffarbete i ett år eller — om han begått brottet innan han fyllt 21 år — straffarbete i två år. Det förutsättes vidare, att den brottslige prövas på grund av ungdom, utvecklingshämning eller eljest på grund av sin sinnesbeskaffenhet eller ock till följd av alkoholmissbruk, arbets-

skygghet eller annan vanart vara i behov av åtgärd enligt kvalificerad villkorlig dom, att det med fog kan antagas att han därigenom skall avhållas från att ånyo begå brott samt att brottets beskaffenhet och omständigheter-na i övrigt ej påkalla att han straffas.

För att åstadkomma ett fullständigare material för prövningen, huruvida förutsättningarna för villkorlig dom föreligga och huru domen skall utformas, ha de sakkunniga föreslagit, att den särskilda förundersökningen i viss omfattning kompletteras med summarisk läkarundersökning. De nuvarande i olika lagar meddelade föreskrifterna om särskild förundersökning ha vidare sammanförts och utvidgats. Bestämmelserna ha upptagits i ett särskilt lagförslag, och i samband därmed har termen 'särskild förundersökning' föreslagits utbytt mot 'personundersökning'.

De krav, som de föreslagna reformerna ställa på de organ vilka skola utföra personundersökningar och övervakningar, ha föranlett de sakkunniga att föreslå en fastare organisation för dessa ändamål. Enligt förslaget skall ett antal tjänstemän, statens skyddskonsulenter, anställas med uppgift bland annat att var inom sitt distrikt stå till tjänst med utförande av personundersökningar och övervakningar, tillhandagå vid personundersökningar och övervakningar som utföras av andra samt öva inseende över andra övervakare. Såsom en viktig uppgift skall det enligt förslaget åligga konsulenterna att söka komma i förbindelse med personer som äro lämpliga och villiga att taga villkorligt dömda i sin tjänst eller att mottaga dem i sina hem. Enligt förslaget skola domstolarna vidare mera än hittills taga befattning med övervakningarna. I syfte att skapa ett organ, åt vilket större delen av domstolens hithörande åligganden skall kunna överlämnas, har föreslagits, att möjlighet skall öppnas att, där så finnes lämpligt, inrätta särskild övervakningsnämnd.

Bland övriga reformförslag i betänkandet må nämnas ett förslag att utöka de fall, i vilka anställande av allmänt åtal enligt lag skall föregås av en prövning av åtalets lämplighet. Legal möjlighet till åtalseftergift i viss omfattning skall sålunda enligt förslaget införas för det fall, där åtal ifrågasättes mot person som är intagen å skyddshem eller allmän alkoholistanstalt. De sakkunniga ha vidare föreslagit ändring av lagen den 6 juni 1924, innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga, i syfte att låta handläggningen av brottmål mot personer under 21 år oftare än nu ske inom lyckta dörrar. Likaså har föreslagits tillägg till rättegångsbalkens regler angående omröstning till dom för det fall att inom domstolen framkomma olika meningar beträffande frågan huruvida villkorlig dom skall meddelas.

De sakkunnigas betänkande innehåller förslag till följande lagar: lag om villkorlig dom, lag om personundersökning, lag om ändrad lydelse av 5 kap. 17 och 20 §§ strafflagen, lag om ändrad lydelse av 32 § strafflagen för krigsmakten, lag om ändring i vissa delar av lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran, lag om ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse, lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, lag om ändrad lydelse av 7 och

10 §§ lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff, lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 april 1937 angående ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister, lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 18 juni 1937 angående ändring i vissa delar av lagen om straffregister, lag om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken, lag om ändring i viss del av lagen den 18 juni 1937 om ändrad lydelse av 27 kap. 15 § och 30 kap. 6 § 1 mom. rättegångsbalken, lag innefattande tillägg till 23 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken, lag med vissa bestämmelser om brottmål rörande unga tilltalade, lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag) samt lag angående tillägg till lagen den 12 juni 1931 om behandling av alkoholister (alkoholistlag). Dessutom innehåller betänkandet förslag till vissa författningar, avsedda att utfärdas av Kungl. Maj:t i administrativ ordning, nämligen instruktion för personundersökare, kungörelse med föreskrifter rörande tillämpningen av lagen om villkorlig dom, instruktion för statens skyddskonsumenter samt slutligen två kungörelser avseende utdrag av straffregistret och tillhandahållande av domstols protokoll.

Yttranden över de sakkunnigas förslag.

I vad förslaget avser att införa en mer eller mindre ingripande kriminalpolitisk behandling av de villkorligt dömda har det i allmänhet tillstyrkts.

Bland uttalandena till förmån för en reform i denna riktning må återgivas vad *Svea hovrätt* härom anförde:

Det torde ej utan skäl kunna göras gällande, att kriminalpolitiken i vårt land hittills på ett väl ensidigt sätt varit inställd på åtgärder som äro förbundna med frihetsberövande. Lika goda eller kanske bättre kriminalpolitiska resultat torde i en betydande omfattning kunna vinnas genom behandling i friare former än genom intagande å straffanstalt av den ena eller andra typen. En mera modern riktning inom kriminalpolitiken strävar i enlighet härmed efter att begränsa användningen av detentiva åtgärder och ersätta dem med annan behandling, som utan direkt frihetsberövande möjliggör den brottsliges fostran och anpassning till ett hederligare liv. Den svenska straffrätten saknar emellertid för närvarande en sådan friare behandlingsform som den villkorliga domen, utbyggd med föreskrifter angående den dömdes livsföring under prövotiden, skulle erbjuda. Det synes därför hovrätten obestridligt, att en reform i angiven riktning skulle fylla en märkbar lucka i vårt system av straffreaktioner och på ett betydelsefullt sätt öka den villkorliga domens användbarhet vid den alltmer differentierade kampen mot brottsligheten.

Styrelsen för *Sveriges advokatsamfund* har anförde:

Styrelsen finner det synnerligen värdefullt, att de sakkunnige genom att vid sidan av den vanliga villkorliga domen införa s. k. kvalificerad villkorlig dom givit domstolarna möjlighet att bättre anpassa behandlingen av dem, som begått brott, efter vad som med hänsyn till personliga egenskaper och levnadsförhållanden finnes önskvärt. Bland annat synes man genom de öka-

de möjligheter, som denna form av villkorlig dom lämnar till ingripande i den dömdes livsförsel, lättare kunna uppnå, att återfall i brott förhindras. Även ur allmänpreventiv synpunkt kommer den kvalificerade villkorliga domen säkerligen att medföra avsevärda fördelar, icke minst därigenom att den kan tänkas motverka den nu ofta gängse föreställningen, att en villkorligt dömd person överhuvudtaget icke blir föremål för någon samhällelig reaktion av verklig betydelse.

Emellertid har advokatsamfundets styrelse samtidigt uttryckt vissa betänkligheter mot alltför vittgående inskränkningar i den villkorligt dömdes frihet. Härom anföres följande:

Ehuru styrelsen i likhet med de sakkunnige finner, att en villkorligt dömd bör kunna underkastas vissa särskilda skyldigheter ifråga om tillsyn och i övrigt, hyser den stor tvekan om lämpligheten av att — särskilt vid den enkla villkorliga domen — gå så långt härutinnan som de sakkunnige gjort. Därest en uppmjukning av de föreslagna bestämmelserna emellertid icke anses möjlig, hemställer styrelsen, att det klart uttalas, att domstolarna såväl då de meddela villkorlig dom som då de i egenskap av övervakningsdomstolar behandla dessa fall skola tillse, att den villkorligt dömdes intresse av erforderlig frihet blir tillgodosett.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har funnit institutet kvalificerad villkorlig dom förenat med alltför långt gående och alltför långvariga inskränkningar i den dömdes rörelsefrihet. Det kunde enligt länsstyrelsens mening befaras, att den dömd under sådana förhållanden lätt frestades att begå nytt brott, på grund varav anståndet förklaras förverkat, för att sålunda bliva befriad från den till tiden obestämda övervakningen. Länsstyrelsen har därför ifrågasatt huruvida icke institutet borde inskränkas till förbrytare under 21 år. Häradsbördingen i Norra Hälsinglands domsaga har ställt sig helt avvisande till de föreslagna kriminalpolitiska åtgärderna.

Det enligt förslaget utvidgade tillämplighetsområdet för villkorlig dom har likaledes tillstyrkts i det stora flertalet yttranden, om än på sina håll en viss tveksamhet gjort sig gällande med hänsyn till verkningarna av utvidgningen i allmänpreventivt hänseende.

Svea hovrätt har härom anfört:

Givet är att de föreslagna utvidgningarna kunna väcka vissa betänkligheter särskilt ur allmänpreventiva synpunkter. Med hänsyn till önskvärdheten av att domstolarna erhålla största möjliga frihet att i det särskilda fallet välja den lämpligaste reaktionsformen, vill hovrätten emellertid icke avstyrka förslaget i dessa delar. Även om de ifrågasatta utvidgningarna genomföras, torde man icke behöva befara att den vidgade möjligheten till villkorlig dom skall komma till användning i andra fall än där omständigheterna göra en villkorlig dom motiverad.

Göta hovrätt har anfört:

Hovrätten vill med hänsyn till de i stort sett gynnsamma verkningarna av den villkorliga domen tillstyrka, att sådana lagändringar genomföras, som möjliggöra ökad användning av denna och som icke kunna anses åsidosätta allmänpreventiva hänsyn. Vad angår den s. k. enkla villkorliga domen, så innehåller förslaget en höjning av den övre gränsen för dess tillämplighetsområde från nuvarande ett års fängelse och sex månaders straffarbete

till två års fängelse resp. ett års straffarbete. Enligt vad erfarenheten givit vid handen, torde det finnas fog för den föreslagna höjningen av gränsen för straffarbetsstraffet, och då gränsen för fängelsestraffet i konsekvens härmed även torde få höjas, vill hovrätten tillstyrka, att den övre gränsen för den villkorliga domens tillämplighetsområde fixeras i enlighet med förslaget. Då emellertid villkorlig dom för brottslingar, som förskylla fängelse i mer än ett år eller straffarbete i mer än sex månader, torde ifrågakomma endast undantagsvis — i synnerhet som den föreslagna nya lagstiftningen angående sammanträffande av brott kan förväntas medföra en sänkning av straffen i många fall — vill hovrätten ifrågasätta, om icke i de fall, då straffet överstiger nuvarande maximigräns, villkorlig dom borde få tillämpas allenast då synnerliga skäl tala därför. Ett dylikt stadgande skulle, såvitt hovrätten kan finna, endast innebära ett lagfästande av vad som ligger i sakens natur och de sakkunniga själva framhållit, då de anfört, att utvidgningen skulle bli av värde för 'särskilt ömmande fall'. Ett tillägg av sålunda förslaget innehåll skulle emellertid såtillvida bli av betydelse, som det skulle förebygga en ur allmänpreventiv synpunkt farlig schablonartad tillämpning av villkorlig dom vid så pass svåra brott som de, vilka finnas förskylla fängelse över ett år eller straffarbete över sex månader.

I några yttranden har den meningen framförts att förslaget i fråga om utvidgningen gått för långt, då det vill medgiva kvalificerad villkorlig dom för den som vid brottets begående var under 21 år, om brottet finnes förskylla straffarbete upp till två år. *Länsstyrelserna i Uppsala, Örebro och Västernorrlands län, rådhusrätten i Eskilstuna samt fyra ledamöter i Göteborgs rådhusrätt* ha avstyrkt denna utvidgning. Även majoriteten av ledamöterna i rådhusrätten ha uttalat betänkligheter mot utvidgningen, men ha dock icke velat ställa sig avvisande med hänsyn till den i den dömdes självbestämningsrätt djupt ingripande behandling den kvalificerade villkorliga domen innebär.

Den utvidgning som skulle bestå däri att den tid, som för att enkel villkorlig dom skall kunna ifrågakomma bör ha förflutit efter tidigare undergånget frihetsstraff m. m. eller efter tidigare villkorlig dom, minskats från tio till fem år har föranlett invändning från *två ledamöter i Göteborgs rådhusrätt*.

Frånvaron av varje återfallsrestriktion beträffande kvalificerad villkorlig dom har kritiserats av *Göta hovrätt*, som härom anfört:

Hovrätten anser det icke tillrådligt att möjliggöra villkorlig dom — låt vara av kvalificerad natur — utan avseende å varje än så näraliggande föregående bestraffning. En helt annan kategori av brottslingar än de, som för närvarande i allmänhet komma i åtnjutande av villkorlig dom, komme att därigenom erhålla samma förmån. Den villkorliga domens innebörd av ett för den dömda visat förtroende, ägnat att sporra hans vilja till laglydigt leverne, skulle komma att suddas ut och institutet skulle mista en väsentlig del av sitt nuvarande värde.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser att man svårigen kan underlåta att göra restriktion på grund av återfall. Härom har länsstyrelsen anfört, att om exempelvis en ung brottsling nyligen undergått ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran eller en arbetsskygg individ varit intagen på arbetshem, det icke rimligen bör kunna antagas att repressionen genom åtgärder enligt

reglerna om den kvalificerade villkorliga domen kan vara tillräcklig. Även *länsstyrelserna i Gotlands och Västernorrlands län* ha uttalat sig mot förslagets ståndpunkt i denna del.

Överståthållarämbetet har avstyrkt en utvidgad tillämpning av villkorlig dom överhuvud. Samma ståndpunkt har intagits av *t. f. tredje polisintendenten i Stockholm* samt *förste stadsfiskalen i Stockholm*, vilkas yttranden av överståthållarämbetet infordrats och åberopats. *Länsstyrelsen i Hallands län* har avstyrkt tillämpning av villkorlig dom vid högre brottssvårhetsgrad än den för närvarande bestämda.

Förslaget att införa två olika former av villkorlig dom har gjorts till föremål för kritik i flera yttranden. Man har ansett, att någon hållbar gräns icke kunde uppdragas vare sig mellan de åtgärder, som skulle kunna ifrågakomma vid de båda typerna av villkorlig dom, eller mellan de kategorier av brottslingar, som skulle hänföras under den ena eller andra typen. I stället har förordats en ensartad utformning av institutet villkorlig dom, därvid den 'kvalificerade' formen således skulle anordnas såsom en utbyggnad av den 'enkla' formen och vara beroende av samma förutsättningar som denna. En sådan uppfattning har gjorts gällande av *Svea hovrätt, Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, rådhusrätten i Eskilstuna, länsstyrelserna i Uppsala, Kopparbergs och Norrbottens län, fångvårdsstyrelsen, Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, styrelsen för Svenska skyddsförbundet* samt *Svenska fångvårdssällskapet*.

Svea hovrätt har i denna del anfört, att det med fog syntes kunna sättas i fråga, om den föreslagna uppdelningen av den villkorliga domen i två skilda former verkligen vore av sakliga skäl betingad. Om en sådan uppdelning icke vore direkt påkallad, torde densamma icke heller böra komma till stånd, då det av skilda orsaker vore att föredraga, att institutet erhåller en ensartad utformning. Hovrätten har utvecklat sin ståndpunkt sålunda:

Någon sådan markerad gränslinje synes icke föreligga mellan det brottslingsklientel, varå den kvalificerade villkorliga domen skulle vinna tillämpning, och övriga brottslingar, att uppdelningen därav kan anses påkallad. Icke heller synes en dylik uppdelning vara motiverad med hänsyn till den olika innebörd den kvalificerade och den enkla villkorliga domen enligt förslaget skulle äga. Den av de sakkunniga anförda synpunkten, att den kvalificerade villkorliga domen städse skall vara förenad med föreskrifter i omhändertagande syfte, medan den enkla villkorliga domen endast kan förenas med föreskrifter av mindre ingripande art, synes i detta avseende knappast vara övertygande. Någon större saklig skillnad torde sålunda icke föreligga mellan å ena sidan en föreskrift enligt 5 § om skötande av anvisat arbete och å andra sidan en föreskrift enligt 9 § att brottslingen skall vistas å angiven ort och vara underkastad vissa inskränkningar i förfoganderätten över arbetsförtjänsten. Härtill kommer, att jämlikt reglerna i 19 och 20 §§ de för den kvalificerade villkorliga domen karakteristiska åtgärderna för omhändertagande under vissa förutsättningar kunna vinna tillämpning även då enkel villkorlig dom meddelats. Gränsen blir härigenom än mer oklar och för menige man svärbegriplig. Hovrätten kan sålunda icke finna, att tillräckligt starka skäl blivit av de sakkunniga anförda för den föreslagna uppdelningen av den villkorliga domen i tvenne olika former. Å andra

sidan kunna vissa skäl åberopas till stöd för den motsatta meningen eller att en uppdelning icke bör ske. Skulle av de villkorligt dömda somliga få straff sig ådömda, medan beträffande andra förklarades att med ådömandet av ansvar skulle bero, kunde detta lätteligen komma att av allmänheten uppfattas så att den förra kategorien utgjordes av de svårare brottslingarna. Att konstruera lagstiftningen angående den villkorliga domen så att densamma i angivna hänseende kunde bli föremål för vantolkning, vore icke lyckligt. För övrigt skulle det för dem som erhållit enkel villkorlig dom te sig som en direkt orättvisa, att de genom straffets utsättande stämplades som brottslingar på ett betydligt mera påtagligt sätt än de som endast bleve sakerförklarade.

Hovrätten har på grund härav uttalat den uppfattningen, att förslaget i lithörande delar borde bli föremål för en omarbetning. Reglerna syntes därvid böra så utformas, att den villkorliga domen erhöles en likartad konstruktion, oavsett till vilken kategori av brottslingar den dömdes vore att hänföra och oavsett svårhetsgraden hos de föreskrifter, med vilka domen i det särskilda fallet vore förenad. Härvid borde naturligtvis möjlighet hållas öppen att anpassa de med domen förenade föreskrifterna efter den dömdes person och omständigheterna i övrigt. Att domstolen sålunda i varje särskilt fall kunde välja fritt mellan samtliga de utvägar som i förslaget anvisades vore enligt hovrättens mening snarast en fördel.

Enahanda synpunkter ha anförts av *Göta hovrätt*. Även *hovrätten över Skåne och Blekinge* har funnit den föreslagna tudelningen olämplig, enär skillnaden mellan behandlingssätten vid de två domsformerna ej vore så skarp, att man ens kunde säga att en kvalificerad villkorlig dom alltid faktiskt medförde åtgärder av mera ingripande art än den enkla. Hovrätten har vidare framhållit, att förslagets regler beträffande fall av brottskonkurrens medförde, att tudelningen i vissa fall ej kunde upprätthållas. Dessa regler skulle enligt hovrättens mening komma att visa sig mycket svåra att bemästra i tillämpningen.

Länsstyrelsen i Uppsala län har anført:

De sakkunniga framhålla, att den enkla villkorliga domen är tillfyllest för tillfällighetsbrottslingar, under det att den kvalificerade villkorliga domen med föreskrift om särskild behandling erfordras för vissa närmare angivna grupper, bland vilka ungdomsbrottslingarna är den mest betydelsefulla. Enligt länsstyrelsens uppfattning låter det sig knappast göra — och har ej heller lyckats för de sakkunniga — att draga en hållbar gräns mellan de båda kategorierna. Den hittillsvarande enkla villkorliga domen har enligt vad utredningen ger vid handen i stor utsträckning och med betydande framgång använts just för unga brottslingar. Vissa av de beträffande kvalificerad villkorlig dom föreslagna åtgärderna synas vara av ungefär samma art som åtgärder, vilka redan tillämpats på ett mera formlost sätt under övervakningen.

Sedan länsstyrelsen i fortsättningen förklarat sig komma till det resultatet, att det knappast låte sig göra att i lagtext på ett tillfredsställande sätt beskriva alla de olika slag av brottslingar, för vilka den villkorliga domen kunde ifrågasättas, har länsstyrelsen vidare yttrat:

Med den långvariga erfarenhet, man nu äger av den villkorliga domen, behöves man ej heller till domstolarnas ledning göra försök att åstadkomma

sådana formuleringar utan kan förlita sig på domstolarnas prövning. Ej heller beträffande de åtgärder, som må föreskrivas för den ena eller andra kategorien, är det klokt att uppdraga bestämda gränser. Inom en i lagen angiven ram torde föreskrifterna kunna överlämnas till domstols praxis allt efter brottslingens personliga förhållanden och omständigheterna i övrigt. De sakkunniga hava ju ej heller lyckats att genomföra någon verklig gränsdragning mellan åtgärderna.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har framhållit, att den kvalificerade domen enligt förslaget gjorts beroende av villkor, vilka i många fall i korrek-tionshänseende syntes föga kännbara för den brottslige, under det att i förslaget införts möjlighet att även vid den enkla villkorliga domen föga villkor, vilka kunde innebära en avsevärd begränsning i den brottsliges fria förfoganderätt. Då sålunda de nämnda strafformerna skulle komma att uppvisa väsentliga överensstämmelser vid tillämpningen, syntes det länsstyrelsen, att fog knappast funnes för ett särskiljande av de båda strafformerna. Länsstyrelsen ansåge att gemensamma bestämmelser borde utfärdas, inrymmande de befogenheter gentemot den brottslige som de sakkunniga föreslagit. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* har funnit att uppdelningen av institutet villkorlig dom i en enkel och en kvalificerad form gjorde ett något konstlat och komplicerat intryck.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har funnit det tveksamt, om anledning funnes att skapa ett dubbelinstitut av den villkorliga domen. Den behandling, vilken skulle ifrågakomma vid den kvalificerade villkorliga domen, skulle mången gång kunna och bära ifrågakomma även för personer, vilka erhållit enkel villkorlig dom. Emellertid förelåge här ett invecklat problem, som borde erhålla sin lösning från fall till fall, och en kategori-klyvning av den art, som de sakkunniga föreslagit, förefölle därför icke lämplig. Styrelsen för *Svenska skyddsförbundet* har av samma skäl ställt sig tveksam i fråga om fördelen av institutets uppdelning. Styrelsen för *Svenska fångvårdssällskapet* har uttalat sig emot den föreslagna uppdelningen med hänsyn bland annat till svårigheten att draga gränserna mellan de olika brottslingskategorierna.

En mot de nu anförda uttalandena stridande uppfattning i frågan om förslagets särskiljande av den enkla och den kvalificerade formen av villkorlig dom har kommit till uttryck i det av *hovrätten för Övre Norrland* avgivna yttrandet. Sedan hovrätten förklarat sig i princip godkänna det med den kvalificerade villkorliga domen föreslagna 'handledningsförfarandet', har hovrätten vidare anfört:

Detta nya institut bör enligt hovrättens mening icke alltför nära sammankopplas med det institut som den villkorliga domen för närvarande utgör. För denna åsikt får hovrätten anföra två skäl. Det nya handledningsförfarandet synes vara i den enskildes existens och fria bestämmanderätt så radikalt ingripande, att förfarandet måste sägas i många fall stå minst lika nära tvångsuppfostran som det närmar sig enkel villkorlig dom, även då denna är förenad med övervakning. Med andra ord: det nya handledningsförfarandet är i själva verket ett institut för sig och bör behandlas såsom sådant. Vidare synes det vara av vikt, att det brottslingsklientel å vilket den enkla villkorliga domen får användning hålles isär från 'handledningsförfarandet'.

farandets' klientel, icke bara genom olika kriminalpolitisk behandling utan ock genom att dessa behandlingsformer erhålla olika benämningar, måhända ock regleras i olika lagar. Det vore för den genomsnittligt högre stående av de två brottslingskategorierna knappast lyckligt, om det nuvarande begreppet villkorlig dom i den allmänna föreställningen underginge en förändring i riktning nedåt, såsom nog bleve fallet efter ett genomförande av det föreliggande förslaget. Man skulle därmed utplåna gränser som ur kriminalpolitisk synpunkt synas vara av vikt att bibehålla.

I samma riktning har *Göteborgs rådhusrätt* uttalat sig:

Den väsentligaste av de nyheter, som det framlagda förslaget innefattar, utgöres av uppdelningen av den villkorliga domen i två huvudtyper, den enkla och den kvalificerade villkorliga domen. Lämpligheten av en sådan uppdelning kan vara föremål för delade meningar. Man torde vid en första blick på ämnet måhända vara benägen föredraga såsom i tillämpningen lätthanterligare en enda normaltyp av villkorlig dom, som ger domstolen rätt att med domen förbinda sådana föreskrifter, som i lagförslaget avses. De personliga förutsättningarna hos en tilltalad och den erforderliga straffrättsliga reaktionen mot honom ställa sig emellertid för olika fall så olika, att en uppdelning synes väl motiverad.

En ledamot i Göteborgs rådhusrätt har i detta hänseende gått längre och som sin mening uttalat, att den behandlingsform som i förslaget kallats kvalificerad villkorlig dom ej borde upptagas i detta sammanhang utan behandlas i samband med t. ex. en möjligen blivande reform av reglerna för tvångsuppfostran.

Häradshövdingen i Mjölby domsaga, vilken funnit en uppdelning av den villkorliga domen i enlighet med förslaget olämplig, har uttalat sig för en differentiering mellan en villkorlig dom av nuvarande typ med allenast övervakning, avsedd för tillfällighetsförbrytare, samt en annan art kombinerad med vissa föreskrifter, avsedd för brottsligt inställda förbrytare.

I åtskilliga yttranden, vilka icke direkt tagit avstånd från den föreslagna uppdelningen med hänsyn till åtgärdernas beskaffenhet, brottslingsklientelet m. m. eller som tillstyrkt en sådan uppdelning, har den meningen gjorts gällande, att anledning likväl icke funnes att stadga någon skillnad såtillvida, att den ena formen av villkorlig dom skulle innebära anstånd med straffverkställigheten, medan den andra skulle innebära sakerförklaring jämte anstånd med straffets utmätande.

Meningarna ha emellertid visat sig vara synnerligen delade rörande vilken av de båda metoderna — anstånd med straffverkställighet eller med straffets utmätande — som borde komma till användning. För den förra metoden ha uttalat sig *Göta hovrätt*, *hovrätten över Skåne och Blekinge*, *hovrätten för Övre Norrland*, *häradshövdingen i Medelpads västra domsaga*, *rådhusrätterna i Malmö och Örebro*, *överståthållarämbetet*, *länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Örebro och Kopparbergs län*, *föreningen Sveriges häradshövdingar*, *Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet*, *Svenska skyddsförbundet* och *Svenska fångvårdssällskapet*. Till förmån för en generell användning av den senare metoden, innefattande anstånd med straffets utmätande, ha däremot uttalat sig *rådhusrätterna i Stockholm, Eskilstuna*,

Hälsingborg, Västerås och Gävle, länsstyrelsen i Södermanlands län, fångvårdsstyrelsen och föreningen Sveriges stadsdomare. Frågan har lämnats öppen av *Svea hovrätt* och *häradshövdingen i Mjölby domsaga*.

Bland de yttranden, som företräda den meningen att villkorlig dom alltid bör innefatta ett straffådömande, må här återgivas följande.

Göta hovrätt har anfört:

Den omständigheten att tvångsuppfostran, ungdomsfängelse, förvaring och internering för framtiden skola ådömas direkt utan utsättande av straff torde knappast utgöra skäl för en liknande anordning i det nu föreliggande fallet, enär samtliga angivna tvångsåtgärder innebära intagande å anstalt och icke kunna på något sätt jämföras med flertalet av de åtgärder, som äro avsedda vid den kvalificerade villkorliga domen. Ej heller den av de sakkunniga anförda omständigheten att vid ett förverkande av anståndet annan tvångsåtgärd än det utsatta straffet eventuellt kan komma att bestämmas torde utgöra tillräckligt skäl mot utsättande av straff i den kvalificerade villkorliga domen, enär en dylik förändring av utsatt straff kan förekomma även vid den enkla villkorliga domen.

Skånska hovrätten:

Vid övervägande av de skäl, som i betänkandet anförts för och emot de båda i detta avseende tänkbara alternativen, har hovrätten stannat för den nuvarande anordningen såsom den mest lämpliga. Att de med den föreslagna kvalificerade villkorliga domen i viss mån jämförbara skyddsåtgärderna tvångsuppfostran och förvaring samt ungdomsfängelse skola ådömas direkt är ej något vägande skäl för att straff ej skall utsättas i en villkorlig dom. Förutsättning för tillämpligheten av nämnda ansvarspåföljder är ju, vad angår brottets svårhetsgrad, allenast att å brottet enligt lag kan följa visst straff. Den villkorliga domens tillämplighet kan däremot ej anknytas enbart till strafflatituder, utan domstolen måste i varje särskilt fall i viss utsträckning taga ställning till det straff brottslingen förskyller. Om domstolen finner brottslingen förskylla straffarbete, torde den väl i allmänhet jämlikt 6 § andra stycket förordna, att den villkorliga domen skall anses lika med dom å straffarbete. I detta fall kommer alltså domstolens ställningstagande till straffet att uttryckligen angivas i domen. Det förefaller — med hänsyn till vad sålunda anförts — naturligt, att straff utsättes i den villkorliga domen. Den omständigheten, att utsättande av straff ger den dömde anledning till jämförelse mellan detta och den åtgärd som i stället tillämpas, torde ej kunna tillmätas större betydelse. För att undvika att den dömde finner det förmånligare att taga straffet än att underkasta sig i samband med villkorlig dom föreskriven behandling kan lämpligen stadgas, att i den villkorliga domen skall erinras därom, att straffet, i händelse anståndet förverkas, kan komma att utbytas mot annan behandling.

Hovrätten för Övre Norrland har anfört följande:

Vad beträffar den tekniska utformningen av den kvalificerade villkorliga domen finner hovrätten de sakkunniga icke hava anfört övertygande skäl för att utsättande av ett konkret straffmått i domen ej längre skulle förekomma. Det kunde väl synas som om, särskilt för den händelse det i den kvalificerade villkorliga domen innefattade förfarandet skulle bli ett från den villkorliga domen även formellt mera avskilt 'handledningsförfarande', parallellen med instituten tvångsuppfostran och ungdomsfängelse skulle göra sig gällande till förmån för ett borttagande av straffmålet ur domen. Den dominerande synpunkten bör emellertid vara att den brottsliges straff bestämmes så rättvist och betryggande som möjligt, och det kan knappast med

fog förnekas att den domstol, som utrett brottet och uttalat sakerförklaringen, också är bäst skickad att utmäta ett rättvist straff. Skall straff bestämmas kanske flera år efter sakerförklaringen, kan det säkerligen ej undgås att händelser efter denna i stor utsträckning tagas i betraktande vid straffmätningen. Detta är oegentligt och skulle nog oftast göra sig gällande i en för den dömde ogynnsam riktning. Vidare bör märkas att, i motsats mot vad händelsen torde vara i fråga om lagen om tvångsuppfostran (16 §) och lagen om ungdomsfängelse (22 §), det förhållandevis ofta lärerskola ifrågakomma att, i anledning av händelser som inträffat efter den villkorliga domens meddelande, straff skulle i efterhand bestämmas för det brott som föranlett domen. Förhållandena äro sålunda icke fullt likartade då det gäller villkorlig dom och vid tillämpning av nyssnämnda två andra lagar. — Olägenheten av att den brottslige själv känner till det svävande straffets mått synes hovrätten vara ringa. Ofta torde det tvärtom vara av värde att ett fullt konkretiserat straffhot vilar över den dömde. Att, såsom i betänkandet ifrågasatts, i syfte att ernå större effekt av den villkorliga domen för den dömde hemlighålla hur relativt ringa det konkreta straffet skulle bliva, synes icke vara ett mot den dömde fullt riktigt förfaringssätt.

Styrelsen för *föreningen Sveriges häradshövdingar* har anført:

Då åtal för ett brott väckes, bör fullständig utredning verkställas rörande samtliga de omständigheter, som äro av betydelse för bedömande av graden av den tilltalades brottslighet, och domstolen äger då det bästa materialet för att kunna utmäta ett rättvist straff. Om anstånd meddelas och sedermera förklaras förverkat, måste målet i sin helhet återupptagas, och domstolen har dåmera icke alltid samma goda material för prövningen som vid den tidigare handläggningen. Återupptagandet kan komma att ske inför andra domare och t. o. m. (då övervakningen överflyttats till annan domstol) vid en domstol, som ej förut handlagt målet. Om, såsom kan väntas bliva fallet efter processreformens genomförande, protokollsföringen vid domstolarna inskränkes, kommer protokollet från den tidigare handläggningen icke att i samma omfattning som för närvarande lämna bidrag för prövningen av målet efter återupptagandet.

Den motsatta ståndpunkten, enligt vilken straff överhuvud icke bör ut sättas i den villkorliga domen, har utvecklats av *rådhusrätten i Västerås*:

Det kan enligt rådhusrättens uppfattning starkt ifrågasättas, om ej tiden är mogen för att helt omlägga vår lagstiftning om villkorlig dom, så att anstånd med utmätande av straff städse skall äga rum till dess frågan om frihetsberövande blir aktuell. De flesta av de skäl, som de sakkunniga anført för att i begränsad omfattning införa en sådan form av villkorlig dom, äga en mera allmän giltighet. Skillnaden mellan en effektiv övervakning, som enligt förslaget kan förekomma vid enkel villkorlig dom, och de behandlingsformer, som föreslås vid kvalificerad villkorlig dom, kommer i praktiken icke alltid att bliva så stor, att densamma i och för sig motiverar olika former av villkorlig dom. Det avgörande skälet för att generellt införa anstånd med straffs ådömande är enligt rådhusrättens mening, att det bör stå domstolen fritt att, då villkorlig dom befunnits förverkad, bestämma den lämpliga reaktionsformen med hänsyn till såväl det ursprungliga brottet som den tilltalades uppförande under prövotiden. Även om detta ur teoretisk synpunkt icke är fullt försvarligt, är det dock ur praktisk synpunkt önskvärt. Förslaget medgiver hänsynstagande till uppförande under prövotiden i viss omfattning, då vid förverkande av villkorligt ådömt frihetsstraff detsamma kan utbytas mot tvångsuppfostran, ungdomsfängelse eller förvaring, men förslaget tager icke steget fullt ut. Även ur andra synpunkter är

det önskvärt med en omläggning av systemet för villkorlig dom. Erfarenheten visar, att den villkorligt dömda stundom hellre än att underkasta sig en effektiv övervakning, som för honom kännes besvärande, vill undergå det på förhand bestämda frihetsstraffet, något som ur allmän synpunkt icke är eftersträfvansvärt, och möjligheterna för den dömda att genom olämpligt uppförande framtvunga en förverkandeförklaring finnas. Därest nu, såsom föreslagits, övervakningen blir mera ingripande än tidigare, kunna frestelserna att söka komma ifrån en besvärande övervakning bli större. Om däremot frihetsstraffet icke är på förhand bestämt, torde möjligheterna att upprätthålla en effektiv övervakning bli större. Å andra sidan kan det för den villkorligt dömda, som efter domen fört en oförvitlig vand, vara av stor betydelse att frihetsstraff ej ådömts honom, då redan ådömande av frihetsstraff ofta nog har en vanhedrande verkan och kan vara ägnat att försvåra hans förvärvsmöjligheter för framtiden. Rådhusrätten finner alltså flera skäl tala för att generellt införa det systemet, att frihetsberövandets art och omfattning ej fastställas förrän frågan därom blir aktuell. Därest det emellertid med hänsyn till att detta system ej prövats i vårt land tidigare finnes önskvärt att gå försiktigt fram och avvakta erfarenheterna från dess tillämpning på ett begränsat område, vill rådhusrätten starkt understryka värdet av att systemet genomföres åtminstone i den begränsade omfattning som de sakkunniga föreslagit.

Domstolarnas ökade befattning med skyddsarbetet rörande de villkorligt dömda, vilken skulle föranledas av förslaget, har i vissa yttranden mött betänkligheter.

Svea hovrätt har yttrat, att domarens redan förut starkt upptagna tid knappast medgäve den ökning av arbetsbördan, som skulle bli en oundgänglig följd av de sakkunnigas förslag. Vad särskilt anginge häradsrätterna, kunde det, även om övervakningsnämnd tillsattes, i allmänhet näppligen undgås att häradshövdingen själv tager säte i nämnden; de övriga lagfarna befattningshavarna vid domstolen, notarierna eller sekreteraren, där sådan finnes anställd, torde ofta icke besitta den livserfarenhet eller de mera djupgående sociala insikter, som måste krävas för en dylik uppgift.

Skånska hovrätten har i denna del anfört:

Hovrätten vill erinra om det skäl, som vid förarbetena till 1918 års lag anfördes mot en utveckling av den villkorliga domen i den nu föreslagna riktningen, nämligen att tillämpningen av en sålunda reformerad villkorlig dom skulle bli alltför betungande för underdomstolarna. Det lär icke ifrågakomma att valet av reaktionsmedel mot brott anföretros åt annan än domstolarna eller dem underordnade befattningshavare. De organisatoriska åtgärder de sakkunniga föreslagit för lättande av domstolarnas arbetsbörda synas icke vara tillfyllest. Hovrätten håller före, att den belastning som genom förslaget skulle läggas på domstolarna i förening med de på senare tider beslutade eller under utarbetande varande nya arbetsuppgifterna för desamma kommer att nödvändiggöra ett avsevärt förstärkande av domstolarnas organisation.

Norrländska hovrätten har som sin mening uttalat att domstolarna böra befrias från ledning och kontroll av övervakningsarbetet. Redan de ärenden som skulle vid domstolarna uppkomma för ändring och upphävande av domstolsföreskrifter torde komma att för domstolarna innebära ett ej ovä-

sentligt arbete. Uppgiften att kontrollera övervakning syntes ock vara för domstolarnas verksamhet i övrigt ganska främmande. Såsom organ för ledning och kontroll borde övervakningsnämnder inrättas.

Stockholms rådhusrätt har anfört:

Genom den ställning domstolarnas lagfarna ledamöter erhållit i den föreslagna organisationen skulle de komma att tagas i anspråk för rent sociala arbetsuppgifter, som det knappast kan anses lämpligt att ålägga dem i deras egenskap av domare. Domstolarnas befattning med skyddsarbetet rörande de villkorligt dömda synes därför böra inskränkas till den medverkan från deras sida, som måste anses nödvändig för att trygga ett konsekvent fullföljande av den med domen avsedda behandlingen i enlighet med de i lagtexten och motiven givna anvisningar. Med hänsyn härtill kan ifrågasättas, huruvida icke inrättandet av övervakningsnämnder borde göras obligatoriskt och i kungörelsen om övervakning föreskrivas vilka övervakningsnämnder som skola finnas ävensom meddelas närmare föreskrifter om deras sammansättning. Säkerligen skulle en sådan fastare organisation av övervakningsnämnderna vara ägnad att åt skyddsarbetet giva en stadga, som måhända eljest på sina håll kommer att saknas.

Enahanda synpunkter ha framförts av flera *häradshövdingar* och *rådhusrätter* samt av *föreningen Sveriges stadsdomare*.

Föreningen Sveriges häradshövdingar har riktat sig även mot att domstolarna enligt förslaget skulle vid meddelande av kvalificerad villkorlig dom bestämma om arbetsanställning m. m. för den dömden. Föreningen har här-om yttrat följande:

Beträffande den föreskrift, som enligt 5 § i förslaget skall meddelas vid kvalificerad villkorlig dom angående den dömdes omhändertagande, bör anmärkas att inom domstolen i regel saknas sådan kännedom om förhållandena, att domstolen kan bedöma, vilken anordning i det särskilda fallet lämpligast borde vidtagas för den dömdes tillrättaförande. Domstolen skulle nödgas grunda sitt avgörande därutinnan å omdömen från förundersökare eller andra personer. Det torde också ofta komma att visa sig svårt att under rättegången anskaffa lämpligt arbete eller passande anställning åt den dömden. En arbetsgivare är i allmänhet mindre villig att antaga en för brott sakfällad person i sitt arbete, och hos arbetsgivaren förut anställda se merendels med ovilja, att de erhålla en sådan person till arbetskamrat. Om ett avgörande i berörda fråga skulle träffas under rättegången, komme denna ofta att onödigtvis förlängas, och detta utgör ytterligare ett skäl för att föreskrift i ämnet icke bör meddelas i domen. Vidare är att märka, att det givetvis ofta komme att inträffa, att under prövotiden ändrad föreskrift erfordras om arbete eller anställning för den dömden, och det kan icke anses skäligen att öka domstolarnas arbetsbörda med nämnda sysslande. I den mån sådana särskilda anordningar, som avses i 5 § av lagförslaget, kunna vara påkallade för villkorligt dömda personers tillrättaförande, bör bestämmandet härom ej åläggas domstolarna utan anförtros åt vederbörande av domstolen förordnande övervakare, till vilken befattning böra utses personer, som kunna antagas skola fullgöra uppdraget med allvar och intresse samt härvid få påräkna stöd och hjälp av de i de sakkunnigas betänkande föreslagna skyddskonsulenter.

De sakkunnigas organisationsförslag, vilket främst går ut på anställande av ett antal tjänstemän, statens skyddskonsulenter, med uppgift

att utöva en kontrollerande och rådgivande verksamhet med avseende å övervakningen och omhändertagandet av villkorligt dömda samt att själva utföra personundersökning och övervakning, har i allmänhet rönt gillande. *Svea hovrätt* har sålunda tillstyrkt organisationen under framhållande av att vinsten av den nya behandlingsformen i väsentlig grad blir beroende på vilka praktiska möjligheter som erbjuda sig dels med avseende å anordnandet av förundersökning, dels i fråga om realiserandet av sådana föreskrifter som enligt förslaget äro avsedda att meddelas de dömda. *Socialstyrelsen* har som sin uppfattning uttalat, att möjligheterna att framgångsrikt genomföra de föreslagna kriminalpolitiska åtgärderna sammanhänka med förverkligande av skyddskonsulentorganisationen. Vikten av att organisationen göres så stark och effektiv som möjligt har understrukits i flera yttranden, likaså att organisationen blir statlig. Den meningen har också gjorts gällande, att ett större antal konsulenter erfordrades än som föreslagits. Å andra sidan har dock av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, *Svenska skyddsförbundet* och vissa *skyddsföreningar*, den uppfattningen kommit till uttryck, att de ifrågavarande uppgifterna skulle bättre tillgodoses genom utveckling av redan befintliga frivilliga institutioner.

Genom 1918 års lag om villkorlig straffdom infördes i svensk rätt institutet övervakning av villkorligt dömda personer. Syftet härmed var att giva den villkorliga domen ökad betydelse såsom uppfostringsmedel och att därigenom möjliggöra användningen av villkorlig dom i större utsträckning än som tidigare kunnat ske. Under de två decennier lagen tillämpats ha domstolarna i alltmer ökad omfattning gjort bruk av den villkorliga domen i förening med övervakning. Denna utveckling torde i stort sett ha haft gynnsamma verkningar och ger otvivelaktigt stöd åt uppfattningen att villkorlig dom, förbunden med tillsyn under prøvotiden, i många fall utgör ett värdefullt medel att påverka och fostra lagöverträdare, särskilt unga sådana, till laglydnad och ordnad livsföring.

Även om sålunda de goda verkningarna av gällande lagstiftning äro omisskännliga, kan det dock icke betvivlas, att möjligheter finnas att ytterligare öka den villkorliga domens kriminalpolitiska betydelse och samtidigt avlägsna vissa av dess nuvarande brister. I sistnämnda hänseende ha de sakkunniga påpekat den relativt stora återfallsfrekvensen bland yngre brottslingar som erhållit villkorlig dom; statistiken visar att drygt var femte återfaller i brott inom tio år efter domen. Vidare må erinras, att det redan före den nuvarande lagens tillkomst uttalades farhågor för att tillämpning av villkorlig dom i större omfattning gäve spridning åt den åsikten att straffbud kunde överträdas åtminstone en gång utan risk. Genom övervakningens införande antog man att en sådan uppfattning skulle motverkas. Det finns tyvärr anledning att befara, att dessa förväntningar icke blivit i allo infriade. Övervakningen har, på grund av bristande resurser och svårigheter att finna för dess utövning fullt lämpade personer, mången gång icke blivit så effektiv som vore önskvärt.

Departement-
chefen.

De sakkunnigas reformförslag innebär främst, såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen, att den villkorliga domen skall kunna förbindas med föreskrifter om den dömdes förhållande under prövotiden och att vissa organisatoriska anordningar skola vidtagas för att möjliggöra sådana föreskrifters meddelande och säkerställa deras efterlevnad. I och med att övervakningen på detta sätt göres mera effektiv bör enligt förslaget tillämplighetsområdet för den villkorliga domen i viss mån utvidgas.

Huvudtanken i förslaget, att den gällande lagstiftningen om villkorlig dom bör utvecklas så, att den tillåter och i praktiken möjliggör behandling av brottslingar i friare former, är otvivelaktigt värd det största beaktande. Härigenom skulle skapas en välbehövlig mellanform mellan den nuvarande villkorliga domen och övriga hos oss tillgängliga reaktionsmedel, vilka ju väsentligen äro av rent frihetsberövande karaktär. Särskilt för ungdomsbrottslighetens bekämpande synes det vara en betydelsefull samhällsuppgift att åtgärder vidtagas i detta syfte. Det må i detta sammanhang nämnas, att i den villkorliga domens föregångsländer, England och Förenta staterna, detta institut redan tidigt utbildats i nu angiven riktning genom lagstiftning och en målmedveten organisation av övervakningen. Även de norska och danska strafflagarna innehålla bestämmelser som medge domstolarna att vid meddelande av villkorlig dom giva föreskrifter rörande den dömdes samsättning, vistelseort m. m.

Av de yttranden som avgivits över förslaget framgår, att detta vunnit allmän anslutning i vad angår frågan om den villkorliga domens utveckling till en mera effektiv kriminalpolitisk behandlingsform. Det har dock i vissa yttranden uttryckts farhågor för att den föreslagna lagstiftningen skulle medföra alltför vittgående inskränkningar i de villkorligt dömdas rörelsefrihet. Det har även sagts, att den nuvarande villkorliga domen, som innebär ett för den dömden visat förtroende, skulle kunna förlora i värde genom en utbyggnad på sätt som föreslagits.

Det är även enligt min mening av vikt, att en reformerad lagstiftning utformas så, att den icke motverkar användningen av den nuvarande enkla formen av villkorlig dom i sådana fall, då denna kan antagas vara till fyllest och då således mera ingripande åtgärder framstå såsom opåkallade. Delade meningar kunna icke gärna råda därom att den villkorliga domen i dess nuvarande gestaltning beträffande vissa grupper lagbrytare fyller en betydelsefull uppgift just genom den frihet som lämnas den dömden. Beträffande den som drivits till brott av tillfälliga omständigheter torde en sådan dom ofta vara att föredraga framför en dom som innebär tvång och förmynderskap. Den villkorliga domen i dess nuvarande utformning synes därför böra bibehålla en central ställning i lagstiftningen. Den med särskilda villkor förbundna formen bör förbehållas sådana fall, då visserligen anstånd med straff eller med skyddsåtgärd finnes motiverat men då det med hänsyn till brottslingens personliga beskaffenhet, hans sinnesbeskaffenhet, den miljö i vilken han lever eller andra särskilda omständig-

heter kan antagas, att särskilda åtgärder av den art förslaget anvisar skulle verksamt bidra till hans rättelse för framtiden.

De föreskrifter, som enligt förslaget skola kunna meddelas i samband med villkorlig dom, äro delvis av den natur att de kunna innebära en ganska betydande inskränkning i den dömdes rörelsefrihet och självbestämmanderätt. Det har i ett par yttranden gjorts gällande, att skillnaden mellan å ena sidan ett omhändertagande av detta slag och å andra sidan den villkorliga domen i dess nuvarande form vore så stor att i själva verket två skilda rättsinstitut förelåge, vilka icke lämpligen borde sammankopplas med varandra. Häremot kan först erinras att de föreslagna åtgärderna äro av ganska skiftande slag. Vissa av åtgärderna torde för den dömda innebära ett föga kännbart intrång i hans frihet. Mellan en dom, som förbindes med föreskrift av sådan lindrigare art, och en dom med övervakning enligt gällande lag föreligger tydligen icke någon särdeles framträdande olikhet. Det innebär blott en naturlig utveckling av institutet villkorlig dom, att däri införas bestämmelser om dylika åtgärder. Att avskilja mera ingripande åtgärder och av dem tillskapa ett särskilt rättsinstitut synes icke böra ifrågakomma. Genom att för vissa fall öka det tvångsmoment, som redan övervakningen innebär, göres icke något avsteg från de grundsatser på vilka institutet villkorlig dom är uppbyggt. De ifrågasatta föreskrifterna kunna nämligen meddelas allenast såsom villkor för anstånd med straff eller därmed jämförliga påföljder. Föreskrifternas efterlevnad kan alltså ej framtingas genom exekutiva åtgärder och kommer således att bliva beroende av den dömdes egen villighet att underkasta sig dem, en villighet som i regel torde framkallas av vetskapen att åsidosättande av föreskrifterna medför en svårare påföljd i form av fängelse eller straffarbete eller eventuellt åtgärd enligt lagarna om ungdomsfängelse, tvångsuppfostran eller förvaring i säkerhetsanstalt.

Av den inledningsvis lämnade redogörelsen för sakkunnigförslaget framgår, att däri föreslås en uppdelning av den villkorliga domen i två typer, vilka skilja sig från varandra i flera betydelsefulla hänseenden. Den ena typen, som i betänkandet kallas kvalificerad villkorlig dom, kännetecknas därav att den alltid skall vara förenad med föreskrift om arbetsanställning, utbildning, bostad eller vistelse i enskilt hem eller anstalt. Den kvalificerade villkorliga domen är avsedd att företrädesvis tillämpas beträffande unga lagöverträdare samt i övrigt beträffande sådana brottslingar vilka på grund av utvecklingshämning eller eljest på grund av sin sinnesbeskaffenhet eller till följd av alkoholmissbruk, arbetsskygghet eller annan vanart finnas vara i behov av åtgärder av nu angivet slag. För tillämpning av kvalificerad villkorlig dom uppställer förslaget icke någon fordran på att den brottslige icke tidigare blivit straffad. Reglerna om kvalificerad villkorlig dom avvika dessutom från gällande bestämmelser därutinnan, att en sådan dom skall innefatta anstånd, icke med verkställigheten av ett ådömt straff utan med själva straffadömandet. De regler som

av de sakkunniga föreslagits beträffande den andra formen av villkorlig dom, s. k. enkel villkorlig dom, stå närmare nuvarande lagbestämmelser. Denna dom innebär sålunda anstånd med verkställighet av ådömt straff, och för dess användning förutsättes att den brottslige under visst antal år närmast före brottet icke undergått frihetsstraff eller därmed jämförlig anstaltsvård eller erhållit villkorlig dom. Emellertid kan även i enkel villkorlig dom givas vissa föreskrifter, de viktigaste avseende den dömdes vistelseort och hans förfoganderätt över arbetsförtjänst och andra tillgångar.

Den kritik som i en stor del av yttrandena riktats mot denna uppdelning av den villkorliga domen synes från vissa synpunkter berättigad.

Enligt de sakkunniga skulle den kvalificerade villkorliga domen vara en behandlingsform, vilken till sin kriminalpolitiska betydelse kunde jämföras med tvångsuppfostran och ungdomsfängelse, och vilken skulle användas beträffande vissa nyss angivna grupper av lagöverträdare. Den enkla villkorliga domen skulle däremot endast innebära mindre ingripande åtgärder och skulle användas å tillfällighetsförbrytare. Emellertid torde det knappast föreligga en i sakligt hänseende synnerligen stor skillnad mellan de åtgärder som enligt förslaget skulle kunna ifrågakomma vid den ena och den andra formen av villkorlig dom. En föreskrift därom att den dömda skall sköta visst arbete eller undergå viss utbildning behöver icke vara mera ingripande än exempelvis en föreskrift att han skall vistas på viss angiven ort eller att han skall underkasta sig inskränkning i förfoganderätten över sin arbetsinkomst. Tvärtom kan en föreskrift av det senare slaget stundom innebära ett betydligt starkare tvång än den förstnämnda.

Även mot den gränsdragning de sakkunniga verkställt mellan olika kategorier av brottslingar, å ena sidan tillfällighetsförbrytarna och å den andra vissa särgrupper, däribland unga brottslingar, torde kunna erinras, att den icke är tillräckligt klar för att lämpligen ligga till grund för en sådan uppdelning av institutet villkorlig dom som de sakkunniga förordat. Då förslaget så bestämt utmärker att de unga lagöverträdarna böra behandlas enligt reglerna om kvalificerad villkorlig dom, ligger även den anmärkningen nära till hands, att ehuru omhändertagande åtgärder visserligen ofta äro lämpliga just i fråga om unga brottslingar, det likväl mången gång, även då det gäller ungdom, är fullt tillräckligt med en dom av den gällande lagens typ.

Övervägande skäl synas alltså tala för att den strängt genomförda uppdelningen på två till innebörd och förutsättningar skilda former av den villkorliga domen bör bortfalla. En sådan ändring av förslaget kan ske utan att möjligheterna minskas för domstolarna att, då anledning därtill gives, föranstalta om åtgärder för villkorligt dömdas tillsyn och omhändertagande samt att i varje särskilt fall föreskriva den åtgärd som finnes erforderlig och lämplig med hänsyn till den dömdes ungdom, sinnesbeskaffenhet eller omgivning eller till hans levnadssätt och tidigare vandel.

En dylik ändring medför, att vissa spörsmål av principiell betydelse måste upptagas till omprövning från delvis andra utgångspunkter än dem som legat till grund för de sakkunnigas ställningstagande. Ett sådant spörsmål är huruvida den villkorliga domen bör genomgående ombildas så, att den kommer att innebära anstånd med ådömande av straff i stället för såsom nu anstånd med straffverkställigheten. De sakkunniga ha, såsom nyss anmärkts, föreslagit den förra metoden i fråga om den s. k. kvalificerade villkorliga domen.

Metoden att uppskjuta straffdomen tillämpas i de anglosaxiska länderna. Då den villkorliga domen efter mönster därifrån infördes i övriga länder, följde man icke förebilderna i detta hänseende utan övergick till den andra metoden, enligt vilken straffdom avkunnas och blott straffverkställigheten uppskjutes. Enligt vad förarbetena till 1906 års svenska lag utvisa ansåg man denna metod äga företräde bland annat på den grund att det skulle leda till svårigheter, därest handläggningen av brottmål finge avbrytas innan dom meddelats och domstol sedermera, kanske efter lång tids förlopp, måste återupptaga målet till behandling och avdömande. Denna synpunkt äger otvivelaktigt i många fall en icke ringa praktisk betydelse.

Även andra synpunkter ha anförts till stöd för den nuvarande metodens bibehållande. Det har sålunda framhållits, att ett i domen utsatt straff ger ett påtagligt uttryck för samhällets ogillande av brottet och att en dom vari straffet sålunda fastställts mången gång kan förväntas på ett mera verksamt sätt avhålla icke blott den dömde utan även andra från att begå brott än en dom som blott innefattar sakerförklaring. Även må nämnas den i flera yttranden åberopade synpunkten, att det icke vore riktigt gentemot den dömde att genom hot med ett straff, som icke vore fixerat och som den brottslige ofta saknade möjlighet att ens ungefärligen bedöma, förmå honom att underkasta sig en kanske långvarig inskränkning i hans självbestämmanderätt. Anmärkningen riktar sig mot det av de sakkunniga åberopade skälet för den anglosaxiska metoden, att det kunde befaras att det förskyllda straffet i vissa fall icke skulle vara tillräckligt för att förmå den tilltalade att underkasta sig de föreskrifter domstolen funne lämpliga.

De sakkunniga ha som skäl för den sistnämnda metodens införande vid kvalificerad villkorlig dom främst åberopat, att de åtgärder som skulle ifrågakomma i samband med sådan dom i viss mån kunde jämföras med skyddsåtgärderna tvångsuppfostran och förvaring samt med den dem närstående straffarten ungdomsfängelse och att det därför vore naturligt, att omhändertagande genom kvalificerad villkorlig dom inträdde som direkt påföljd av brottet på samma sätt som de nämnda ansvarspåföljderna numera ådömdes direkt. Emellertid föreligger det en betydande skillnad mellan exempelvis ungdomsfängelse och de åtgärder som skola kunna användas vid villkorlig dom, icke blott i fråga om åtgärdernas natur utan även därigenom att dessa ingå i den villkorliga domen som villkor för anstånd och icke kunna verkställas i exekutiv ordning. Den omständigheten att villkorlig dom på angivet sätt förknippas med vårdnadsåtgärder torde alltså

icke i och för sig utgöra något bärande skäl att ändra den villkorliga domens hittillsvarande tekniska anordning.

Större avseende måste däremot fästas vid ett annat av de i betänkandet anförda skälen för en dylik ändring. Om anstånd som meddelats genom villkorlig dom förverkas på grund av brott eller annan orsak, gäller enligt lagarna om ungdomsfängelse, tvångsuppfostran och förvaring, att sådan påföljd kan träda i stället för det villkorligt ådömda straffarbets- eller fängelsestraffet. Då ungdomsfängelse och tvångsuppfostran numera äro normala påföljder för vissa kategorier unga brottslingar, liksom förvaring för förminskat tillräkneliga, är det önskvärt att en reviderad lagstiftning om villkorlig dom tar hänsyn härtill. Det måste, såsom de sakkunniga framhållit, anses föga tillfredsställande, att anståndet angives gälla straffarbete eller fängelse i sådana fall då domstolen vid den villkorliga domens meddelande kan utgå från att i själva verket en annan påföljd kommer att inträda i händelse anståndet förverkas.

På grund av vad nu anförts torde böra övervägas, huruvida icke lagen bör erhålla sådan utformning att möjligheten står öppen för domstolarna att i sådana fall som de nyss anförda låta bero vid sakerförklaring, då villkorlig dom finnes vara på sin plats. Det synes icke vara nödvändigt och skulle för övrigt svårligen låta sig göra att i lagen närmare angiva förutsättningar och villkor för tillämpningen av den nämnda metoden. Någon anledning torde icke heller föreligga att begränsa användningen till fall då den villkorliga domen förbindes med föreskrifter. Lagens ståndpunkt skulle enligt det sagda bliva den, att villkorlig dom i regel innebär anstånd med verkställande av ett i domen utsatt straff, men att även villkorlig dom i form av anstånd med ådömande av straff är tillåten. Som förutsättning för den senare formens användning torde vara tillräckligt att angiva, att den av särskilda skäl finnes lämpligare än den förra.

Ehuru således denna anordning närmast är motiverad av hänsyn till de nämnda fallen, då domstolen finner vanligt frihetsstraff icke böra ifrågakomma i händelse av anståndets förverkande, bör det dock icke möta hinder att villkorlig dom meddelas i form av sakerförklaring utan straffådömande även i andra fall, såsom då brottet begåtts under synnerligen mildrande omständigheter.

Vad nu sagts gäller icke förvandlingsstraff för böter. För villkorlig dom beträffande sådant straff skola enligt 1937 års lagstiftning gälla särskilda förutsättningar. I dessa ifrågasättes ej nu någon ändring, och anledning läser icke heller föreligga att i fråga om förvandlingsstraffet tillåta villkorlig dom i form av anstånd med dess ådömande.

Beträffande den villkorliga domens tillämplighetsområde ha de sakkunniga föreslagit vissa utvidgningar, vilka ansetts motiverade med hänsyn till den mera effektiva övervakning som skulle bliva följden av de i det föregående berörda lagreglerna jämte den föreslagna fastare organisationen av förundersöknings- och övervakningsarbetet.

En sådan utvidgning har skett därigenom att maximigränsen för det

straff, som skall kunna ådömas villkorligt, höjts från nuvarande sex månaders straffarbete och ett års fängelse till ett års straffarbete och två års fängelse. Då enligt sakkunnigförslaget straff icke skall utsättas vid kvalificerad villkorlig dom, har som allmän förutsättning för sådan dom angivits, att å brottet enligt lag kan följa straffarbete eller fängelse. Emellertid har enligt förslaget en inskränkning skett i den allmänna regeln genom stadgande att kvalificerad villkorlig dom icke får användas, om den brottslige i det särskilda fallet finnes förskylla högre straff än straffarbete i ett år eller fängelse i två år eller, om han är under tjuguettt år, högre straff än straffarbete i två år. Den sistnämnda, beträffande unga brottslingar föreslagna regeln skulle tydligen medföra, att villkorlig dom skulle kunna förekomma även vid ganska grova brott; man bör härvidlag icke förbise den allmänna straffnedsättningsregeln i 5 kap. 2 § strafflagen. Med hänsyn härtill och även till att skillnaden mellan kvalificerad och enkel villkorlig dom bortfaller i det omarbetade förslaget, torde övervägande skäl tala för att generellt bestämma maximigränsen till ett års straffarbete och två års fängelse. Även utan en uttrycklig erinran därom i lagtexten torde kunna förväntas, att villkorlig dom icke meddelas beträffande allvarligare brott, som falla inom denna gräns, om ej fullgoda skäl därtill föreligga och förutsättningar finnas för effektiv övervakning eller omhändertagande på lämpligt sätt.

En utvidgning av förutsättningarna för användning av villkorlig dom har vidare enligt sakkunnigförslaget skett genom ändring av gällande regler om hinder mot villkorlig dom på grund av tidigare brott. De nuvarande bestämmelserna innebära, att villkorlig dom icke får användas, om den tilltalade under de tio åren närmast före brottet dömts till eller undergått straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, tvångsuppfostran eller förvaring i säkerhetsanstalt. Beträffande enkel villkorlig dom ha de sakkunniga föreslagit en femårsregel, med motivering att den gällande tioårsregeln i tillämpningen stundom visat sig utgöra hinder mot villkorlig dom i fall då sådan varit önskvärd. Däremot ha de sakkunniga icke uppställt någon som helst bestämmelse om återfall såsom hinder mot kvalificerad villkorlig dom. Som stöd härför har hänvisats till de omhändertagande åtgärder som skulle kunna vidtagas i samband med sådan dom. Vid en omarbetning av förslaget, vilken icke bygger på den av de sakkunniga föreslagna skillnaden mellan enkel och kvalificerad dom, torde som allmän regel lämpligen böra införas en tidsbegränsning till fem år, från vilken regel avvikelse tillåtes blott då särskilda skäl föreligga och då dessutom en ändamålsenlig behandling av den dömda kan anordnas i samband med den villkorliga domen.

Ett särskilt spørsmål är huruvida, jämte det villkorlig dom å förvandlingsstraff tillåtes, villkorlig dom bör få meddelas omedelbart beträffande brott som förskyller allenast böter. De sakkunnigas förslag innebär i detta hänseende, att kvalificerad men icke enkel villkorlig dom skall kunna användas vid sådana brott. Till denna fråga torde jag få återkomma vid behandlingen av de särskilda lagbestämmelserna.

Förslagets genomförande skulle medföra, att domstolarna i större utsträckning än för närvarande erhöles befattning med skyddsarbetet beträffande de villkorligt dömda. Detta följer redan av grundsatsen att eventuella föreskrifter rörande den dömdes förhållande under prövotiden skola meddelas i domen. Det förutsättes vidare i förslaget, att domstolen även efter domen skall medverka, då fråga uppstår om ändring eller upphävande av sådana föreskrifter. Förslagets ståndpunkt i dessa delar synes riktig. Utan att äventyra syftet med reformen torde man icke kunna anförtro åt andra än domstolarna att avgöra huruvida någon åtgärd skall vidtagas beträffande en tilltalad i samband med villkorlig dom och att närmare bestämma vari åtgärden skall bestå. För underlättande av domstolarnas verksamhet i vad den hänför sig till tiden efter domen har emellertid föreslagits, att frågor om ändring och upphävande av föreskrifter skola kunna upptagas och avgöras av domaren eller, vid rådhusrätt, av lagfaren ledamot i rätten. I samma syfte skall vidare domstolen eller flera domstolar gemensamt kunna för sådana frågor behandling tillsätta en särskild nämnd, den s. k. övervakningsnämnden. Den största betydelsen i detta hänseende äger dock den av de sakkunniga föreslagna organisationen av övervakningsarbetet, vilken främst innefattar tillsättandet av statliga funktionärer, skyddskonsulenter, med uppgift bland annat att tillhandagå domstolarna vid avgörandet av frågor om tillsyn och omhändertagande av villkorligt dömda. Att domstolarna skulle, såsom i vissa yttranden gjorts gällande, alltför mycket betungas av de uppgifter som komme att åvila dem i följd av den nya lagstiftningen, torde icke behöva befaras, om konsulenter med tillräcklig kompetens och erfarenhet stå till deras förfogande. Över huvud taget lär förverkligandet av konsulentorganisationen utgöra en väsentlig förutsättning för att lagstiftningen skall erhålla den praktiska betydelse som är avsedd.

De sakkunniga ha numera framlagt betänkande rörande revision jämväl av lagstiftningen om villkorlig frigivning (statens off. utredn. 1938:25) och ha däri med hänsyn till nämnda institut förordat vissa avvikelser från det tidigare förslaget i organisatoriskt och ekonomiskt hänseende. Då remissyttranden över förslaget angående villkorlig frigivning inkommit, torde jag få tillfälle att upptaga organisationsfrågan till närmare behandling.

Beträffande de i betänkandet angående villkorlig dom framlagda förslagen må här ytterligare nämnas, att lagförslaget rörande förundersökning, av de sakkunniga kallad personundersökning, funnits böra undergå vissa jämkningar. Likaledes har jag funnit anledning till viss modifikation av de föreslagna bestämmelserna om handläggning inom stängda dörrar av mål mot unga tilltalade. Frågan om ändrade regler angående omröstning till dom har icke upptagits i förevarande sammanhang.

De särskilda lagförslagen.

Förslaget till lag om villkorlig dom.

1 §.

Nuvarande lag uppställer såsom allmän ovillkorlig förutsättning för villkorlig dom, som ej avser förvandlingsstraff för böter, att det finnes skälig anledning antaga, att den tilltalade skall utan att undergå straffet 'låta sig rättas'. Enligt de sakkunnigas förslag skall den verkan som kan uppnås utan straff angivas bestå däri att den brottslige skall 'avhålla sig från att ånyo begå brott'. Då härmed, såsom de sakkunniga anfört, torde givas ett mera adekvat uttryck för vad prövningen i tillämpningen innebär, ha de föreslagena ordalagen upptagits i förevarande paragraf. Däremot har gällande lags enklare terminologi ansetts böra bibehållas i de paragrafer som angiva förutsättningarna för anordnande av övervakning och särskilda vårdnadsåtgärder beträffande den villkorligt dömda.

Vid utformningen av förslaget enligt de i det föregående angivna riktlinjerna har det syntts lämpligast att anknyta till nu gällande stadgande, att vid bedömandet av sannolikheten för den tilltalades rättelse skall tagas hänsyn särskilt till hans karaktär och personliga förhållanden i övrigt. Genom formuleringen utmärkes, att även andra omständigheter böra beaktas, såsom den huruvida en ändamålsenlig övervakning kan anordnas. Då möjlighet till vårdnadsåtgärder nu införes i lagen, kommer stundom även den omständigheten att bli av betydelse, huruvida sådana åtgärder lämpligen kunna vidtagas.

De sakkunniga angåvo i sitt förslag såsom hinder mot villkorlig dom, att brottets beskaffenhet eller omständigheterna i övrigt påkallade bestraffning. Härmed avsågo de sakkunniga att giva uttryck åt den uppfattningen, att villkorlig dom ej bör ifrågakomma då allmänpreventiva skäl göra en sådan dom olämplig. Mot stadgandet har advokatsamfundets styrelse uttalat betänkligheter med den motiveringen, att stadgandet skulle kunna av domstolarna uppfattas som ett hinder mot villkorlig dom även i fall då sådan dom ur individualpreventiva synpunkter framstode som den lämpliga reaktionsformen. I likhet med de sakkunniga anser jag det emellertid vara av vikt att allmänpreventiva skäl mot tillämpning av villkorlig dom bli tillbörligen beaktade. I förevarande paragraf har därför införts bestämmelse av innehåll att villkorlig dom ej må meddelas, därest ådömande och verkställande av straff måste anses påkallat av hänsyn till den allmänna laglydnaden.

Av skäl som i den allmänna motiveringen anförts har i paragrafen angivits, att villkorlig dom kan meddelas antingen i form av anstånd med straffverkställighet eller i form av anstånd med ådömande av straff.

2 §.

Första stycket i 2 § anger de förutsättningar för villkorlig dom som hänföra sig till brottets svårhetsgrad. Stadgandet har från vissa synpunkter behandlats i det föregående. Ytterligare må här anföras följande.

Genom stadgandets avfattning tillåtes villkorlig dom beträffande brott som förskyller böter, dock endast om fängelse eller straffarbete ingår i straffskalan för brottet eller något av de brott som äro i fråga.

Frågan om villkorlig dom beträffande böter var föremål för särskild uppmärksamhet under förarbetena till lagstiftningen om bötesverkställighet och erhöll en provisorisk lösning vid antagandet av denna lagstiftning år 1937. Såsom i redogörelsen för lagbestämmelserna om villkorlig dom omtalats, medförde 1937 års lagstiftning att gällande stadgande om villkorlig dom i fråga om böter bortfaller med 1938 års utgång och att i stället villkorlig dom beträffande förvandlingsstraffet införes. Frågan gällde vid nämnda lagstiftning att undanröja de olägenheter av den nuvarande förvandlingsordningen, som bestå däri att bötfällda måste undergå förvandlingsstraff även vid oförskylld oförmåga att betala böterna. Det ansågs att för detta ändamål institutet villkorlig dom beträffande förvandlingsstraff borde utnyttjas. Den andra tänkbara utvägen att i större omfattning göra själva bötesstraffen villkorliga avböjdes däremot. Vid lagrådsremissen den 22 maj 1936 (se prop. till 1937 års riksdag nr 35 sid. 62) åberopade dåvarande departementschefen främst allmänpreventiva hänsyn som skäl för denna ståndpunkt.

Frågan om villkorlig dom å böter övervägdes emellertid under förarbetena till lagstiftningen om bötesverkställighet även från en annan utgångspunkt än den som var avgörande för nämnda ståndpunktstagande. I yttranden över det sakkunnigförslag som ligger till grund för lagstiftningen yrkades, att villkorlig dom borde kunna meddelas beträffande bötesstraff enligt samma förutsättningar som för andra straff. Som exempel framhölls det stötande i att för första resan stöld i regel dömes till några månaders straffarbete villkorlig dom, under det att den, som gjort sig skyldig till snatteri och som icke anses böra ådömas fängelse, icke kan erhålla villkorlig dom under annan förutsättning än den som gällande lag uppställer i fråga om villkorlig dom å bötesstraff.

Departementschefen anförde i sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 22 maj 1936, att vad sålunda invänts syntes förtjäna allt beaktande. Emellertid avsåge det i yttrandena framförda förslaget i främsta rummet den primära frågan, huruvida en person som gjort sig skyldig till en förseelse skulle undergå bötesstraff eller om det vore tillfyllest att han ådömdes villkorligt bötesstraff, och icke det då ifrågavarande spörsmålet huru det skulle förfaras med den som domstolen ansåge böra undergå ett bötesstraff men som icke kunde betala böterna. Den föreslagna reformen syntes med hänsyn härtill böra vinna sin lösning icke i sammanhang med lagstiftningen om verkställighet av bötesstraff utan i samband med den nya lagstiftning om villkorlig straffdom som förbereddes.

Sakkunnigförslaget rörande den villkorliga domens reformering innebär, att s. k. enkel villkorlig dom icke skall kunna ifrågakomma beträffande själva bötesstraffet men väl beträffande förvandlingsstraffet. Däremot skall enligt förslaget den kvalificerade formen av villkorlig dom kunna användas

beträffande brott som förskyller böter, om i straffsatsen ingår fängelse eller straffarbete.

Andra stycket i förevarande paragraf angår frågor som i sakkunnigförslaget behandlats i 7 §.

I de inledningsvis lämnade uppgifterna rörande tillämpningen av gällande lagstiftning har anmärkts, att antalet villkorligt ådömda bötesstraff visserligen är mycket obetydligt i förhållande till hela antalet bötesstraff men att villkorlig dom å böter dock tillämpas i viss utsträckning, särskilt i fråga om snatteribrott. Av dem som förövat snatteri före 21 års ålder och därför ådömts böter erhåller enligt gjorda beräkningar en fjärdedel villkorlig dom. Jämför man de villkorliga bötesdomarna med hela antalet villkorliga domar, finner man att de åren 1932—1934 utgjort omkring 10 % av hela antalet.

Härav torde framgå, att den villkorliga domen för närvarande äger en viss praktisk betydelse i fall då böter ådömas för brott som icke äro att anse som ordningsförseelser. Enligt de sakkunnigas förslag skulle användningen av villkorlig dom beträffande bötesbrott tillåtas men vara begränsad till den kvalificerade formen, som förutsätter att särskilda vårdnadsföreskrifter meddelas i samband med domen. Det torde vara svårt att bedöma i vilken utsträckning förslaget skulle vara ägnat att i praktiken medföra tillämpning av villkorlig dom beträffande dessa brott. Såsom de sakkunniga själva anmärkt kan ett mera kännbart ingripande ej gärna ifrågakomma mot en person som förskyllt endast böter.

Om såsom nu föreslås villkorlig dom beträffande bötesbrott tillåtes under de eljest gällande allmänna förutsättningarna men med begränsning till brott, å vilka frihetsstraff enligt lag kan följa, torde de synpunkter som anförts i de nyssnämnda yttrandena bliva tillgodosedda. Samtidigt undantages den stora mängden av ordningsförseelser. Risken för en ur allmänpreventiv synpunkt betänklig, alltför stor användning av villkorlig dom beträffande böter synes med denna begränsning ringa. Det förtjänar nämnas att villkorlig dom beträffande bötesbrott tillåtes i åtskilliga främmande lagar, däribland de danska och norska.

Rörande möjligheten att meddela villkorlig dom i fall då den tilltalade dömes till mer än ett straff skall enligt 7 § i sakkunnigförslaget som huvudregel gälla, att villkorlig dom ej får meddelas där den tilltalade samtidigt dömes ovillkorligt till straffarbete eller fängelse. De sakkunniga ha uttalat, att härav motsättningsvis följde att ovillkorligt ådömande av andra straff, såsom böter eller disciplinstraff, icke utgjorde hinder mot meddelande av villkorlig dom. Härutinnan överensstämmer förslaget med nuvarande lag. Med avvikelse från lagen i dess år 1937 antagna lydelse föreslogo emellertid de sakkunniga en undantagsbestämmelse rörande förvandlingsstraff för böter. Denna bestämmelse innebär, att när straffarbete eller fängelse ådömes samtidigt med förvandlingsstraff, villkorlig dom skall kunna meddelas beträffande båda straffen eller ettdera av dem. Mot de sakkunnigas förslag har ej synts vara något egentligt att erinra.

Med hänsyn till de stadganden, som enligt lag den 3 juni 1938 skola gälla fr. o. m. den 1 januari 1939 i fråga om sammanträffande av brott, har likväl i förevarande hänseenden icke ansetts erforderligt att meddela annat stadgande än det som upptagits i 2 § andra stycket. Föreskriften innehåller att, jämte det villkorlig dom meddelas i fråga om ett eller flera brott, ovillkorligt bötesstraff eller disciplinstraff må ådömas särskilt för annat brott. Detta överensstämmer såvitt angår bötesstraff med det nya stadgandet i 4 kap. 1 § första stycket andra punkten strafflagen och beträffande disciplinstraff med en bestämmelse, som enligt 1938 års lagstiftning införts i 1 § tredje stycket lagen angående villkorlig straffdom. Av den nämnda föreskriften i 2 § andra stycket torde följa, att villkorlig dom ej får meddelas beträffande bötesbrott, om den tilltalade samtidigt dömes ovillkorligt till fängelse eller straffarbete. Då de sakkunnigas huvudregel i 7 § borttagits såsom obehövlig med hänsyn till de nya reglerna om sammanträffande av brott, erfordras icke någon motsvarighet till undantagsbestämmelsen i fråga om förvandlingsstraff, som enligt samma regler alltid skall ådömas särskilt. Genom att sistnämnda bestämmelse uteslutits sker icke någon avvikelse från vad de sakkunniga föreslagit därom att, när straffarbete eller fängelse ådömes samtidigt med förvandlingsstraff, villkorlig dom skall kunna meddelas beträffande båda straffen eller ettdera av dem. Av den föreslagna bestämmelsen i 2 § första stycket lär följa, att villkorlig dom ej får meddelas enligt 1 §, om den totala straffskyldighet som den brottslige ådragit sig skulle överstiga straffarbete i ett år eller fängelse i två år.

3 §.

I denna paragraf ha upptagits de i den allmänna motiveringen berörda reglerna om hinder mot villkorlig dom på grund av tidigare begånget brott.

De sakkunnigas förslag angav i 1 § punkt 4 såsom förutsättning för enkel villkorlig dom, att den brottslige under fem år närmast före brottet icke undergått straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, tvångsuppfostran eller förvaring i säkerhetsanstalt och ej heller erhållit villkorlig dom, där ej domen avsett förvandlingsstraff för böter.

*Departements-
chefen.*

Att de nämnda särskilda ansvarspåföljderna, ehuru de icke omnämnas i motsvarande stadgande i 1918 års lag, likväl jämföras med straffarbete och fängelse i nu förevarande hänseende, följer av bestämmelser i de olika lagarna om dessa påföljder. I tydlighetens intresse har det syntes lämpligt att här angiva dem, varjämte även utmärkts att med fängelse avses endast omedelbart ådömt fängelse. Med undergången bestraffning likställas enligt gällande lag straffdom som ej gått i verkställighet. Det torde ur praktisk synpunkt vara tillräckligt att, såsom skett i sakkunnigförslaget, jämte undergången bestraffning eller skyddsåtgärd upptaga villkorlig dom. Dock bör, såsom även de sakkunniga föreslagit, undantagas villkorlig dom å förvandlingsstraff.

Beträffande paragrafens innehåll i övrigt hänvisas till den föregående framställningen.

4 §.

Paragrafen överensstämmer till innehållet med 2 § i de sakkunnigas förslag och med huvudstadgandet i 2 § gällande lag enligt den år 1937 antagna lydelsen.

5 §.

Prövotiden är enligt 15 § sakkunnigförslaget, liksom enligt 3 § nuvarande lag, i vanliga fall treårig. Den skall emellertid enligt förslaget kunna förlängas till fem år, om föreskrift meddelats enligt reglerna om kvalificerad villkorlig dom och fortsatt tillämpning av sådan föreskrift erfordras för att avvålla den dömde från att ånyo begå brott. Den genom 1937 års lagstiftning införda tvååriga prövotiden vid villkorlig dom å förvandlingsstraff har bibehållits i de sakkunnigas förslag. Någon motsvarighet till gällande lags bestämmelse om en kortare prövotid vid villkorlig bötesdom har icke föreslagits av de sakkunniga, ehuru dessa icke helt uteslutit möjligheten till villkorlig dom beträffande brott som förskyller böter.

Prövotiden börjar enligt nuvarande lag, 20 §, då parterna förklarat sig nöjda med domen i vad den avser straff, anstånd, övervakning och lydnadsplikt enligt 6 § andra stycket, eller då domen eljest i dessa delar vinner laga kraft. Denna bestämmelse har i sakkunnigförslagets 15 § ersatts med en regel av innehåll, att prövotiden räknas från det domen gavs intill dess nyss angivna tid av respektive tre eller två år förflutit från det utslaget i vad avser den villkorliga domen vunnit laga kraft mot den dömde eller, där han dessförinnan förklarat sig nöjd med utslaget i denna del, från nöjdförklaringen. Enligt 13 § i förslaget skall föreskrift som meddelas i villkorlig dom — varmed avses även förordnande om övervakning — gälla från lagakraftvinnandet eller nöjdförklaringen.

Mot bestämmelsen i förslaget att prövotiden i vissa fall skulle kunna förlängas till fem år har anmärkning gjorts av *fångvårdsstyrelsen*, som ansett att maximitiden för förlängningen borde nedsättas. *Advokatsamfundet* har ifrågasatt lämpligheten av bestämmelsen såväl ur allmän synpunkt som med hänsyn till den enskildes berättigade krav på rättssäkerhet. *Centralförbundet för socialt arbete*, som berört stadgandet i sitt yttrande, har funnit det utgöra en naturlig konsekvens av förslagets grundtankar.

Stockholms rådhusrätt och *föreningen Sveriges stadsdomare* ha — i anledning av stadgandet därom att verkningarna av den villkorliga domen skola inträda redan i och med att utslaget i vad det avser den villkorliga domen vunnit laga kraft mot den dömde eller denne förklarat sig nöjd — anfört att det syntes riktigare att såsom enligt gällande lag verkningarna inträdde först sedan det blivit klart att den villkorliga domen komme att bli bestående. Det borde således såsom nu stå båda parterna öppet att avgiva nöjdförklaring, och föreskrift i utslaget borde gälla först från det båda parterna förklarat sig nöjda eller utslaget eljest i angivna del vunnit laga kraft.

En prövotid av kortare varaktighet än tre år har enligt denna paragraf *Departements-*
föreslagits beträffande fall då brottet förskyllt böter. Förslaget samman-
chefen.

hänger med att enligt 2 § villkorlig dom i viss utsträckning skall kunna meddelas i fråga om sådana brott. Det har ansetts lämpligast att bestämma denna tid till två år eller samma tid som i överensstämmelse med 1937 års lagstiftning skall gälla för den som erhållit villkorlig dom beträffande förvandlingsstraff för böter.

Om en villkorligt dömd person allvarligt åsidosätter sina skyldigheter enligt domen, synes det såsom de sakkunniga föreslagit böra stå domstolen öppet att, i stället för att förklara anståndet förverkat, bestämma att prøvotiden skall förlängas. Det torde ligga i sakens natur att sistnämnda åtgärd endast vidtages i sådana fall då det brott, för vilket den villkorliga domen meddelats, icke varit alltför obetydligt och då förutsättningar finnas för effektiv övervakning. Stadgandet har fått sin plats bland bestämmelserna i 12 och 14 §§ om åtgärder som skola kunna vidtagas då den dömd åsidosätter sina skyldigheter.

Bestämmelsen i sakkunnigförslaget att prøvotiden skall räknas från dagen för utslaget innebär endast en skenbar avvikelse från gällande lag och har icke ansetts böra bibehållas. Denna fråga beröres närmare i det följande vid behandlingen av stadgandena i 13 § om anstånds förverkande m. m. Prövotidens början sammanfaller enligt förevarande paragraf med den tidpunkt då enligt de sakkunnigas förslag verkningarna av den villkorliga domen skulle inträda. Det har sålunda föreslagits att prøvotiden börjar den dag utslaget i vad angår den villkorliga domen till följd av nöjdförklaring eller eljest vann laga kraft mot den dömd. Den omständigheten att motparten överklagar utslaget skall alltså icke utgöra hinder mot att övervakning och åtgärder som i övrigt må ha föreskrivits i domen träda i tillämpning.

6 §.

I 5 § gällande lag angivas de allmänna skyldigheter som åvila en villkorligt dömd. Denna bestämmelse ha de sakkunniga uteslutit så när som på stadgandet om skyldighet att ersätta genom brottet uppkommen skada, vilket influtit i 8 § av sakkunnigförslaget. I det numera av de sakkunniga avgivna förslaget till lag om villkorlig frigivning återfinnes däremot i 7 § en motsvarighet till 5 § lagen om villkorlig straffdom och den därmed nära överensstämmande 2 § i lagen den 22 juni 1906 om villkorlig frigivning.

*Departement/s-
chefen.*

Då ett stadgande av ifrågavarande slag synes vara av en viss betydelse för klargörande av lagens innebörd, har det här upptagits. Till vad 5 § för närvarande innehåller om skyldighet att föra ett ordentligt och ostraffligt leverne m. m. har fogats den bestämmelsen, att den dömd skall ställa sig till efterrättelse vad enligt denna lag och med stöd därav meddelade föreskrifter åligger honom. Påföljderna av brott mot dessa skyldigheter angivas i 12—14 §§.

7 §.

Bestämmelserna i denna paragraf motsvara stadgandena i 10 § sakkunnigförslaget och 4 § gällande lag i den år 1937 antagna lydelsen. Att såsom de sakkunniga föreslagit övervakning alltid skall anordnas, då föreskrift meddelas om särskilda skyldigheter för den dömd, framgår av 8 §.

8 §.

I paragrafen ha sammanförts de bestämmelser om särskilda föreskrifter, som enligt 5, 8 och 9 §§ i de sakkunnigas förslag skola kunna meddelas i fråga om den dömdes sysselsättning och vistelseort, hans omhändertagande i hem eller anstalt m. m.

Vissa erinringar ha i yttrandena framställts mot dessa stadganden. *Göta hovrätt* har ansett att domstolen borde berättigas att meddela föreskrifter likartade med dem som av de sakkunniga föreslagits i fråga om kvalificerad villkorlig dom eller ägnade att tjäna samma syfte som dessa. Föreskrift om anställning eller utbildning borde enligt hovrättens mening givas i form av förbud för den dömden att utan tillstånd av övervakningsmyndighet lämna anvisad anställning eller utbildning.

Mot bestämmelsen att den dömden skulle kunna åläggas att begära omyndighetsförklaring ha gjorts anmärkningar i flera yttranden, bland andra de som avgivits av *Svea hovrätt*, *Göta hovrätt* och *hovrätten för Övre Norrland*. Det har framhållits att en sådan begäran eller sådant samtycke av en dömd person knappast i något fall skulle få karaktären av frivillighet. Bestämmelsen skulle skapa möjlighet till utövande av obehörigt psykiskt tvång mot den dömden.

De allmänna grunderna för de i denna paragraf upptagna bestämmelserna ha behandlats i det föregående. I fråga om deras närmare utformning ha vissa jämkningar skett i förhållande till sakkunnigförslaget, i det att stadgandena delvis erhållit en mera allmänt hållen formulering. Stadgandet att föreskrift skulle kunna meddelas den dömden att begära omyndighetsförklaring eller samtycka därtill har uteslutits såsom i flera yttranden yrkats. Å andra sidan har det syntts lämpligt att upptaga uttrycklig bestämmelse därom att den dömden skall kunna åläggas att avhålla sig från bruk av rusdrycker. Meddelandet av en sådan föreskrift torde kunna få en viss praktisk betydelse. I fråga om denna liksom om övriga i paragrafen angivna föreskrifter bör dock gälla, att det skall ankomma på domstolen att i varje särskilt fall pröva huruvida den är på sin plats. Denna grundsats, att föreskrifter rörande den dömdes förhållande under prövotiden skola meddelas av domstolen och således icke av övervakaren, har jag understrukit i den allmänna motiveringen. I vad mån det bör ankomma på övervakaren att giva de närmare bestämmelser, som kunna erfordras för verkställande av domstolens föreskrifter och eventuellt att därutöver meddela ordningsföreskrifter av mindre ingripande natur, är en fråga som lämpligen bör behandlas i samband med stadgandena i 10 § angående den dömdes lydnadsplikt gentemot övervakaren.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle domstolen kunna ålägga den villkorligt dömden att underkasta sig behandling å skyddshem. För intagning å skyddshem fordras emellertid enligt barnavårdslagen, att beslut därom fattas i den särskilda ordning denna lag föreskriver. Den omständigheten att domstolen finner vård å skyddshem lämplig och att den tilltalade själv är villig att låta sig intagas å sådant hem har alltså icke med säkerhet till följd att

*Departements-
chefen.*

så verkligen kommer att ske. En bestämmelse av angivet innehåll har därför icke ansetts böra upptagas, så länge barnavårdslagen har sin nuvarande lydelse. Härigenom uteslutes naturligtvis icke den ofta synnerligen önskvärda anordningen att unga lagöverträdare intagas i skyddshem i samband med att de erhålla villkorlig dom. För detta ändamål är det av vikt att samverkan äger rum med barnavårdsnämnderna på sätt som redan för närvarande på sina håll sker. Till utveckling av en sådan samverkan torde skyddskonsulenter komma att verksamt bidra. Även må framhållas det i den nu föreslagna lagen om särskild förundersökning i brottmål upptagna stadgandet, enligt vilket barnavårdsnämnd har att på begäran av förundersökare, åklagare eller domstol föreslå lämplig åtgärd för tilltalades omhändertagande. Om det genom sådan förberedande undersökning blir klart i målet, att skyddsuppfostran enligt barnavårdslagen kan anordnas i form av intagning å skyddshem, kan domstolen härav finna sig föranlåten att meddela villkorlig dom under den förutsättningen att den dömd blir på detta sätt omhändertagen och underkastad de för skyddsuppfostran gällande reglerna. Det må anmärkas, att det även i fall då den villkorligt dömd intages i skyddshem torde vara lämpligt att domstolen förordnar övervakare, ehuru dennes befattning med den dömdes angelägenheter erhåller sin givna begränsning så länge anstaltsvården varar. — De sakkunnigas förslag angående åläggande för villkorligt dömd att underkasta sig behandling å alkoholistanstalt har ansetts böra bibehållas med hänsyn till reglerna i 50 § alkoholistlagen om frivilligt ingående å allmän alkoholistanstalt.

9 §.

De tre första styckena i denna paragraf innehålla samma bestämmelser om övervakningsdomstol och övervakare som 11 § i de sakkunnigas förslag. I nuvarande lag äro motsvarande stadganden upptagna under 9 och 10 §§.

Fjärde stycket motsvarar delvis innehållet i 17 § sakkunnigförslaget. På grund av sistnämnda stadgande skall nämligen på landet domaren och i stad med rådhusrätt lagfaren ledamot i rätten kunna utöva övervakningsdomstolens befogenhet bland annat i fråga om överflyttning av övervakning samt förordnande och entledigande av övervakare. Dessa befogenheter skola enligt samma stadgande även kunna överlåtas å övervakningsnämnd. Enligt 9 och 10 §§ gällande lag skola, då domstolen ej håller sammanträde, samma befogenheter utövas av rättens ordförande.

Rådhusrätten i Malmö har i sitt yttrande framhållit, att villkorlig dom beträffande förvandlingsstraff för böter skall kunna meddelas av polisdomstol, som då även kan förordna om övervakning, och har med hänsyn härtill förordat sådan ändring i förslaget att polisdomstol skulle kunna i dessa fall fungera som övervakningsdomstol.

*Departements-
chefen.*

Jag har icke funnit anledning att föreslå utvidgning av polisdomstols behörighet på ifrågavarande område i vidare mån än som följer av stadgandet att övervakare kan förordnas i samband med beslutet om övervakning. Detta stadgande, som överensstämmer med vad de sakkunniga föreslagit, innebär

att den domstol som dömer i målet skall kunna förordna övervakare, även om annan domstol utses till övervakningsdomstol och utan att nöjdförklaring behöver avvaktas. Även polisdomstol är således behörig att förordna övervakare. I 17 § av föreliggande förslag ha däremot uppställts vissa regler som åsyfta att begränsa polisdomstols och poliskammars befattning med lagstiftningen om villkorlig dom. Dessa regler avse fall, då vid sådan domstol förekommer mål mot någon som tidigare erhållit villkorlig dom och fråga uppstår i målet om förverkande av anståndet eller om annan åtgärd med avseende å den villkorliga domen.

Den i 10 § gällande lag upptagna bestämmelsen att övervakningsbok skall tillställas övervakaren och den dömde torde, såsom föreslagits av de sakkunniga, böra överflyttas till en i administrativ ordning utfärdad kungörelse med föreskrifter rörande tillämpningen av lagen om villkorlig dom.

Då övervakningsdomstolen ej håller sammanträde, bör dess befogenhet att överflytta övervakning till annan domstol samt att förordna och entlediga övervakare lämpligen utövas av domaren eller beträffande rådhusrätt av därtill utsedd lagfaren ledamot, men däremot icke av övervakningsnämnd. Stadgandet i fjärde stycket har avfattats i enlighet härmed.

10 §.

Paragrafen behandlar den villkorligt dömdes skyldigheter gentemot övervakaren. Bestämmelser härom äro upptagna i 12 § sakkunnigförslaget och 6 § gällande lag. Första punkten innehåller i överensstämmelse med sakkunnigförslaget i något förkortad form nuvarande bestämmelser om den dömdes plikt att upprätthålla förbindelse med övervakaren. Andra punkten reglerar den dömdes lydnadsplikt mot övervakaren. I detta hänseende uppställa de sakkunniga i 12 § andra stycket den regeln, att då åtgärd enligt 5 § är föreskriven, den dömde skall vara pliktig att lyda de ytterligare föreskrifter som övervakaren finner erforderliga med avseende å hans sysselsättning och levnadssätt. Detta innebär att lydnadsplikt åligger endast den som erhållit kvalificerad villkorlig dom. Vid sådan dom är lydnadsplikten obligatorisk, detta enligt de sakkunnigas motivering för att underlätta verkställandet av de åtgärder som kunna föreskrivas i sådan dom. Övervakaren skall äga efter omständigheterna fullständiga och anpassa de föreskrifter domstolen meddelat. Finner domstolen att en tilltalad bör inackorderas i enskilt hem eller tillhållas att sköta en arbetsanställning, kan domstolen därför, enligt vad de sakkunniga vidare anført, överlämna åt övervakaren att bestämma till vilket hem eller vilken arbetsanställning den dömde skall hänvisas.

I flera yttranden har den meningen gjorts gällande, att lydnadsplikt borde kunna förekomma även utan samband med åtgärder av det slag som enligt förslaget skulle vidtagas i samband med kvalificerad villkorlig dom. *Svea hovrätt* har sålunda yttrat, att i händelse skillnaden mellan kvalificerad och enkel villkorlig dom bibehölles, en omarbetning torde böra ske i syfte att möjliggöra att även vid enkel villkorlig dom lydnadsplikt ålades den som ej fyllt tjuguetå år. *Göta hovrätt* har anført, att anledning ej syntes finnas att i denna del göra ändring i vad nu gäller enligt 6 § andra stycket. I sam-

ma riktning ha *Stockholms rådhusrätt* samt *rådhusrätterna i Göteborg och Örebro* uttalat sig.

Styrelsen för *föreningen Sveriges häradshövdingar* anser, såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen för remissyttrandena, att bestämmandet av vårdnadsåtgärder ej bör överlämnas åt domstolen utan anförtros åt övervakaren. I överensstämmelse härmed har styrelsen föreslagit att den nuvarande bestämmelsen om lydnadsplikt borde omfatta samtliga vårdnadsåtgärder och att lydnadsplikten borde gälla även personer över tjuguetå år.

Göta hovrätt har yttrat, att övervakaren borde erhålla befogenhet att tillfälligt meddela av inträffade omständigheter påkallad eftergift i fråga om av domstolen given föreskrift om den dömdes vistelseort. *Rådhusrätten i Karlskrona* har föreslagit att meddelandet av förbud i fråga om vistelseorten borde ingå i övervakarens allmänna skyldigheter.

Departements-
chefen.

Det torde ligga i sakens natur att domstolen, då den finner anledning att meddela föreskrift om den dömdes omhändertagande i hem eller anstalt eller om hans utbildning eller arbetsanställning, förskaffar sig noggrann kännedom om vilka möjligheter som därutinnan stå till buds. I första hand skall utredning härom göras vid förundersökningen, eventuellt med bistånd av skyddskonsulenten. Utredningen bör vara tillgänglig för domstolen då domen meddelas. Under sådana förhållanden torde det i tillämpningen komma att ställa sig så, vilket också är önskvärt, att domstolen i domen icke blott anger den allmänna karaktären av vårdnadsåtgärden utan även närmare bestämmer densamma. Även om så sker, kan det dock ej sällan erfordras ytterligare anordningar för att åtgärden skall bli genomförd på lämpligt sätt och i fortsättningen bli till avsett gagn. Det bör ankomma på övervakaren att tillse detta, och den domde bör vara skyldig att efterkomma de anvisningar och bestämmelser som övervakaren för nämnda ändamål meddelar. Av de sakkunnigas nyss återgivna uttalande rörande innebörden av stadgandet i 12 § andra stycket synes framgå, att en på detta sätt begränsad lydnadsplikt åsyftats med stadgandet. I förevarande paragraf har bestämmelsen erhållit en lydelse som torde på ett mera otvetydigt sätt angiva dess syfte och innebörd. Den får här en något större räckvidd än i sakkunnigförslaget såtillvida som den avser samtliga de föreskrifter vilka skola kunna meddelas i samband med villkorlig dom.

Med anledning av det i ett yttrande framförda önskemålet, att övervakaren borde erhålla befogenhet att tillfälligt medge eftergift i fråga om av domstolen given föreskrift beträffande den dömdes vistelseort, må framhållas att avfattningen av ifrågavarande stadgande icke torde utgöra hinder mot att övervakaren medger sådan eftergift eller eljest tillåter en av inträffade omständigheter påkallad jämkning i dispositioner som träffats med anledning av domstolens beslut.

Såsom förut nämnts har i vissa yttranden yrkats, att en mera omfattande lydnadsplikt än den nu angivna skulle åläggas yngre personer som stå under övervakning. Det nuvarande stadgandet i 6 § andra stycket har därvid åberopats. Det torde emellertid icke stå i god överensstämmelse med förslagets allmänna ståndpunkt i förevarande hänseende att såsom enligt nämnda lag-

rum överlämna åt övervakaren att meddela föreskrifter av mera ingripande natur. Däremot bör en övervakare lämpligen kunna giva vissa förhållningsorder, som icke så allvarligt ingripa i den dömdes frihet och självbestämmanderätt, t. ex. om han finner dennes uppförande vara sådant, att det är fara att han råkar i strid med de i 6 § angivna allmänna skyldigheterna att föra ett ordentligt leverne och undvika dåligt sällskap. I förevarande paragraf har därför införts ett stadgande av innehåll, att den dömda är pliktig att efterkomma de ordningsföreskrifter som övervakaren med hänsyn till hans ungdom eller sinnesbeskaffenhet finner erforderliga.

11 och 12 §§.

Enligt 14 § sakkunnigförslaget skall domstolen, där den dömda uppförande eller omständigheterna i övrigt därtill föranleda, äga att ändra eller upphäva föreskrift eller meddela ny sådan. Dock gäller härvid den inskränkningen att föreskrift enligt reglerna om kvalificerad villkorlig dom icke må meddelas med mindre sådan föreskrift förut varit meddelad. Härmed bör jämföras vad 20 § i sakkunnigförslaget innehåller rörande åtgärder som skola kunna vidtagas i händelse den dömda bryter mot vad till följd av den villkorliga domen åligger honom eller eljest gör sig skyldig till uppförande som låter befara att han kommer att ånyo begå brott. I sådant fall äger domstolen, utan sådan inskränkning som nyss nämnts, ändra föreskrift eller meddela ny sådan. Dessutom tillkommer här möjlighet att förlänga prøvotiden, varom stadgande dessutom såsom förut nämnts upptagits i förslagets 15 §, samt att meddela den dömda varning eller förklara anståndet förverkat.

Mot de sålunda föreslagna bestämmelserna svara i gällande lag dels stadgandena i 10 § om upphörande av övervakning och lydnadsplikt, dels ock stadgandena i 13 § om varning och om anståndets förverkande i fall då den dömda utan att göra sig skyldig till brott åsidosätter sina skyldigheter enligt 5—7 §§.

Föreskrifter enligt 8 § måste uppenbarligen kunna ändras eller upphävas på grund av inträffade ändrade förhållanden. Det är, såsom de sakkunniga i betänkandet framhållit, även av vikt att föreskrifterna icke till tiden utsträckas längre än behövt. Ett stadgande som möjliggör en lämplig anpassning efter förhållandena har upptagits i 11 §. Även i fråga om övervakning bör gälla, att den icke utsträcker onödigt länge. Med hänsyn till att villkorlig dom såsom regel bör vara förenad med övervakning och för att icke värdet av övervakningsinstitutet skall minskas, har dock nuvarande bestämmelse om en minimitid av sex månader för övervakningen bibehållits. Jämte stadgande härom har i 11 § även upptagits en mot 14 § tredje stycket i sakkunnigförslaget svarande bestämmelse, att föreskrift enligt 8 § och förordnande om övervakning skola gälla till prøvotidens slut, därest de ej dessförinnan upphävas. *Departements-
chefen.*

I 12 § har i anslutning till vad som föreslagits i första stycket av 20 § sakkunnigförslaget angivits vilka åtgärder som kunna ifrågakomma, därest den villkorligt dömda, utan att göra sig skyldig till brott, åsidosätter något

av vad som åligger honom till följd av domen. Med hänsyn till innehållet i 6 § första punkten, vartill motsvarighet ej finnes i de sakkunnigas förslag, har det icke ansetts erforderligt att dessutom angiva såsom en förutsättning för paragrafens tillämpning, att den dömde gjort sig skyldig till uppförande som låter befara att han ånyo skall begå brott. Den särskilda förutsättning, som angives bestå däri att provotiden ej gått till ända, har upptagits från de sakkunnigas förslag och innebär viss avvikelse från stadgandet i 13 § tredje stycket gällande lag.

Rörande tillämpningen av stadgandet om provotidens förlängning hänvisas till vad som sagts vid 5 §.

13 och 14 §§.

I förevarande paragrafer, vilka i sakkunnigförslaget motsvaras av 18 § första stycket och 19 §, regleras de åtgärder med avseende å meddelad villkorlig dom, som kunna eller skola vidtagas därest den dömde övertygas om annat brott eller ålägges förvandlingsstraff för böter.

Mot de sakkunnigas förslag i dessa hänseenden ha i yttrandena riktats vissa anmärkningar. Sålunda har *hovrätten över Skåne och Blekinge* framställt en erinran mot den föreslagna bestämmelsen i 18 § första stycket, att villkorligt anstånd alltid skall förklaras förverkat, om den dömde under provotiden förövat brott som finnes förskylla straffarbete eller fängelse. Enligt hovrättens mening borde förverkande ej vara obligatoriskt därest den villkorliga domen avsåge förvandlingsstraff för böter. Till stöd härför har framhållits att det enligt 1 § i sakkunnigförslaget ej föreläge hinder mot att meddela villkorlig dom, om den tilltalade förut erhållit villkorlig dom å förvandlingsstraff, och att denna regel begränsades av stadgandet i 18 § om obligatoriskt förverkande; anledning till sådan begränsning föreläge emellertid så mycket mindre som villkorlig dom icke vore utesluten för tilltalad som inom två år före brottets begående avtjänat förvandlingsstraff.

I några yttranden ha vidare anmärkningar gjorts mot de sakkunnigas förslag, att beslut om förverkande enligt 19 § ej skall kunna meddelas efter provotidens utgång. *Rådhusrätten i Göteborg* har ansett, att man borde bibehålla nuvarande befogenhet för domstolarna att i ifrågavarande fall pröva om anståndet bör förklaras förverkat eller ej. Därest den dömde förövade nytt brott, hade han svikit det förtroende domstolen visat honom genom den villkorliga domen, och fall kunde givetvis tänkas, då det eller de nya brotten utvisade att den villkorliga domen ej bort meddelas. Att den dömde lyckats dölja brottet till efter provotidens slut borde icke rimligtvis medföra den förmånen, att han undginge ett förverkande som skulle ha inträtt om brottet upptäckts under provotiden. Likaså borde, där fråga vore om annat brott som förövats före den villkorliga domen och som den brottslige lyckats dölja vid den första lagföringen, förverkande kunna inträda även efter provotidens slut, i fall omständigheterna ansåges föranleda därtill. Av *Göta hovrätt* har anmärkts att starka skäl talade för att under stadgandet om förverkande på grund av brott inbegripa även fall då någon dömdes efter provotidens slut, om åtalet anhängiggjorts under provotiden.

Beträffande den av de sakkunniga föreslagna regeln om befogenhet för domstol att förordna om konsumtion har *Göta hovrätt* föreslagit att sådant förordnande — som enligt ordalagen endast kunde gå ut på att det beviljade anståndet skulle omfatta även ådömande av ansvar för annat brott — även borde få avse verkställighet av för brottet ådömt straff, därvid dock rätt att meddela föreskrifter enligt 5 § och att förlänga provotiden borde föreligga allenast där straff för brottet ej utsattes. Vidare har i yttranden av *Stockholms rådhusrätt*, *rådhusrätten i Göteborg m. fl.* anmärkts, att det icke rimligtvis borde tillåtas att, såsom ordalagen i 19 § 2 mom. medgäve, förordnande om konsumtion efter provotidens utgång finge meddelas utan hänsyn till brottets svårhetsgrad.

Slutligen har *Göta hovrätt* framhållit, att det knappast finnes anledning att låta en villkorlig dom äga bestånd, därest den dömde under provotiden skulle undergå fängelse eller straffarbete för ett annat brott, som förövats före den villkorliga domen; stadgandet härom i 19 § 1 mom. andra stycket strede också mot grunderna för bestämmelsen i 7 §. Liknande anmärkning har gjorts av *länsstyrelsen i Gotlands län*.

Därest någon som erhållit villkorlig dom begår nytt brott, skall enligt förevarande 13 § som huvudregel gälla att anståndet må förklaras förverkat. Härigenom sker icke någon saklig avvikelse från stadgandena i nuvarande lag eller sakkunnigförslaget. Enligt dessa stadganden skall emellertid beslut om förverkande alltid meddelas, såframt den dömde för det nya brottet finnes förskylla fängelse eller straffarbete. I ett yttrande har anmärkts, att förverkande ej borde vara obligatoriskt då den villkorliga domen allenast avsett förvandlingsstraff för böter. Denna anmärkning synes befogad. Enligt 3 § skall en tidigare villkorlig dom å förvandlingsstraff eljest ej utgöra hinder mot ny villkorlig dom, och sådan dom uteslutes ej heller av att den tilltalade undergått förvandlingsstraff. Vidare må erinras att, såsom framhållits i samband med 2 §, om någon på en gång finnes förfallen såväl till förvandlingsstraff som till annat frihetsstraff, hinder ej möter mot att meddela villkorlig dom antingen enbart beträffande förvandlingsstraffet eller ock allenast i fråga om det andra straffet. Med den särställning i nämnda och även i andra hänseenden, som förvandlingsstraffet enligt förslaget skall intaga, synes det mest överensstämmande att frågan om förverkande av villkorlig dom å sådant straff städse skall bero på domstolens prövning. På grund härav har regeln om obligatoriskt förverkande ansetts böra begränsas att gälla fall då den villkorliga domen meddelats enligt 1 §.

Bestämmelserna i 13 § om fakultativt förverkande avse även det fall att villkorligt dömd övertygas om brott som begåtts före provotidens början. De överensstämma med sakkunnigförslaget men skilja sig avsevärt från nuvarande lag i dess lydelse före 1937 och 1938 års ändringar, vilka träda i kraft den 1 januari 1939. Enligt alltjämt gällande bestämmelser skall nämligen, därest villkorligt dömd övertygas om annat brott som förövats före domens meddelande, den villkorliga domen gå åter och domstolen pröva huruvida ny villkorlig dom skall meddelas med avseende å båda brotten. I

*Departements-
chefen.*

sak märkes att denna anordning understundom föranleder, att det villkorligt ådömda straffet måste gå i verkställighet, medan enligt förslaget frågan här- om alltid beror på domstolens prövning. I formellt avseende har genom att ifrågavarande fall hänförts under förverkandebestämmelserna uppnåtts en viss förenkling i förhållande till nuvarande lag. Emellertid bör anmärkas att de gällande bestämmelserna skola enligt lagen den 3 juni 1938 erhålla en ändrad lydelse, som innebär att återgång av villkorlig dom inträder allenast i fall, då genom domen ådömts fängelse eller straffarbete och jäm- väl det nyupptäckta brottet finnes förskylla sådant straff, varemot be- träffande övriga ifrågavarande fall stadgas att anståndet må förklaras för- verkat.

Ytterligare en föreskrift om fakultativt förverkande har slutligen uppta- gits i 13 § 3 mom., som stadgar att villkorligt anstånd må förklaras förver- kat, om den dömda ålägges förvandlingsstraff för böter. Denna föreskrift överensstämmer med 12 a § i nuvarande lag och 19 § 3 mom. i sakkunnig- förslaget.

Enligt nuvarande lag må beslut om förverkande av villkorligt anstånd eller om återgång av villkorlig dom meddelas även om den dömda efter prøvoti- dens utgång övertygas om brott som förövats före domen eller under prøvo- tiden; de enda gränser som i detta avseende gälla äro de som följa av pre- skriptionsbestämmelserna i 5 kap. strafflagen. De sakkunniga föreslogo att beslut om förverkande ej skulle få meddelas sedan prøvotiden gått till ända med mindre brottet begåtts under prøvotiden och funnes förskylla fängelse eller straffarbete. Såsom i yttranden över förslaget anmärkts synes emel- lertid ifrågavarande bestämmelse ibland kunna leda till stötande resultat. Det torde också kunna starkt ifrågasättas huruvida något behov föreligger att, såsom sakkunnigförslaget innebär, för allenast de fakultativa förver- kandefallen stadga någon tidsbegränsning. De anmärkningar som i detta av- seende kunna riktas mot nuvarande lag torde egentligen ej avse andra fall än då på grund av reglerna om återgång av villkorlig dom straffverkställig- het måste ske oaktat prøvotiden slutat, men för dessa fall har i förslaget föreskrivits att förverkande är fakultativt. Man lär också kunna förvänta att domstolarna vid fråga om förverkande, som ej är obligatoriskt, skola tillmäta det förhållandet stor betydelse, att den dömda helt eller till största delen utstått prøvotiden och därmed eventuellt förbundna särskilda åtgärder samt, där så är fallet, förklara anståndet förverkat allenast undantagsvis där särskilda omständigheter föreligga, t. ex. att den dömda genom att hålla sig undan lyckats förhindra, att det nya åtalet anställdes före prøvotidens slut eller att målet dessförinnan avgjordes. Av nu anförda skäl har det funnits mest lämpligt att i överensstämmelse med gällande lag ej uppställa några särskilda tidsbegränsningar med avseende å rätten att förklara anstånd förverkat då den dömda övertygas om annat brott. Däremot har i 13 § 3 mom. bibehållits den av de sakkunniga från nuvarande lag hämtade regeln att beslut om förverkande på grund av att den dömda ålägges förvandlings- straff ej må meddelas efter prøvotidens utgång.

Såsom förut angivits stadgar nuvarande lag, att om någon som erhållit

villkorlig dom övertygas om att tidigare ha förövat annat brott, domstolen skall pröva huruvida ny villkorlig dom må beviljas beträffande båda brotten. Bland annat för dylika fall ha de sakkunniga, efter mönster från lagarna om ungdomsfängelse, tvångsuppfostran samt förvaring och internering, föreslagit att domstolen skall äga förordna att det beviljade anståndet skall omfatta även det brott, varom den villkorligt dömd sålunda ytterligare övertygats. Genom denna anordning vinner man, att den processuella tillfälligheten att brotten bli föremål för skilda domar ej behöver medföra att en ny provotid börjar, eventuellt med övervakning och andra än mer ingripande åtgärder. Av detta skäl synes den föreslagna anordningen vara lämplig, där fråga är om brott som förövals före provotidens början. De sakkunniga ha emellertid föreslagit, att förordnande om konsumtion skall få meddelas även i fråga om brott som begåtts under provotiden. Härifrån har dock undantagits det fall att brottet finnes förskylla fängelse eller straffarbete (18 §), och konsumtionsregeln skulle sålunda allenast ha tillämplighet å brott som förskyller lindrigare straff. Något behov av att i dessa fall tillåta konsumtion torde emellertid knappast föreligga, och principiellt sett möter det vissa betänkligheter att medge konsumtion i fråga om nya brott. Som jämförelse må nämnas, att det ej heller enligt de nyss omförmälda lagarna är medgivet att förordna enbart om konsumtion beträffande brott som förövals under utskrivning på prov, vilken tid närmast motsvarar provotiden efter villkorlig dom. På grund härav har nu i 13 § 1 mom. första stycket andra punkten upptagits en regel om konsumtion som endast avser brott begångna före provotidens början. Vissa andra begränsningar ha också vidtagits beträffande regelns tillämplighet. I anledning av vad som framhållits i några yttranden har sålunda uttryckligen angivits, att för förordnande om konsumtion städse fordras att jämlikt 1—3 §§ och 26 § villkorlig dom från början skulle kunna ha beviljats jämväl beträffande det nyupptäckta brottet. Vidare har avvikelse från sakkunnigförslaget skett på det sätt att konsumtion ej kan ifrågakomma, därest den villkorliga domen avser förvandlingsstraff för böter och ej heller då förvandlingsstraff åläggas villkorligt dömd. I det förstnämnda hänseendet har begränsningen främst sin grund i de från vad som eljest skall gälla avvikande regler, vilka föreslås för villkorlig dom å förvandlingsstraff såväl beträffande provotidens längd som anordnande av övervakning m. m. I övrigt motiveras dessa undantag av önskan att vinna ordning och reda samt att ej onödigtvis försvåra tillämpningen av den nya lagstiftningen om verkställighet av bötesstraff.

Mot de sakkunnigas regel om konsumtion har invänts, att förordnande enligt densamma alltid skulle innebära anstånd med ådömande av ansvar även om straff funnes utsatt i den villkorliga domen. Liknande erinran kan ej göras mot den nu föreslagna regeln, vilken medger att konsumtionsförordnandet sker i samband med antingen enbart sakerförklaring eller ock därutöver utmätande av straff. Om särskild omständighet ej föranleder till annat, torde domstolarna komma att meddela beslutet härutinnan i samma form som valts för den redan meddelade villkorliga domen.

Såsom framgår av det förut sagda skall enligt förslaget tillämpligheten av viss åtgärd ibland vara beroende på huruvida brott föröfvats före prövotidens början eller under prövotiden. Detta gäller sålunda dels om skyldigheten enligt 13 § 1 mom. första stycket första punkten att förklara anstånd förverkat, då villkorligt dömd under prövotiden begått brott av viss beskaffenhet, dels ock om rättigheten enligt andra punkten i nämnda stycke att förordna om konsumtion beträffande brott som föröfvats före prövotidens början. Enligt 5 § skall prövotiden räknas från den dag utslaget vinner laga kraft mot den dömd i vad angår den villkorliga domen; samma tidpunkt är alltså avgörande för tillämpligheten av nyssnämnda föreskrifter i förslaget. Motsvarande bestämmelser i gällande rätt avse brott som begåtts efter domens meddelande och före prövotidens slut respektive före domens meddelande; och ehuru sakkunnigförslaget liksom förevarande förslag talar om brott under prövotiden såsom motsats mot brott före prövotidens början, uppnår sakkunnigförslaget härutinnan nära överensstämmelse med gällande rätt genom föreskriften (15 §) att prövotiden räknas från det domen gavs. Den avvikelse, som sålunda utmärker förevarande förslag och som visar sig där brottet föröfvats efter domens meddelande men före prövotidens början, är emellertid närmast av blott teoretisk betydelse.

Slutligen återstår att beröra frågan om vad som skall gälla, därest villkorligt dömd övertygas om annat brott eller ålägges förvandlingsstraff för böter och domstolen ej finner sig böra förklara anståndet förverkat och ej heller förordna om konsumtion. Då annat ej är stadgat, bör det vara självfallet att domstolen har att döma över det nya brottet respektive ålägga förvandlingsstraff utan någon rubbning av den villkorliga domens bestånd eller omfattning. I regel torde domstolens utslag komma att innebära, att den tilltalade dömes att undergå straff för det nya eller nyupptäckta brottet respektive förvandlingsstraff. I den mån ej annorlunda stadgades, skulle domstolen också vara oförhindrad att under vanliga förutsättningar meddela ny villkorlig dom. Denna möjlighet har emellertid ansetts ej böra ifrågakomma beträffande de fall som omfattas av förslagets konsumtionsregel, och därför har i 13 § 1 mom. första stycket andra punkten intagits bestämmelse att, därest förordnande om konsumtion ej meddelas, straff skall ådömas och verkställas för det nyupptäckta, före prövotidens början begångna brottet. Däremot är möjligheten till ny villkorlig dom ej utesluten i fall då någon som erhållit villkorlig dom enligt 1 § övertygas om brott, som föröfvats under prövotiden och finnes förskylla bötesstraff, eller dömes till förvandlingsstraff för böter, och ej heller då den, som erhållit anstånd med förvandlingsstraff, ålägges nytt sådant straff eller övertygas om brott.

Enligt vad nyss sagts skulle det kunna inträffa, att villkorligt dömd dömes för brott, som föröfvats före prövotidens början, att undergå fängelse eller straffarbete, oaktat prövotiden ej gått till ända. Lämpligheten av denna med sakkunnigförslaget överensstämmande ståndpunkt har ifrågasatts i två ytt- randen. Någon ändring härutinnan har emellertid ej ansetts erforderlig; en specialbestämmelse till förebyggande av otillfredsställande lagtillämpning har

ansetts desto mindre erforderlig som några motsvarande regler ej givits beträffande de fall då flera straff på en gång ådömas.

Vissa föreskrifter ha i förevarande sammanhang funnits erforderliga beträffande tillämpningen av de nya stadgandena om sammanträffande av brott och om förändring av straff. Enligt 4 kap. 1 § strafflagen skall gemensamt straff åläggas om någon skall dömas för flera brott; vissa undantag från denna regel äro dock medgivna eller föreskrivna. I den mån sådana undantagsbestämmelser ej till annat föranleda, skall följaktligen gemensamt straff utmätas därest någon, som enligt 1 § erhållit anstånd med straffets ådömande, övertygas om annat brott och anståndet förklaras förverkat. Föreskrift med erinran härom har intagits såsom ett andra stycke i 13 § 1 mom. Innebär villkorlig dom enligt 1 § däremot anstånd med verkställande av ådömt straff, blir frågan om gemensamt straff för brotten att bedöma enligt 4 kap. 3 § strafflagen, och jämlikt detta lagrum skall gemensamt straff ådömas, därest genom den villkorliga domen ålagts fängelse eller straffarbete på viss tid och jämväl det andra brottet finnes förskylla sådant straff. Andra stycket i 13 § 1 mom. avser jämväl detta fall under förutsättning att anståndet förklaras förverkat eller att förordnande om konsumtion meddelas. Redan av första stycket följer att gemensamt straff ej skall utmätas, därest domstolen dömer över det senast åtalade brottet utan att rubba den villkorliga domens bestånd eller omfattning. I detta avseende föreligger alltså ett undantag från stadgandet i 4 kap. 3 § strafflagen.

Enligt stadganden i sakkunnigförslaget 19 § skall domstolen, där villkorligt dömd övertygas om annat brott eller ålägges förvandlingsstraff för böter, äga att ändra föreskrift som meddelats med avseende å den villkorliga domen, meddela ny sådan föreskrift ävensom förlänga prøvotiden. Häremot svarande bestämmelser ha nu upptagits i 14 §. Beträffande förutsättningarna för tillämpligheten av dessa åtgärder gäller enligt båda förslagen att beslut om dylik åtgärd ej må meddelas efter prøvotidens utgång. Däremot avviker förevarande förslag från de sakkunnigas därutinnan att åtgärd som nu sagts må vidtagas även i andra fall än då förordnande om konsumtion meddelas.

För det fall att villkorlig dom beviljas, innan prøvotid för ett tidigare anstånd utgått, stadgas i 18 § nuvarande lag, att jämväl i anledning av det tidigare anståndet skall tillämpas vad i följd av det senare gäller såväl i fråga om skyldighet för den dömde att stå under övervakning som beträffande lydnadsplikt, vårdnadsdomstol och övervakare. Någon häremot svarande bestämmelse har ej ansetts behöfelig. Det torde nämligen även utan särskilt stadgande ankomma å domstolen att, när ej särskilda skäl påkalla undantag, med tillämpning av 14 § ävensom 9 § åstadkomma enhetlighet i berörda avseenden mellan de båda villkorliga domarna.

15 §.

Motsvarande hänvisning till lagarna om tvångsuppfostran, ungdomsfängelse samt förvaring och internering i säkerhetsanstalt upptogs i 18 § andra stycket, 19 § 1 mom. andra stycket och 20 § sista stycket sakkun-

nigförslaget. De avsedda stadgandena i nämnda lagar underkastas viss ändring enligt förslag som i det följande skola omnämnas.

16 §.

Bestämmelsen återfinnes i 21 § av de sakkunnigas förslag och motsvarar 14 § gällande lag.

17 §.

De sakkunniga ha föreslagit ändrad lydelse av 10 § lagen om verkställighet av bötesstraff i vad lagrummet angår befogenhet för polisdomstol och poliskammare ävensom för domare på landet och ledamot i rådhusrätt att handlägga mål om förvandling av böter. Ändringen innebär att från sådan befogenhet undantagas mål mot någon som tidigare erhållit villkorlig dom och för vilken prövotiden ej utgått. Denna inskränkning har, enligt vad de sakkunniga anført, föreslagits därför att det i sådana mål kan bliva fråga om förverkande av anståndet enligt den villkorliga domen eller meddelande av föreskrift eller förlängning av prövotiden.

*Departementss-
chefen.*

Fråga om förverkande av anstånd eller om annan åtgärd med avseende å tidigare villkorlig dom kan vid polisdomstol eller poliskammare uppkomma icke blott i mål om förvandling av böter utan även, och kanske i lika stor utsträckning, i andra mål. De föreslagna bestämmelserna torde därför ur nämnda synpunkt äga en alltför begränsad räckvidd. Å andra sidan kan ifrågasättas om icke förslaget går för långt, då det från dessa domstolars och från domares och rådhusrättsledamots befogenhet generellt undantager förvandlingsmål så snart den bötfällde är villkorligt dömd och prövotiden ej gått till ända. Beträffande ifrågavarande domstolar är nämligen att märka att de, såsom vid 9 § anförts, icke äro uteslutna från befogenhet att meddela villkorlig dom och att i samband därmed vidtaga åtgärder för tillsyn och vård av den dömd. Och beträffande domare och ledamot i rådhusrätt erinras, att de vid handläggning av förvandlingsmål äga samma befogenhet som polisdomstol och poliskammare samt dessutom att de enligt bestämmelser i såväl de sakkunnigas som föreliggande förslag till lag om villkorlig dom skola äga att i viss omfattning ingripa med bestämmelser rörande behandlingen av villkorligt dömda; de skola icke blott kunna förordna om övervakning och meddela föreskrifter om vårdnadsåtgärder utan även förlänga prövotiden.

De bestämmelser, som funnits erforderliga för reglerandet av befogenheten i förevarande hänseende för polisdomstol och poliskammare, ävensom för domare och rådhusrättsledamot vid handläggningen av förvandlingsmål, ha upptagits i förevarande paragraf. Behovet av ändring i lagen om verkställighet av bötesstraff bortfaller därmed. Bestämmelserna ha på grund av det nyss anförda synts böra få det innehåll, att då i mål vid polisdomstol eller poliskammare mot någon, som tidigare erhållit villkorlig dom, anståndet finnes böra förklaras förverkat, målet skall hänskjutas till rådhusrätten, och att denna möjlighet står öppen även då förverkande icke ifråga-

sättes men väl åtgärd jämlikt 14 §. Motsvarande skall gälla då förvandlingsmål upptagits av domare eller ledamot i rådhusrätt. I detta hänseende utgör bestämmelsen alltså en komplettering av vad som är föreskrivet i 16 § andra stycket lagen om verkställighet av bötesstraff om rätt för domare och ledamot i rådhusrätt att hänskjuta förvandlingsmål till rätten, då det finnes lämpligt.

Stadgandena i förevarande paragraf komma med nu angivna innehåll att motsvara stadgandet i 18 § i förevarande lagförslag angående hänskjutande till rätten av ärende om åtgärd mot villkorligt dömd.

18 §.

Första stycket motsvarar bestämmelser, vilka i sakkunnigförslaget ingå i 16 och 20 §§. Gällande lag upptager härifrån delvis avvikande regler i 13 § andra stycket.

Vid behandlingen av 9 och 17 §§ har omnämnts, att de sakkunniga föreslagit bestämmelser enligt vilka åtskilliga befogenheter, som eljest ankomma på övervakningsdomstolen, skola kunna utövas av domaren på landet och ledamot i rådhusrätt. Bestämmelserna finnas upptagna i 17 § sakkunnigförslaget. Enligt samma lagrum skall även kunna överlämnas åt en övervakningsnämnd att utöva dessa befogenheter. I anslutning till vad sålunda föreslagits har i andra stycket av förevarande paragraf stadgats, att ärenden som avses i 11 och 12 §§ skola kunna i rättens ställe upptagas av domare på landet, lagfaren ledamot i rådhusrätt och av övervakningsnämnd. Stadgandets räckvidd begränsas dock genom bestämmelse att sådant ärende alltid skall hänskjutas till rätten, om anstånd finnes böra förklaras förverkat. Även eljest må ärendet hänskjutas till rätten, om så finnes lämpligt. På grund härav torde ärenden vilkas avgörande befinnes tveksamt komma att underställas rättens prövning.

19 §.

Stadgandena i denna paragraf äga sin motsvarighet i 16, 17 och 20 §§ sakkunnigförslaget samt i 16 och 17 §§ gällande lag.

Om villkorlig dom meddelats i form av anstånd med ådömande av straff och anståndet sedermera skall förklaras förverkat av annan anledning än brott, har domstolen att utmäta straffet eller eventuellt att bestämma annan ansvarspåföljd. Har talan i det mål, vari den villkorliga domen meddelats, utförts av allmän åklagare, synes sådan åklagare även böra få tillfälle att föra talan om ansvarets bestämmande. Detsamma torde böra gälla om enskild målsägande som fört ansvarstalan. Det torde i administrativ ordning böra bestämmas hur åklagare skall utses i fall då ärende om anståndets förverkande upptagits av annan domstol än den som meddelat den villkorliga domen. Lämpligast synes vara att domstolen i dylikt fall anmodar landsfogden eller i Stockholm förste stadsfiskalen att utse åklagare. I förevarande paragraf har på grund av det nu sagda föreslagits en bestämmelse av innehåll att, innan beslut meddelas om förver-

*Departements-
chefen.*

kande av anstånd med straffs ådömande, tillfälle skall beredas allmän åklagare eller enskild målsägande att utföra talan om bestämmande av ansvar för det eller de brott som avsetts med den villkorliga domen. Att åklagaren och målsäganden äga fullfölja talan i högre instans enligt regler, som gälla beträffande brottmål i allmänhet, framgår av 22 §.

20 §.

Om den som erhållit varning ej är närvarande vid det domstolssammanträde då beslutet därom fattats, skall enligt gällande lag, 17 § tredje stycket, varningen meddelas honom av domstolens ordförande eller eventuellt av ordföranden i domstol å den ort, där den dömd vistades. Enligt de sakkunnigas förslag, som i fråga om befogenheten att besluta varning överensstämmer med gällande lag, skulle enligt 20 § tredje stycket beslutad varning kunna meddelas den dömd av domstol eller övervakningsnämnd men ej av domstolsordförande eller annan ledamot i domstol. De sakkunniga ha till stöd härför anfört, att varningens meddelande borde ske med den auktoritet som en sittande domstol eller nämnd förlänade.

Departements-
chefen.

Det föreliggande förslaget tillåter, såsom framgår av 18 §, att beslut om varning meddelas utom av domstol även av domare på landet, rådhusrättsledamot och övervakningsnämnd. Då den som äger besluta varning också bör ha befogenhet att meddela den dömd varningen, har någon begränsning i fråga om befogenheten härutinnan icke skett. Om varning icke kunnat meddelas den dömd i samband med beslutet, torde det få bero av omständigheterna — den dömdes vistelseort, tiden för nästa domstolssammanträde i orten m. m. — huruvida han skall inkallas till domstol, domare, rådhusrättsledamot eller övervakningsnämnd för varningens mottagande. Närmare föreskrifter beträffande förfarandet i dylika fall torde, såsom även de sakkunniga föreslagit, lämpligen böra meddelas i administrativ ordning.

21 §.

I 22 § sakkunnigförslaget har upptagits bestämmelse om handräckning för inställelse av villkorligt dömd inför övervakningsdomstol och övervakningsnämnd.

Svea hovrätt har anmärkt, att då övervakningsdomstols åligganden i huvudsak skulle få fullgöras på landet av domaren och i stad med rådhusrätt av viss ledamot, stadgandet lämpligen borde utvidgas till att avse även den dömdes inställande inför sådan domare.

Departements-
chefen.

En utvidgning av stadgandet har syntes böra ske på sätt *Svea hovrätt* anfört. Det har därjämte erhållit en avfattning som tillåter även annan domstol än övervakningsdomstol att anlita handräckning vid handläggning av ärende enligt 12 § (jämför 18 §). Stadgandet avser, förutom ärenden enligt 11 och 12 §§, även ärenden angående delgivande av varning enligt 20 §, i vilket hänseende gällande lag innehåller bestämmelse i 17 § sista punkten.

22 §.

I fråga om överklagande av domstols och domares beslut, som under prøvotiden meddelas beträffande villkorligt dömd, innehåller de sakkunnigas förslag i 23 §, att den dömd äger föra talan mot beslut enligt 14, 15 och 20 §§ i förslaget på sätt och inom tid som är stadgat om överklagande av allmän domstols slutliga utslag i brottmål. Beslut om varning skall dock icke få överklagas. Beträffande övervakningsnämnds beslut föreslås en bestämmelse, enligt vilken den som ej åtnöjes med sådant beslut äger påkalla prövning av övervakningsdomstolen.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har uttalat den uppfattningen att även åklagare borde erhålla rätt att föra talan mot beslut som meddelas under prøvotiden. Yrkande härom har även framställts av *överståthållarämbetet*.

Då domstol jämlikt 12 § förklarar villkorligt anstånd med ådömande av straff förverkat och i samband därmed utmätt straff eller förordnat om annan påföljd, bör det stå åklagare samt även målsägande, som jämlikt 19 § inkallats, öppet att enligt vanliga regler om överklagande av utslag i brottmål fullfölja talan i högre rätt rörande ansvarsfrågan. Övervägande skäl torde däremot tala för att icke tillåta annan än den villkorligt dömd att överklaga domstols eller domares beslut som jämlikt 11 eller 12 § meddelats i fråga om övervakning, föreskrift enligt 8 § eller förlängning av prøvotiden. Beträffande beslut av domstol eller domare enligt 12 § om varning samt beslut enligt 9 § om förordnande och entledigande av övervakare och om överflyttning av övervakning till annan domstol synes klagorätt över huvud icke böra ifrågakomma.

De sakkunnigas förslag att låta den som ej åtnöjes med övervakningsnämnds beslut formlost och utan begränsning till viss fatalietid påkalla prövning av domstolen torde böra godkännas. Från regeln har dock med hänsyn till stadgandena i 20 § gjorts undantag för det fall att övervakningsnämnd beslutat varning, i det att förbudet mot överklagande av sådant beslut gjorts tillämpligt även beträffande sådant fall.

I enlighet med det sagda har förevarande paragraf avfattats. Denna kommer härigenom i vissa hänseenden att närmare överensstämma med 24 § gällande lag.

23 §.

Stadgandet överensstämmer med 23 § tredje stycket i sakkunnigförslaget. Det har dock ansetts lämpligt att tillåta myndighet, som meddelar beslut av här ifrågavarande slag, att föreskriva undantag från regeln att beslutet skall lända till efterrättelse utan hinder av däremot förd klagan.

24 §.

De i sakkunnigförslaget, 13 § andra stycket, föreslagna bestämmelserna om nöjdförklaring synas otillräckliga bland annat såtillvida att de icke angiva vilken myndighet som äger mottaga nöjdförklaring, då utslaget meddelats av överrätt utan att däri förordnats om övervakning, samt att den

nuvarande möjligheten till nöjdförklarings avgivande inför fängelsemyndighet borttagits. Förevarande paragraf har avfattats i närmare anslutning till föreskrifterna i 21 § och 22 § första stycket gällande lag. Återstoden av sistnämnda paragraf liksom även 23 § torde, såsom även de sakkunniga föreslagit, lämpligen kunna överflyttas till kungörelse med tillämpningsföreskrifter.

25 §.

Bestämmelserna om tillsättande av övervakningsnämnd och om nämndens sammansättning, i de sakkunnigas förslag upptagna i 17 § tredje stycket, ha ansetts böra kompletteras med stadgande att nämnden skall bestå av minst tre ledamöter. Genom den nu föreslagna avfattningen utmärkes, att tillsättande av övervakningsnämnd icke är obligatoriskt.

26 §.

Förbud mot villkorlig dom beträffande brott mot tryckfrihetsförordningen och beträffande flertalet brott mot strafflagen för krigsmakten har hittills varit upptaget i 2 § lagen om villkorlig straffdom och skall enligt 1937 års lagändring flyttas till 1 §. Motsvarande bestämmelser föreslogos av de sakkunniga i 7 § lagen om villkorlig dom samt i 32 § strafflagen för krigsmakten. De ha nu införts såsom en första punkt i förevarande paragraf. Avfattningen har, såvitt angår brott mot strafflagen för krigsmakten, ändrats för uteslutande av den enligt de sakkunnigas förslag tänkbara möjligheten, att villkorlig dom i form av anstånd med straffets ådömande meddelades beträffande brott mot 8 kap. nämnda lag, oaktat brottet allenast förskyllde disciplinstraff.

I överensstämmelse med 24 § sakkunnigförslaget har vidare i denna paragraf upptagits förbud mot villkorlig dom i fråga om ämbetsstraff eller annan särskild straffpåföljd. Stadgandet, som är avfattat med 27 § ungdomsfängelselagen som förebild, erfordras såsom komplement till bestämmelsen om villkorlig dom i form av anstånd med ådömande av straff.

Slutligen har, likaledes med hänsyn till den nyssnämnda formen av villkorlig dom, upptagits en mot 6 § andra stycket i de sakkunnigas förslag svarande bestämmelse.

27 §.

I det föregående ha i olika sammanhang omnämnts stadganden i gällande lag, vilka icke äga motsvarighet i de sakkunnigas lagförslag och ej heller i det föreliggande, omarbetade förslaget. Stadgandena ha ansetts böra upptagas dels i kungörelse med föreskrifter rörande tillämpningen av lagen om villkorlig dom, dels i kungörelse om övervakning, den sistnämnda motsvarande nuvarande instruktion för övervakare över villkorligt dömda. Förslag till sådana kungörelser ha av de sakkunniga utarbetats och framlagts i betänkandet. I gällande lag äro de ifrågavarande stadgandena upptagna i 7, 8, 15 och 19 §§, 22 § andra och tredje styckena samt 23 §. Likaså överflyttas föreskrifterna i 10 § om övervakningsbok och i 17 § angående underrättelse om varning.

Slutbestämmelserna.

Den nu föreslagna lagen bör träda i tillämpning först då den förutsatta organisationen av övervakningsverksamheten hunnit fullbordas. Det torde kunna antagas att ikraftträdandet icke av denna anledning skall behöva anstå längre än till den 1 januari 1940, men då tidpunkten icke kan med visshet förutses, lär det böra ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma när lagen skall träda i kraft.

I överensstämmelse med sakkunnigförslaget föreslås att genom den nya lagen om villkorlig dom upphävas 1—24 och 29 §§ i 1918 års lag, medan 25—28 §§ upphävas genom en särskild lag, vari mot dessa paragrafer svarande bestämmelser ingå. Det av de sakkunniga föreslagna stadgandet, att de genom den nya lagen om villkorlig dom upphävda lagrummen fortfarande skola tillämpas i fall då målet blivit av första domstol avdömt före den nya lagens ikraftträdande, har erhållit en något ändrad avfattning för utmärkande av att därmed avses icke blott att den äldre lagen skall tillämpas av högre rätt i mål som avgjorts av första domstol före nämnda tidpunkt, utan att så skall ske i alla de fall då villkorlig dom meddelats eller meddelas i mål som blivit av första domstol avdömt före den nya lagens ikraftträdande.

De sakkunniga ha föreslagit ett stadgande därom att en enligt äldre lag meddelad villkorlig dom å böter ej skall utgöra hinder mot villkorlig dom enligt den nya lagen. Detta stadgande har uteslutits, enär tillräckliga skäl icke ansetts föreligga för att en efter äldre lag meddelad villkorlig dom å böter skulle erhålla annan betydelse än den som enligt 3 § i den nya lagen skall tillkomma en sådan dom.

I övergångsbestämmelserna har, utan motsvarighet i sakkunnigförslaget, införts den bestämmelsen att i lag eller författning förekommande stadganden med avseende å villkorlig dom skola äga tillämpning beträffande villkorlig dom enligt den nya lagen jämväl då straff icke utsatts i domen. Med hänsyn till detta stadgande ha av de sakkunniga föreslagna ändringar icke ansetts erforderliga beträffande 5 kap. 20 § strafflagen, 7 § lagen om bötesverkställighet samt 1 § straffregisterlagen.

Förslaget till lag om särskild förundersökning i brottmål.

Förevarande lagförslag, som motsvaras av de sakkunnigas förslag till lag om personundersökning, upptager bestämmelser om undersökning för vinande av utredning rörande tilltalads personliga förhållanden och sinnesbeskaffenhet samt angående de åtgärder som må anses lämpligast för hans rättande. Bestämmelser i detta ämne äro för närvarande meddelade i 25—28 §§ lagen angående villkorlig straffdom, 1—3 §§ och 4 § andra stycket lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga och 4 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse.

I fråga om skyldigheten för domstol att föranställa om förundersökning av detta slag föreslago de sakkunniga, att den nuvarande bestämmelsen om obli-

gatorisk undersökning i fall då någon som ej fyllt 18 år häktats för brott skulle utvidgas att omfatta även häktade i åldern 18—21 år. Dock skulle undersökningen få underlåtas, därest den skulle lända den tilltalade till avsevärt men eller motsvarande utredning kunde vinnas på annat sätt.

Vidare skulle enligt sakkunnigförslaget särskild förundersökning utgöra en obligatorisk förutsättning för ådömande av vissa ansvarspåföljder. En sådan regel gäller redan beträffande tvångsuppfostran, och den borde enligt de sakkunniga utsträckas att avse även fall, då någon dömdes till ungdomsfängelse eller förvaring eller internering i säkerhetsanstalt eller då någon, som ej fyllt 21 år, dömdes till straffarbete eller då s. k. kvalificerad villkorlig dom meddelades.

I syfte att göra undersökningen tillräckligt upplysande föreslogo de sakkunniga vissa bestämmelser om infordrande av läkarintyg rörande den tilltalade. Enligt dessa föreskrifter skulle läkarintyg i regel införskaffas så snart förundersökningen var obligatorisk. I övriga fall borde anskaffande av sådant intyg bero på prövning av domstolen. Mot bestämmelserna angående läkarundersökning reserverade sig en av de sakkunniga (advokaten Hugo Lindberg), som ansåg att berörda stadganden borde ändras till överensstämmelse med stadgandet i gällande instruktion för förundersökare, att förundersökaren i fall då anledning funnes att misstänka att den tilltalade lede av svårare kroppslig sjukdom eller av själslig sjukdom eller defekt, borde, där så kunde ske, anskaffa läkarintyg rörande den tilltalade.

Den nuvarande bestämmelsen om skyldighet för barnavårdsnämnd att på begäran av förundersökare eller allmän åklagare meddela upplysningar rörande tilltalad som ej fyllt 18 år skulle enligt sakkunnigförslaget omfatta personer upptill 21 års ålder och gälla även i förhållande till domstolen. Enahanda skyldighet skulle åligga nykterhetsnämnd beträffande personer med vilka sådan nämnd skall taga befattning.

I flertalet av de över sakkunnigförslaget avgivna yttrandena har beträffande frågan om läkarundersökning yrkats ändring av förslaget i överensstämmelse med reservationen.

*Departements-
chefen.*

Spörsmålet om sådan förundersökning i brottmål som avses med förevarande lagförslag lär, såsom de sakkunniga erinrat, erhålla allt större betydelse i samma mån som straffrättens reaktionsformer eller deras tillämpningsområden ökas. Med hänsyn härtill har det funnits lämpligt att i enlighet med sakkunnigförslaget samla de för närvarande i olika lagar upptagna föreskrifterna i detta ämne i en särskild lag. Den nuvarande benämningen 'särskild förundersökning' har syntts kunna bibehållas.

Straffrättens antydda utveckling torde jämväl böra föranleda dels att förundersökning av ifrågavarande slag kommer till användning i större utsträckning än för närvarande, dels att åtgärder vidtagas för att göra den mera upplysande. I det förra hänseendet har sålunda, på sätt de sakkunniga förordat, föreslagits att förundersökning alltid skall äga rum, därest någon som ej fyllt 21 år häktats för brott. Undantag härifrån har blott medgivits beträffande sådana fall då anledning är att antaga, att den avsedda utredningen kommer

att därförutan vara för domstolen tillgänglig. Att härutöver stadga undantag för fall då förundersökningen skulle lända den tilltalade till men har ej ansetts lämpligt eller erforderligt. Vidare har, i överensstämmelse med sakkunnigförslaget, den från gällande rätt hämtade bestämmelsen att tvångsuppfostran ej må ådömas utan förutgången förundersökning, utvidgats att avse även ungdomsfängelse. De sakkunnigas förslag att samma regel skulle gälla även beträffande förvaring och internering, straffarbete då den tilltalade ej fyllt 21 år samt s. k. kvalificerad villkorlig dom har icke upptagits, enär tillräckliga skäl ej ansetts föreligga för en sådan utvidgning av bestämmelserna om obligatorisk förundersökning.

De sakkunnigas förslag om rätt för domstol att anskaffa läkarintyg liksom om skyldighet för domstolen att anskaffa sådant intyg före dom å tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse har synts ändamålsenligt. Däremot har jag ej funnit skäl att såsom de sakkunniga föreslagit ytterligare utvidga skyldigheten för domstolarna att föranstalta om läkarundersökning.

Förslaget till lag med vissa bestämmelser om brottmål rörande unga tilltalade.

De sakkunnigas förslag till lag med denna rubrik berör de förhållanden som för närvarande äro reglerade genom 4 § första och tredje styckena samt 5 och 6 §§ lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga.

Enligt förslagets 1 § skulle mål, där någon som ej fyllt tjuguet år är tilltalad för brott varå enligt lag kan följa straffarbete eller fängelse, handläggas inom stängda dörrar, om den tilltalade det begär och domstolen ej av särskilda skäl finner offentlig handläggning böra äga rum. Prövas eljest att förhandlingarnas offentlighet är till uppenbar olägenhet till följd av den uppmärksamhet för vilken den tilltalade kan antagas bliva föremål, må domstolen förordna om målets handläggning inom stängda dörrar.

Stadgandets genomförande skulle medföra en betydande inskränkning av offentligheten vid domstolarna, då det icke blott avser de jämförelsevis talrika tilltalade i åldern mellan 18 och 21 år — vilka icke omfattas av 1924 års lag — utan även praktiskt taget överlämnar åt den tilltalade och hans rättegångsbiträde att bestämma huruvida handläggningen skall vara offentlig eller icke. Ett dylikt avsteg från offentlighetsprincipen synes mig icke påkallat ur den av de sakkunniga åberopade synpunkten, att unga personer böra skonas från den psykiska fara som en offentlig rättsförhandling kan innebära. Det torde liksom för närvarande böra ankomma på domstolen att bedöma, huruvida sådana olägenheter av allmänhetens närvaro kunna uppstå att målet bör handläggas inom stängda dörrar. Om domstolens prövningsrätt sålunda bibehålles, torde det emellertid icke möta betänkligheter att stadgandets tillämplighet utvidgas att gälla även tilltalade upp till 21 års ålder.

I anledning av vad sålunda anförts har 1 § avfattats i nära anslutning

till 4 § i 1924 års lag. I övrigt har de sakkunnigas förslag, mot vilket någon erinran ej framkommit i yttrandena, ansetts böra följas.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 17 § strafflagen.

I enlighet med vad de sakkunniga föreslagit har såsom ett nytt andra stycke i förevarande lagrum upptagits en bestämmelse om preskription i fall då genom villkorlig dom meddelats anstånd med ådömande av straff.

På sätt omnämnts i sammanhang med övergångsbestämmelserna till den nu föreslagna lagen om villkorlig dom har den av de sakkunniga föreslagna ändringen i 5 kap. 20 § strafflagen ej upptagits.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 32 § strafflagen för krigsmakten.

I förevarande paragraf, vilken nu innehåller en erinran att villkorlig dom i vissa fall må brukas i fråga om straff som ådömes efter strafflagen för krigsmakten, skulle enligt sakkunnigförslaget intagas bestämmelse om i vilken omfattning villkorlig dom må användas beträffande brott enligt nämnda lag. Bestämmelsen härom har i överensstämmelse med gällande lag nu ansetts böra upptagas i lagen om villkorlig dom, där den återfinnes i 26 §. Till följd härav har 32 § strafflagen för krigsmakten ej underkastats annan ändring än att ordalagen något jämkats, vilket syntes erforderligt med hänsyn till att villkorlig dom skall kunna innefatta anstånd med ådömande av straff.

Förslagen till lagar om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken och om tillägg till 30 kap. 6 § 1 mom. rättegångsbalken.

Dessa förslag överensstämma i sak med motsvarande, av de sakkunniga framlagda ändringsförslag.

Förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran.

Förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

I 2 och 3 §§ av lagen om tvångsuppfostran och lagen om ungdomsfängelse samt 2 § lagen om förvaring och internering äro bestämmelser meddelade om ådömande av tvångsuppfostran, ungdomsfängelse eller förvaring i fall då villkorlig dom förklaras förverkad. Bestämmelserna innebära att, därest den villkorliga domen avsett brott av den beskaffenhet som förutsattes för ådömande av påföljd av ifrågavarande slag, påföljden må ådömas ändå att förverkandet allenast beror på brott av lindrigare beskaffenhet eller på dåligt uppförande. I anledning av den föreslagna lagen om villkorlig dom

torde ifrågavarande bestämmelser böra underkastas vissa ändringar. Därvid synes påkallat att uttryckligen angiva, hur en tidigare meddelad villkorlig dom skall behandlas i de fall då det brott som föranleder förverkandet i och för sig är sådant att påföljden kan ådömas på grund av detsamma. I övrigt torde ändringarna böra ske i huvudsaklig överensstämmelse med vad de sakkunniga föreslagit. I tvångsuppfostringslagen och ungdomsfängelselagen ha stadgandena sålunda upptagits i en paragraf, 2 §, varför 3 § i båda lagarna skall upphöra att gälla. Vad angår ungdomsfängelse har vidare, såsom de sakkunniga föreslagit, borttagits den nuvarande föreskriften i 2 § att i fall som där avses ungdomsfängelse ej må ådömas på grund av brott som den villkorligt dömd förövat efter det han fyllt 21 år.

Nyssnämnda förslag beträffande lagen om tvångsuppfostran och lagen om ungdomsfängelse har ansetts böra medföra, att ur 15 § tvångsuppfostringslagen och ur 20 § ungdomsfängelselagen i paragrafens lydelse enligt lagen den 3 juni 1938 uteslutas däri intagna föreskrifter att, där sådan påföljd ådömes, densamma träder i stället för det villkorligt ådömda straffet.

Slutligen har i 14 § tvångsuppfostringslagen och i 19 § ungdomsfängelselagen vidtagits den ändring att prövningen, huruvida den som dömts till dylik påföljd må åtalas för annat brott, skall såvitt angår Stockholm ankomma å förste stadsfiskalen i stället för överståthållarämbetet. Denna ändring är föranledd av att överståthållarämbetets befattning med åtalsfrågor i princip upphört genom den år 1937 genomförda omorganisationen av åklagarväsendet i Stockholm.

De nya lagarna skola enligt förslaget träda i kraft såvitt angår sistnämnda ändringar genast och i övrigt samtidigt med lagen om villkorlig dom.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Förslaget till lag angående tillägg till lagen den 12 juni 1931 om behandling av alkoholister (alkoholistlag).

Ändringen i 2 § 3 mom. barnavårdslagen sammanhänger med den föreslagna lagen om särskild förundersökning i brottmål.

I övrigt innebära ändringarna införande av möjlighet till eftergift i vissa fall av åtal mot personer som intagits i anstalt för skyddsuppfostran eller å allmän alkoholistanstalt.

Efter erinran om de bestämmelser om eftergift av åtal, som finnas meddelade i, bland annat, 14 § lagen om tvångsuppfostran och 44 § 3 mom. barnavårdslagen rörande den som intagits i allmän uppfostringsanstalt samt i 19 § lagen om ungdomsfängelse rörande den som dömts till sådant straff, anförde de sakkunniga att det förtjänade övervägas, huruvida liknande bestämmelser borde meddelas även beträffande andra närliggande fall då någon omhändertagits till fast reglerad anstaltsbehandling, vilken i viss omfattning kunde ersätta verkställighet av straff. Med hänsyn till att reglerna om uppfostran genom intagande i skyddshem nära anslöte sig till reglerna om tvångsuppfostran, föreslogs att beträffande dem som intagits i skyddshem skulle,

såsom ett nytt 4 mom. i 44 § barnavårdslagen, införas stadgande om åtals-
eftergift i överensstämmelse med vad som gällde i fråga om dem som inta-
gits i allmän uppfostringsanstalt. Under hänvisning särskilt till stadgandet
i 5 kap. 2 § strafflagen om straffnedsättning för brottslingar som ej fyllt 18
år, avvisade de sakkunniga tanken på att från möjligheten till åtalseftergift
utesluta brott varå kunde följa straff av viss svårhetsgrad. Beträffande per-
soner som intagits å tvångsarbetsanstalt ansågo sig de sakkunniga med hän-
syn till den pågående utredningen om revision av lösdrivarlagstiftningen icke
böra framlägga något förslag om åtalseftergift. Däremot funno de bestäm-
melse härom böra meddelas i fråga om personer som enligt myndighets för-
ordnande intagits å allmän alkoholistanstalt. Då det här vore fråga om vux-
na personer, vore det motiverat att iakttaga större försiktighet än beträffande
skyddshemselever och elever vid allmän uppfostringsanstalt, och åtminstone
för närvarande borde därför en mera vittgående bestämmelse om åtalsefter-
gift ej införas än som motsvarade stadgandet i 9 § lagen om verkställighet
av bötesstraff. Detta lagrum innebär att förvandlingsstraff för böter i regel
skall bortfalla, om den bötfällde enligt meddelat beslut intagits å allmän alko-
holistanstalt. För enahanda fall borde införas möjlighet till åtalseftergift,
och gränsen bestämdes så att regeln omfattade brott varå enligt lag icke kun-
de följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader.

Prövningen av fråga om eftergift av åtal skulle enligt sakkunnigförslaget
ankomma å överståthållarämbetet beträffande i Stockholm förövade brott
och eljest å landsfogden.

I två av de yttranden som avgivits över sakkunnigförslaget, nämligen yt-
trandena av *Stockholms rådhusrätt* och *svenska fattigvårds- och barnavårds-
förbundet*, har uttalats att den föreslagna bestämmelsen i barnavårdslagen
om åtalseftergift vore alltför snäv samt förordats att bestämmelsen skulle av-
se alla som omhändertagits av barnavårdsnämnd för skyddsuppfostran. Vi-
dare har av *socialstyrelsen* föreslagits att personer, som frivilligt ingått å alko-
holistanstalt, i ifrågavarande hänseende borde likställas med dem som
tvångsvis intagits.

I detta sammanhang lärer böra nämnas, att beträffande å alkoholistanstalt
intagna personer förslag om åtalseftergift i vissa fall redan tidigare väckts i
ett av särskilda sakkunniga den 31 december 1929 avgivet förslag till lag om
internering å allmän alkoholistanstalt av förbrytare hemfallna åt drycken-
skap. Jämte bestämmelser om att vård å alkoholistanstalt i viss utsträck-
ning skulle kunna ådömas eller eljest träda i stället för straff, upptogs i nämnda
förslag ett stadgande enligt vilket eftergift av åtal kunde ske, därest någon
som enligt myndighets förordnande intagits å allmän alkoholistanstalt miss-
tänktes för brott, som han förövat före intagandet eller medan han vore in-
tagen å sådan anstalt. Någon särskild förutsättning för eftergift beträffande
brottets svårhetsgrad var ej angiven i detta stadgande. I några av de yttran-
den som avgåvos över förslaget uttalades vissa betänkligheter mot stadgan-
det om åtalseftergift. Särskilt anmärktes att, då fråga vore om grovt brott,
det ej vore lämpligt med krav på tillstånd för åtals anställande och att det
skulle verka stötande, om åtal i sådant fall eftergäves.

Mot de av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna om eftergift av åtal *Departements-
chefen.* mot personer, som intagits i skyddshem eller å allmän alkoholistanstalt, ha ej framkommit annan anmärkning än att bestämmelserna vore alltför begränsade till sin omfattning. Då åtalsetfergift införes på nya områden, torde man emellertid böra förfara med varsamhet och, såsom de sakkunniga åberopat, ej utsträcka bestämmelserna att gälla andra vårdformer än sådana som bestå i en någorlunda fast reglerad anstaltsbehandling. Med hänsyn härtill har den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen i 44 § 4 mom. barnavårdslagen ej ansetts böra ändras. I fråga om alkoholister har sakkunnigförslaget bibehållits med en mindre redaktionell jämkning till utmärkande av att föreskriften allenast avser dem som verkligen intagits å anstalt. Beträffande förslaget att bestämmelsen borde omfatta även dem som frivilligt ingått å alkoholistanstalt må allenast nämnas, att liknande förslag på sin tid framställdes med avseende å 9 § lagen om verkställighet av bötesstraff men att förslagen funnos böra avvisas på grund av principiella betänkligheter mot att medgiva befrielse från straff i andra fall än då intagning skett på grund av länsstyrelsens förordnande och alltså i allmän anstalt.

I enlighet med vad i det föregående anförts ha upprättats förslag till

- 1) lag om villkorlig dom;
- 2) lag om särskild förundersökning i brottmål;
- 3) lag med vissa bestämmelser om brottmål rörande unga tilltalade;
- 4) lag om ändrad lydelse av 5 kap. 17 § strafflagen;
- 5) lag om ändrad lydelse av 32 § strafflagen för krigsmakten;
- 6) lag om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken;
- 7) lag om tillägg till 30 kap. 6 § 1 mom. rättegångsbalken;
- 8) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran;
- 9) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse;
- 10) lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt;
- 11) lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag);
- 12) lag angående tillägg till lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag).»

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemstäl-
lan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Gösta Tidelius.

F ö r s l a g
till
L a g
om villkorlig dom.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Övertygas någon om brott och finnes, med hänsyn särskilt till den brottsliges karaktär och personliga förhållanden i övrigt, skälig anledning antaga, att han utan att undergå straff skall avhålla sig från att ånyo begå brott, må domstolen under förutsättningar som angivas i denna lag

antingen, i samband med ådömande av straff, förordna att med straffets verkställande skall villkorligt anstå,

eller ock, där det av särskilda skäl finnes lämpligare, i samband med sakerförklaring, förordna om villkorligt anstånd med straffets ådömande.

Villkorlig dom som här sägs må ej meddelas, därest ådömande och verkställande av straff måste anses påkallat av hänsyn till den allmänna laglydnaden.

2 §.

Villkorlig dom som i 1 § sägs må brukas, om å brottet eller, där flera brott föröfvats, å något av dem kan följa straffarbete eller fängelse, dock ej såvida den brottslige i målet finnes förskylla högre straff än straffarbete i ett år eller fängelse i två år.

Jämte det villkorlig dom meddelas i fråga om ett eller flera brott må för annat brott bötesstraff eller disciplinstraff efter strafflagen för krigsmakten ådömas särskilt.

3 §.

Har tilltalad under de fem åren närmast före brottet undergått straffarbete, omedelbart ådömt fängelse, ungdomsfängelse, förvaring eller internering i säkerhetsanstalt eller tvångsuppfostran, må villkorlig dom enligt 1 § meddelas allenast såframt synnerliga skäl därtill föranleda samt förutsättningar finnas vara för handen för hans omhändertagande på lämpligt sätt i enlighet med de i denna lag givna stadgandena.

Samma lag vare, där den tilltalade under de fem åren före brottet erhållit villkorlig dom, som ej avsett förvandlingsstraff för böter.

4 §.

Älägges någon förvandlingsstraff för böter, må genom villkorlig dom beviljas anstånd med verkställandet, såframt omständigheterna ej föranleda till antagande att den bötfällde av tredska eller uppenbar vårdslöshet underlåtit

gälda böterna eller att straffets verkställighet erfordras för hans tillrättaförande.

5 §.

I villkorlig dom, som meddelas enligt 1 §, skall fastställas en prøvotid av tre år eller, om den tilltalade förskyllt allenast böter, två år, räknat från den dag utslaget i vad angår den villkorliga domen till följd av nöjdförklaring eller eljest vann laga kraft mot den dömde.

I villkorlig dom, som allenast avser förvandlingsstraff för böter, skall prøvotiden bestämmas till två år.

Angående förlängning av prøvotiden stadgas i 12 och 14 §§.

6 §.

Den villkorligt dömde skall under prøvotiden föra ett ordentligt och ostraffligt leverne, undvika dåligt sällskap och bemöda sig om utväg till försörjning på lovligt sätt samt i övrigt ställa sig till efterrättelse vad enligt denna lag och med stöd därav meddelade föreskrifter åligger honom. Har han förpliktats ersätta genom brottet uppkommen skada, skall han göra vad i hans förmåga står att fullgöra sin skyldighet därutinnan.

7 §.

I villkorlig dom enligt 1 § skall förordnas att den dömde skall stå under övervakning, såvida ej av särskilda skäl kan antagas att han ändock skall låta sig rättas.

I dom enligt 4 § skall förordnas om övervakning, där det finnes erforderligt.

8 §.

I den mån det med hänsyn till den dömdes ungdom, sinnesbeskaffenhet, omgivning eller levnadssätt och tidigareandel finnes påkallat för hans tillrättaförande, må, jämte det förordnande meddelas om övervakning, tillika åläggas honom att

- a. ställa sig till efterrättelse särskilda bestämmelser beträffande hans utbildning, arbetsanställning eller vistelseort;
- b. avhålla sig från bruk av rusdrycker;
- c. underkasta sig behandling å sjukhus, alkoholistanstalt eller annan anstalt;
- d. underkasta sig inskränkning i förfogandet över arbetsförtjänst eller andra tillgångar.

Där det finnes lämpligt, må ock meddelas föreskrift om tid och sätt för gäldandet av ersättning för skada som uppkommit genom brottet.

9 §.

Övervakning skall stå under inseende av övervakningsdomstol och utövas av övervakare.

Har den villkorliga domen meddelats av allmän underrätt, är denna övervakningsdomstol, där ej i domen annan allmän underrätt utses därtill. Har domen ej meddelats av allmän underrätt, skall sådan domstol i domen utses till

övervakningsdomstol. Övervakning må av övervakningsdomstolen överflyttas till annan allmän underrätt.

Övervakare förordnas i samband med beslut om övervakning, där så lämpligen kan ske. I annat fall ankommer det på övervakningsdomstolen att snarast möjligt förordna övervakare. Övervakningsdomstolen må kunna entlediga övervakaren och förordna annan i hans ställe.

Övervakningsdomstols befogenhet att överflytta övervakning samt att förordna och entlediga övervakare skall, då domstolen ej håller sammanträde, utövas på landet av domaren och i stad med rådhusrätt av lagfaren ledamot i rätten som därtill är satt.

10 §.

Det åligger den dömde att hålla övervakaren underrättad om sin bostad och arbetsanställning, på kallelse inställa sig hos honom och i övrigt enligt hans anvisningar upprätthålla förbindelse med honom. Den dömde är därjämte pliktig att efterkomma av övervakaren meddelade bestämmelser med avseende å verkställandet av föreskrift varom i 8 § sägs samt de ordningsföreskrifter som övervakaren eljest med hänsyn till den dömdes ungdom eller sinnesbeskaffenhet finner erforderliga.

11 §.

Föreskrift som meddelats jämlikt 8 § må ändras eller upphävas, då anledning därtill förekommer. Har övervakning varat sex månader, må beslutet där om upphävas, såframt det av särskilda skäl kan antagas att den dömde låter sig rättas utan övervakning.

Föreskrift enligt 8 § och förordnande om övervakning gälla till prövotidens slut, därest de ej dessförinnan upphävas.

12 §.

Åsidosätter den dömde, utan att därigenom göra sig skyldig till brott, något som till följd av den villkorliga domen åligger honom, och har ej prövotiden gått till ända, må domstolen efter omständigheterna

- a. förordna om hans ställande under övervakning;
- b. meddela honom föreskrift jämlikt 8 §;
- c. förordna om prövotidens förlängning, dock högst med två år utöver den i domen bestämda tiden;
- d. meddela varning; eller ock
- e. förklara anståndet förverkat.

Meddelas på grund av denna paragraf sådan föreskrift som i 8 § sägs, skall ock förordnas om övervakning, där så ej tidigare skett. Förklaras anståndet förverkat, skall tillika bestämmas straff för brottet, där det ej skett i den villkorliga domen.

13 §.

1 mom. Varder den, som erhållit villkorlig dom enligt 1 §, övertygad att hava begått nytt brott under prövotiden, må domstolen förklara anståndet

förverkat; och skall sådan förklaring städse meddelas, om det nya brottet finnes förskylla straffarbete eller fängelse. Övertygas han om brott som förövats före prövotidens början, må, under förutsättningar som angivas i 1—3 §§ och 26 §, förordnas att anståndet skall avse jämväl detta brott; meddelas ej sådant förordnande, skall antingen anståndet förklaras förverkat eller ock straff ådömas och verkställas för allenast det brott, varom den villkorligt dömde sålunda övertygats.

Då i fall som ovan sägs anstånd förklaras förverkat, skall gemensamt straff för de brott som äro i fråga utsättas i enlighet med vad därom är stadgat. Vad nu sagts gälle ock, då anstånd som beviljats med verkställande av straff förklaras skola avse jämväl annat brott.

2 mom. Där den, som erhållit villkorlig dom enligt 4 §, övertygas om brott som begåtts före prövotidens slut, må anståndet förklaras förverkat.

3 mom. Ålägges villkorligt dömd före prövotidens slut förvandlingsstraff för böter, må anståndet förklaras förverkat.

14 §.

Därest i fall som i 13 § avses anstånd ej förklaras förverkat, äger domstolen, såframt prövotiden icke gått till ända, meddela ändrade bestämmelser med avseende å den villkorliga domen på sätt i 12 § a.—c. sägs.

15 §.

Att i vissa fall då anstånd förklaras förverkat domstolen må döma till tvångsuppfostran, ungdomsfängelse eller förvaring i säkerhetsanstalt för det brott som avsetts med den villkorliga domen, därom stadgas i lagarna om dessa påföljder.

16 §.

Förklaras ej anståndet förverkat, vare straffet förfallet.

17 §.

Uppkommer vid polisdomstol eller poliskammare, i mål mot någon som tidigare erhållit villkorlig dom, fråga om ändrade bestämmelser med avseende å den villkorliga domen, må målet hänskjutas till allmän underrätt; och skall så alltid ske, då anståndet finnes böra förklaras förverkat.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning, då mål om förvandling av böter enligt vad därom är stadgat upptagits av domare på landet eller ledamot i rådhusrätt.

18 §.

Ärende angående åtgärd jämlikt 11 eller 12 § upptages av övervakningsdomstolen eller, där anståndet ej är förenat med övervakning, av den domstol som först avgjort det mål vari den villkorliga domen meddelats.

I rättens ställe må sådant ärende upptagas på landet av domaren och i stad med rådhusrätt av lagfaren ledamot i rätten vilken därtill är satt, så ock av övervakningsnämnd varom i 25 § förmäles. Ärendet må, där så

finnes lämpligt, hänskjutas till rätten; och skall detta alltid ske, då anstånd finnes böra förklaras förverkat.

19 §.

Framställning om åtgärd jämlikt 11 eller 12 § göres av allmän åklagare, av övervakare eller annan person, som enligt särskilt meddelade bestämmelser har befattning med övervakningen, eller ock av den dömde. Sådan fråga må jämväl väckas av domstolen ävensom av domare och ledamot i rådhusrätt som i 18 § sägs samt av övervakningsnämnd.

I ärende som här avses skall tillfälle lämnas den dömde att yttra sig, där fråga ej är allenast om upphörande av övervakning eller av skyldighet enligt 8 §, samt yttrande jämväl inhämtas från övervakaren. Innan beslut meddelas om förverkande av anstånd med straffs ådömande, skall tillfälle beredas allmän åklagare eller enskild målsägande att utföra talan om bestämmande av ansvar för det brott som avsetts med den villkorliga domen.

20 §.

Varning skall meddelas den dömde personligen. Kan det ej genast ske, skall den som fattat beslutet om varning föranstalta därom att varningen meddelas den dömde så fort ske kan: och må i sådant fall varningen meddelas jämväl av annan sådan myndighet som i 18 § avses än den som fattat beslutet om varning.

21 §.

På framställning av domstol, domare, ledamot i rådhusrätt eller övervakningsnämnd skall polismyndighet lämna handräckning för den dömdes inställande i ärende som ovan i denna lag sägs.

22 §.

Om fullföljd av talan mot beslut, varigenom jämlikt 12 § villkorligt anstånd förklarats förverkat, gälle vad stadgat är om överklagande av allmän domstols slutliga utslag i brottmål. Mot beslut, som eljest meddelats jämlikt 11 eller 12 § av annan än övervakningsnämnd, äge den dömde föra talan i den ordning nyss sagts.

Den som icke åtnöjes med övervakningsnämnds beslut äge underställa det domstolens prövning.

Beslut om varning må icke överklagas, ej heller beslut som fattats jämlikt 9 §.

23 §.

Beslut under prövotiden angående övervakning, skyldighet enligt 8 § eller prövotidens förlängning skall, där ej annorlunda förordnas, lända till efterrättelse ändå att klagan däremot föres.

24 §.

Vill den dömde före besvärstidens utgång förklara sig nöjd med utslag i vad det avser villkorlig dom, må förklaringen avgivas inför underrätt som meddelat utslaget eller övervakningsdomstol som däri utsetts. Sådan förklaring må ock avgivas inför domare eller ledamot av rådhusrätt som i 18 § sägs eller ock inför tillsyningsman eller styresman vid häkte eller fängelse.

Förklaring, vilken avgives inför annan än underrätt som meddelat utslaget, skall icke gälla utan att vid tiden för förklaringens avgivande utslaget eller bevis av domstolen eller domaren om målets utgång, såvitt den dömde rör, finnes att tillgå för den som mottager förklaringen.

Har den dömde besvärat sig över utslaget, skola besvären anses återkallade genom nöjdförklaringen, såvitt angår fråga som förklaringen avser.

25 §.

Övervakningsnämnd må av domstol tillsättas för behandling av frågor som enligt denna lag kunna ankomma på sådan nämnd. Nämnden skall bestå av minst tre ledamöter. Av ledamöterna skall minst en vara lagfaren befattningshavare vid domstol som tillsatt nämnden samt om möjligt en vara läkare. Domstolen förordnar en av ledamöterna att vara ordförande i nämnden.

Flera domstolar må förena sig om gemensam övervakningsnämnd.

26 §.

Villkorlig dom enligt denna lag må ej meddelas i fråga om brott mot tryckfrihetsförordningen eller brott, för vilket straff är utsatt i strafflagen för krigsmakten; dock att villkorlig dom må beviljas beträffande brott mot 8 kap. sistnämnda lag, där den tilltalade i målet förskyller fängelse eller straffarbete. Ej heller må villkorlig dom brukas i fråga om straff, varom förmåles i 2 kap. 15 § strafflagen, eller i fråga om påföljd, som avses i 2 kap. 20 § strafflagen, eller liknande påföljd, som finnes stadgad i annan lag eller författning.

Vad i lag eller författning finnes stadgat angående särskild verkan av att någon dömes till straff skall äga motsvarande tillämpning, då genom villkorlig dom beviljas anstånd med straffs ådömande, och skall, där skilda verkningar följa av olika straffarter, sådan dom anses lika med dom å fängelse eller, om domstolen så förordnar, dom å straffarbete.

27 §.

De närmare bestämmelser som erfordras för tillämpning av denna lag meddelar Konungen.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Genom lagen upphävas 1—24 §§ samt 29 § lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom; dock skola jämväl efter den nya lagens ikraftträ-

dande förstnämnda lagrum tillämpas i fall då villkorlig dom meddelats eller meddelas i mål som blivit av första domstol avdömt före ikraftträdandet.

Vad i lag eller särskild författning är stadgat med avseende å villkorlig straffdom skall äga tillämpning beträffande villkorlig dom enligt den nya lagen jämväl då straff icke utsatts i domen.

F ö r s l a g
till
L a g
om särskild förundersökning i brottmål.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

I brottmål må, där det provas erforderligt, särskild förundersökning äga rum för vinnande av utredning rörande den tilltalades personliga förhållanden samt angående de åtgärder som må anses lämpligast för hans rättande. Till förundersökare förordnas lämplig och villig person.

Beslut som här avses meddelas, före målets handläggning vid domstol av dess ordförande, och därefter av domstolen.

2 §.

Har någon som ej fyllt tjuguet år häktats för brott, skall särskild förundersökning äga rum, där ej anledning är att antaga, att utredning som i 1 § sägs kommer att därförutan vara för domstolen tillgänglig. Vad nu sagts gälle ock, då någon som fyllt tjuguet år häktats och laga hinder mot villkorlig dom ej föreligger.

Beslut om förundersökning beträffande häktad skall skyndsamt meddelas, sedan anmälan om häktningen inkommit till domstolens ordförande.

3 §.

Ej må någon dömas till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse, med mindre särskild förundersökning ägt rum eller därmed avsedd utredning ändock är tillgänglig.

4 §.

Domstolen eller dess ordförande må ock, när skäl därtill äro, besluta att läkarintyg angående tilltalad skall anskaffas. Att avgiva sådant intyg, vilket skall avfattas enligt av Konungen meddelade anvisningar, förordnas, där-

est den tilltalade är häktad, fängelseläkaren och eljest annan läkare, om möjligt en psykiater.

Där utlåtande enligt sinnessjuklagen ej inhämtats, skall läkarintyg som ovan sägs vara införskaffat, innan någon dömes till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse.

Tilltalad, som ej är häktad, är pliktig att för läkarundersökningen inställa sig å tid och ort som läkaren bestämmer. Uteblir den tilltalade, må polismyndighet lämna handräckning för hans inställande.

5 §.

Barnavårdsnämnd skall på begäran av förundersökare, allmän åklagare eller domstol meddela tillgängliga upplysningar beträffande tilltalad som ej fyllt tjuguetå år och föreslå lämpliga åtgärder för hans rättande.

Enahanda skyldighet åligger nykterhetsnämnd beträffande person med vilken nämnden tagit befattning.

6 §.

Finner domstolen det vara till avsevärt men för den tilltalade eller annan, att kännedom om personliga förhållanden, vilka inför domstolen framkomma genom utredning som avses i denna lag, i följd av rättegångens offentlighet vinner spridning, må domstolen kunna förordna att målet i vad angår dylik utredning skall handläggas inom stängda dörrar.

Utan hinder av sådant beslut må domstolen medgiva tilltalads anhöriga ävensom annan, vilkens närvaro kan väntas bliva till nytta, rätt att övervara handläggningen.

7 §.

Förundersökare ävensom läkare, vilken förordnats jämlikt 4 §, åtnjuta efter domstolens prövning av allmänna medel skäligen arvode för utfört arbete samt ersättning för nödvändiga utgifter. Beslut härom skall gå i verkställighet ändå att det ej vunnit laga kraft. Skriftligt besked om beslutet skall, där det begäres, tillhandahållas utan avgift.

8 §.

Konungen äger meddela de närmare bestämmelser som erfordras för tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Genom lagen upphävas dels lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom i de delar densamma icke upphäves genom lagen om villkorlig dom, dels 1—3 §§ och 4 § andra stycket lagen den 6 juni 1924 innefattande

bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga, dels ock 4 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse.

I mål som anhängiggjorts före den nya lagens ikraftträdande skall dock äldre lag tillämpas.

F ö r s l a g

till

L a g

med vissa bestämmelser om brottmål rörande unga tilltalade.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Finner domstol i brottmål rörande någon som ej fyllt tjuguet år, att förhandlingarnas offentlighet är till uppenbar olägenhet till följd av den uppmärksamhet för vilken den tilltalade kan antagas bliva föremål, må domstolen kunna förordna att målet skall handläggas inom stängda dörrar. Anses sådant förordnande böra meddelas, och är jämväl någon som uppnått nämnda ålder tilltalad i målet, skall domstolen, där det finnes kunna ske utan att utredningen avsevärt försvåras, såsom särskilt mål handlägga åtalet mot den som ej fyllt tjuguet år.

Utan hinder av beslut som avses i första stycket må domstolen medgiva tilltalads anhöriga ävensom annan, vilkens närvaro kan väntas bliva till nytta under förhandlingarna i målet, rätt att övervara detsamma.

2 §.

Ej må domstol döma någon till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse, med mindre den som har vårdnaden om honom, där så kunnat ske, blivit hörd i målet.

3 §.

Sedan vid underrätt rannsaking i mål mot den som ej fyllt tjuguet år blivit förd till slut, skall dom avsägas samma dag eller senast nästa dag, där ej i målets vidlyftighet eller eljest hinder därför möter.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Genom lagen upphäves lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga i de delar densamma icke upphäves genom lagen om särskild förundersökning i brottmål.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 5 kap. 17 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 17 § strafflagen skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

17 §.

Är åtal — — — avbrottet skedde.

Har enligt vad därom särskilt stadgas genom villkorlig dom förordnats om anstånd med ådömande av straff, och har ej anståndet förklarats förverkat innan den i 14 eller 15 § bestämda tiden förflutit från det domen vann laga kraft, vare straffet förfallet, dock ej före prövotidens slut.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 32 § strafflagen för krigsmakten.

Härigenom förordnas, att 32 § strafflagen för krigsmakten skall erhålla följande ändrade lydelse:

32 §.

Att i vissa fall villkorlig dom må brukas vid tillämpning av denna lag, därom är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

¹ Senaste lydelse, se beträffande 16 kap. 10 § 1933: 183 samt beträffande 25 kap. 5 § 1924: 210.

16 kap.

10 §.

Har underrätt genom beslut under rättegången dömt någon till utgivande av vite eller till ansvar för uteblivande eller annan förseelse i målet; eller ogillat yrkande om ansvar för förseelse, som nu är sagd, eller om ådömande av förelagt vite för uteblivande; eller utlåtut sig angående ersättning åt förundersökare eller läkare, som förordnats jämlikt lagen om särskild förundersökning i brottmål, eller åt vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, eller åt någon, som förordnats att biträda part i rättegången eller att i visst mål eller ärende biträda såsom tolk; eller skilt fullmäktig från fullmäktigskapet: mot det beslut skall, i händelse av missnöje, särskild talan föras; och skall underrättelse härom i sammanhang med beslutet av rätten meddelas. Lag samma vare, där genom beslut, som av underrätt meddelats under rättegången, förordnats om kvarstad eller beslag eller skingringsförbud eller därmed jämförlig åtgärd eller yrkande om hävande av sådan åtgärd ogillats.

Vad i — — — partens klagan.

25 kap.

5 §.

Vill part klaga över beslut, varigenom underrätt dömt till värjemålsed, skall i fråga om sättet för talans fullföljd lända till efterrättelse vad i sådant hänseende gäller om rättens slutliga utslag i målet. Har underrätt eljest under rättegång meddelat beslut, som enligt lag må särskilt överklagas, skall talan mot beslutet föras genom besvär. Lag samma vare, där i fråga, som rör förundersökare eller läkare, vilken förordnats jämlikt lagen om särskild förundersökning i brottmål, eller som angår fullmäktig eller vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, eller rättegångsbiträde åt part eller tolk, underrätt i slutligt utslag meddelat beslut av beskaffenhet att, där det under rättegången givits, särskild klagan varit tillåten. Innefattar eljest underrätts slutliga utslag beslut, som, där det under rättegången givits, kunnat särskilt överklagas, skall talan mot det beslut föras i sammanhang med fullföljd av talan i huvudsaken; vill ej den, som är med beslutet missnöjd, fullfölja talan i huvudsaken, vare lag, som hade beslutet blivit under rättegången meddelat.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

F ö r s l a g

till

L a g**om tillägg till 30 kap. 6 § 1 mom. rättegångsbalken.**

Härigenom förordnas, att till 30 kap. 6 § 1 mom. rättegångsbalken¹ skall fogas ett nytt stycke av följande lydelse:

Utan hinder av vad ovan stadgas må ändring i hovrätts utslag sökas av tilltalad, som erhållit villkorlig dom innefattande anstånd med straffs ådömande.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

F ö r s l a g

till

L a g**angående ändring i vissa delar av lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran.**

Härigenom förordnas, att 3 § lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran skall upphöra att gälla samt att 2, 14 och 15 §§ samma lag skola erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Har någon erhållit villkorlig dom och förklaras anståndet förverkat på grund av brott som i 1 § sägs, skall domstolen, om tvångsuppfostran ådömes, förordna att tvångsuppfostran jämväl skall avse brott som föranlett den villkorliga domen eller träda i stället för straff som utsatts i domen.

Förklaras eljest villkorligt anstånd förverkat, må domstolen, därest den villkorliga domen avsett brott som i 1 § sägs och den dömden ej fyllt aderton år, under de förutsättningar i övrigt som i 1 § angivas, döma honom till tvångsuppfostran att träda i stället för straff för nämnda brott och, där han samtidigt finnes förfallen till ytterligare straff, jämväl därför.

14 §.

Misstänkes den som ådömts tvångsuppfostran att hava före slutlig utskrivning begått brott, för vilket han icke undergått rannsaking, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, där brottet är begånget i Stockholm, å förste stadsfiskalen och eljest å landsfogden att efter styrelsens hörande avgöra huruvida åtal skall ske.

¹ Senaste lydelse se 1937: 469; jfr 1938: 89.

15 §.

Ådömes någon tvångsuppfostran sedan han blivit till straff dömd men innan han det till fullo undergått, skall domstolen tillika förordna, att tvångsuppfostran skall träda i stället för straffet eller vad därav återstår.

Denna lag träder i kraft, beträffande 14 § dagen efter den då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, och i övrigt den dag Konungen förordnar.

Förslag

till

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse.

Härigenom förordnas, att 3 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse skall upphöra att gälla samt att 2, 19 och 20 §§ samma lag¹ skola erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Har någon erhållit villkorlig dom och förklaras anståndet förverkat på grund av brott som i 1 § sägs, skall domstolen, om ungdomsfängelse ådömes, förordna att ungdomsfängelse jämväl skall avse brott som föranlett den villkorliga domen eller träda i stället för straff som utsatts i domen.

Förklaras eljest villkorligt anstånd förverkat, må domstolen, därest den villkorliga domen avsett brott som i 1 § sägs och detta förövats innan den dömdé fyllt tjuguet år, under de förutsättningar i övrigt som i 1 § angivas, döma honom till ungdomsfängelse att träda i stället för straff för nämnda brott och, där han samtidigt finnes förfallen till ytterligare straff, jämväl därför.

19 §.

Misstänkes den som ådömts ungdomsfängelse att hava före domen begått brott, för vilket han icke undergått rannsaking, eller misstänkes han att hava begått brott efter domen men före frigivningen eller tillsynstidens utgång, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, där brottet är begånget i Stockholm, å förste stadsfiskalen och eljest å landsfogden att efter nämndens hörande avgöra huruvida åtal skall ske.

20 §.

Ådömes någon ungdomsfängelse sedan han blivit till straff dömd men innan han det till fullo undergått, skall domstolen tillika förordna, att

¹ Senaste lydelse av 20 §, se 1938: 257.

ungdomsfängelse skall träda i stället för det andra straffet eller vad därav återstår.

Vad i strafflagen finnes stadgat angående avräkning av utståndet straff skall ej äga tillämpning då ungdomsfängelse ådömes.

Denna lag träder i kraft, beträffande 19 § dagen efter den då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, och i övrigt den dag Konungen förordnar.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 2 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Härigenom förordnas, att 2 § lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, vilken lag träder i kraft den dag Konungen förordnar, skall erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Har någon erhållit villkorlig dom och förklaras anståndet förverkat på grund av brott som i 1 § sägs, skall domstolen, om förvaring ådömes, förordna att förvaringen jämväl skall avse brott som föranlett den villkorliga domen eller träda i stället för straff som utsatts i domen.

Förklaras eljest villkorligt anstånd förverkat, må domstolen, därest den villkorliga domen avsett brott som i 1 § sägs samt den dömde prövas vara av sinnesbeskaffenhet varom i 5 kap. 6 § strafflagen förmåles och kan antagas även vid brottets begående hava varit av sådan sinnesbeskaffenhet, under de förutsättningar som i 1 § 1. och 2. angivas, döma honom till förvaring att träda i stället för straff för nämnda brott och, där han samtidigt finnes förfallen till ytterligare straff, jämväl därför.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Härigenom förordnas, att 2 § 3 mom.¹ barnavårdslagen den 6 juni 1924 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges samt att till 44 §¹ samma

¹ Senaste lydelse, se beträffande 2 § 3 mom. 1937: 387 samt beträffande 44 § 1936: 266 och 1937: 78.

lag skall fogas ett nytt moment, betecknat 4 mom., av nedan angivna lydelse:

2 §.

3 mom. Om vissa på barnavårdsnämnden eller dess ordförande ankommande åtgärder är stadgat i lagarna om äktenskaplig börd, om barn i äktenskap, om adoption, om barn utom äktenskap, om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket, om förmynderskap, om förskottering av underhållsbidrag till barn samt om socialregister ävensom i 14 kap. 45 § strafflagen, i lagen om särskild förundersökning i brottmål och i förordningen om mödrahjälp.

44 §.

4 mom. Misstänkes den som för skyddsuppfostran intagits i skyddshem att hava före slutlig utskrivning begått brott, för vilket han icke undergått rannsaking, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, där brottet är begånget i Stockholm, å förste stadsfiskalen och eljest å landsfogden att efter hörande av skyddshemmets styrelse avgöra huruvida åtal skall ske.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

F ö r s l a g

till

L a g

angående tillägg till lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag).

Härigenom förordnas, att i alkoholistlagen den 12 juni 1931 skall införas en ny paragraf, betecknad 49 a §, av följande lydelse:

49 a §.

Misstänkes den som enligt meddelat beslut intagits å allmän alkoholistanstalt att hava före utskrivning från anstalten begått brott, varå enligt lag icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader; har han icke undergått rannsaking för brottet och hör detta under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, där brottet är begånget i Stockholm, å förste stadsfiskalen och eljest å landsfogden att efter hörande av anstaltens styrelse avgöra huruvida åtal skall ske.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 9 januari 1939.

Närvarande:

justitieråden EKLUND,
LAWSKI,
VON STEYERN,
regeringsrådet HJÄRNE.

Enligt lagrådet den 25 november 1938 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 11 november 1938, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omnämnda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag om villkorlig dom;
- 2) lag om särskild förundersökning i brottmål;
- 3) lag med vissa bestämmelser om brottmål rörande unga tilltalade;
- 4) lag om ändrad lydelse av 5 kap. 17 § strafflagen;
- 5) lag om ändrad lydelse av 32 § strafflagen för krigsmakten;
- 6) lag om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken;
- 7) lag om tillägg till 30 kap. 6 § 1 mom. rättegångsbalken;
- 8) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppföstran;
- 9) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse;
- 10) lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt;
- 11) lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag); samt
- 12) lag angående tillägg till lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag).

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet revisionssekreteraren C. G. Hellquist.

Förslagen föranledde följande yttranden.

Förslagen i allmänhet.

Lagrådet:

Det sedan några år bedrivna arbetet på en reform av lagstiftningen inom straffrättens allmänna del har redan resulterat i nya lagar bland annat om

ungdomsfängelse, om tvångsuppfostran, om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, om verkställighet av bötesstraff och om sammanträffande av brott. Med det komplex av lagförslag, som nu är föremål för lagrådets granskning, åsyftas en reform av den villkorliga straffdomen. Närmast skall, enligt vad lärar vara avsett, följa ett förslag till ny lagstiftning om villkorlig frigivning.

Det reformarbete som sålunda pågår har förvisso varit av behovet påkallat och bör hälsas med tillfredsställelse. Icke minst gäller detta de nu föreliggande förslagen om en bättre utformning av den villkorliga domen.

Emellertid bör det icke fördöljas, att den valda metoden att genomföra lagstiftningsreformen i etapper icke blott medför betydande olägenheter då det gäller att utforma lagtexterna utan jämväl måste i praktiken försvåra tillämpningen av lagarna i en grad som är ägnad att ingiva oro. Väl är det sant, att rättsområdet erbjuder många problem av den natur att enkelhet och tydlighet i lagbuden icke äro lätta att åstadkomma. Men så svåröverskådlig som lagstiftningen på detta område redan är och än mera, efter de nu förevarande förslagens upphöjande till lag, kommer att gestalta sig, hade den uppenbarligen icke behövt bliva, om samtliga hithörande rättsinstitut, så nära sammanbundna med varandra som de äro, på en gång blivit föremål för en systematisk bearbetning. Beträdandet av de partiella reformernas väg innebär, att lagstiftaren vid utformandet av varje särskilt rättsinstitut måste begränsa sig till den närmast föreliggande uppgiften utan att kunna fullt överblicka, huru den slutliga gestaltningen av rättsinstituten kommer att te sig. Härav följer att, för varje gång en ny lag fogas till lagverket, ändringar och jämkningar måste ske i de redan färdiga delarna. Vad de remitterade förslagen angår har den omständigheten att förordnande om villkorligt anstånd med straffs ådömande blivit införd såsom en särskild form av villkorlig dom vid sidan av de två redan förefintliga typerna (förordnande om anstånd med verkställande antingen av ådömt straff eller av förvandlingsstraff för böter) bidragit till att i hög grad komplicera lagreglerna.

De ovan berörda svårigheterna för lagstiftaren är det emellertid, genom ett omsorgsfullt bearbetande av materialet, möjligt att bemästra såtillvida att åt lagreglerna, ehuru uppställningen ej är ur systematisk synpunkt tillfredsställande, kan givas ett riktigt och konsekvent innehåll. De systematiska brister som alltjämt vidlåda lagverket komma emellertid att vålla domaren betydande olägenhet, när han vid lagtillämpningen skall söka finna rätta vägen bland alla irrgångarna i den konstfullt hopfogade byggnaden. Redan uppgiften att utröna vilka stadganden äro att tillämpa i varje särskilt mål kan, på grund av lagstiftningens ständiga växlingar, vara förenad med icke ringa tidsutdräkt och besvär. När detta väl lyckats, återstår vanskligheten att tolka innebörden av de i olika sammanhang tillkomna och med varandra icke alltid samstämmiga lagbuden. Vad beträffar de lagar som redan trätt i kraft saknas ej heller exempel på att samvetsgranna domare misstagit sig i fråga om antingen tillämplig lag eller dennas innebörd. Det skick vari lagstiftningen befinner sig nödgar ock domaren att till förfång för viktigare

uppgifter offra icke ringa tid och krafter på mer eller mindre subtila frågor av juridisk-teknisk art.

Med hänsyn till vad nu anförts framstår det såsom en betydelsefull angelägenhet att varje till buds stående möjlighet att underlätta lagtillämpningen på detta område blir begagnad. Av vikt är sålunda att, såsom ock synes vara avsett, vid fullbordandet av det reformarbete, som berör nya eller förbättrade metoder för behandling av brottslingar, de ifrågavarande lagarna bliva systematiskt sammanförda och i övrigt underkastas en revision ur de synpunkter som här framhållits. Det vore därjämte i hög grad önskvärt att genom det allmännas försorg åvägabragtes en handledning för lagarnas tillämpning. Vad särskilt angår den nu föreslagna lagen om villkorlig dom må till sist erinras om fördelen av att den träder i kraft samtidigt med eller åtminstone ej senare än den år 1937 utfärdade lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, om vars ikraftträdande Konungen äger förordna.

Förslaget till lag om villkorlig dom.

1 §.

Lagrådet:

Då villkorlig straffdom genom 1906 års lagstiftning i ämnet införlivades med det svenska straffrättssystemet, lämnades efter kontinentalt mönster företrädare åt villkorligt anstånd med straffs verkställande framför det i anglosachsisk rätt utbildade villkorliga anståndet med ådömande av straff. I 1937 års betänkande förordade emellertid de sakkunniga jämväl denna senare typ av villkorlig dom, och i det remitterade förslaget hava likaledes båda typerna av sådan dom upptagits.

Av de i sakkunnigbetänkandet åberopade skälen till stöd för förslaget att införa en domstyp, som tidigare underkänts, hava de viktigaste refererats i remissprotokollet (sid. 43—44). Föredragande departementschefen har funnit sig kunna fästa avseende egentligen endast vid ett av dessa skäl, nämligen att det icke är tillfredsställande, att anstånd angives gälla straffarbete eller fängelse i sådana fall, då domstolen vid den villkorliga domens meddelande kan utgå ifrån att i själva verket annan påföljd, såsom tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse, kommer att inträda, om anståndet förverkas.

Den omständigheten att straff enligt numera gällande lagstiftning ej utsättes vid dom å tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse är också onekligen ett bärande skäl för att undvika ett motsatt förfarande i det fall, att dylik påföljd bör användas då anstånd förverkas.

Å andra sidan synes icke hava tillräckligt beaktats den invändning mot den anglosachsiska typen av villkorlig dom, som framför allt föranledde att denna typ ej godtogs vid 1906 års lagstiftning. Denna invändning, som grundas på den självklara satsen att straffmättningsfrågan icke bör prövas alltför lång tid efter det målet i övrigt behandlats, får en alldeles särskild betydelse om, såsom numera är att förvänta, en rättegångsreform kommer till stånd. Svårigheten att med ett muntligt och omedelbart rättegångssys-

tem handlägga straffmätningsfrågan, kanske flera år efter det bevisningen i målet en gång blivit förebragt, ligger i öppen dag.

Vill man beltörigen beakta såväl nämnda invändning som de skäl, som kunna anföras för den föreslagna nya typen av villkorlig dom, synes det nödvändigt att inskränka användningen av denna till sådana fall, där anledning föreligger till antagande att den dömde, om anståndet sedermera förverkas, finnes böra dömas till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse. I dessa fall är nämligen normalt någon straffmätning icke av nöden.

På grund av det anförda förordar lagrådet, att villkorligt anstånd med straffs ådömande tillåtes endast i fall, då domstolen finner att förutsättningarna för användande av tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse å den tilltalade, enligt vad därom är stadgat, äro för handen. Visserligen kan även med en sådan begränsning undantagsvis inträffa, att en straffmätning blir nödvändig, men dessa undantag torde icke bliva mycket vanligare än de, i vilka redan lagarna om nyssnämnda påföljder föranleda en senare straffmätning. Vad här framhållits kan måhända vara ett skäl för att i nu behandlat avseende med tvångsuppfostran och ungdomsfängelse jämställa förvaring och internering enligt 1937 års lagstiftning därom. Ett dylikt jämfällande synes emellertid få så ringa praktisk betydelse, att det kan underlåtas. Anses det likväl böra ske, erinras om att en föreskrift härutinnan ej kan träda i kraft tidigare än 1937 års berörda lagstiftning.

Såsom anståndet med straffs ådömande utformats kunna bestämmelserna i tillämpningen komma att leda till resultat som ej äro helt följdriktiga.

Enligt 5 § i den föreslagna lagen om villkorlig dom skall domstolen, därast den finner det åtalade brottet förskylla allenast böter, bestämma prövotiden till två år i stället för eljest tre år. Och enligt 26 § kan domstolen förordna, att villkorligt anstånd med straffs ådömande skall anses lika med dom å straffarbete. Skulle i fall, då avgörande av nu angivet slag ägt rum, anståndet förklaras förverkat, lär domstolen vara oförhindrad att bedöma brottets svårhetsgrad annorlunda än vid det föregående avgörandet. Domstolen kan sålunda exempelvis döma till fängelse, ehuru prövotiden satts till två år eller den villkorliga domen förklarats jämfälld med straffarbetsdom och i följd därav eventuellt medfört förlust av allmän befattning. Iakttages vad lagrådet förut vid denna paragraf förordat, uppkommer ännu ett fall, där bedömningen kan utfalla olika vid olika tillfällen. Den brist på konsekvens som här berörts synes vara ofrånkomlig, men man torde å andra sidan hava befogad anledning att antaga, att det första avgörandet såsom regel icke kommer att frångås.

Enligt 11 kap. 11 § giftermålsbalken kan dom å straffarbete i minst sex månader eller å fängelse i minst ett år utgöra grund för äktenskapsskillnad. Genomföras förslagets bestämmelser, kommer berörda lagrum att bliva tillämpligt i fall, då make erhållit villkorligt anstånd med verkställighet av sådant straff, men däremot icke — även om make förskyllt så högt straff som det i lagrummet angivna — i fall, då make erhållit villkorligt anstånd med straff ådömande. Även denna inkonsekvens synes oundviklig. Den

kommer emellertid att bliva utan praktisk betydelse om, i enlighet med lagrådets vid denna paragraf gjorda hemställan, den nya typen av villkorlig dom begränsas till att avse unga brottslingar.

2 §.

Lagrådet:

Enligt första stycket i 2 § får villkorlig dom ej meddelas, om den brottslige finnes i målet förskylla högre straff än straffarbete i ett år eller fängelse i två år. Klart är, att då den brottslige i ett sammanhang lagföres för flera brott, med stadgandet åsyftas den totala straffskyldighet som han ådragit sig för brotten. Men därjämte lär — genom tillfogande av orden »i målet» — hava avsetts att, när i mål om ansvar för brott tillika bestämmes förvandlingsstraff för böter, hänsyn till det senare straffet skall tagas vid bedömandet av frågan huruvida enligt den föreslagna bestämmelsen formellt hinder föreligger att meddela villkorlig dom som i 1 § sägs. Om vid sammanläggning av förvandlingsstraffet och det straff, som den brottslige finnes förskylla för de omedelbart beivrade brotten, det straffmaximum förslaget uppställer överskrides, skall sålunda visserligen anstånd med verkställandet av förvandlingsstraffet kunna beviljas men däremot icke villkorlig dom enligt 1 § meddelas. Då emellertid vid beräkningen av nämnda maximum avseende icke fästes vid ett tidigare eller eljest i särskilt mål bestämt förvandlingsstraff, synes det icke följdriktigt att tillämpa en motsatt regel när det tillfälligtvis inträffar att fråga om förvandlingsstraff upptages till behandling i samband med omedelbar lagföring för brott. Det hemställas förty att orden »i målet» utgå. Om så sker, torde med straff, som den brottslige finnes förskylla, allenast kunna avses ansvar för de brott, beträffande vilka fråga uppkommit om villkorlig dom enligt 1 §.

Om ett brott, som förskyller disciplinstraff, sammanträffar med brott, förskyllande fängelse eller straffarbete, skall jämlikt 33 § strafflagen för krigsmakten samt 4 kap. 1 § allmänna strafflagen, i dess lydelse enligt lagen den 3 juni 1938, gemensamt straff ådömas för samtliga brotten. Från vad sålunda gäller innebär det föreslagna andra stycket i 2 § så till vida ett undantag som där medgives, att disciplinstraffet ådömes särskilt, för den händelse villkorlig dom i övrigt kommer till användning. Lagrådet ifrågasätter huruvida icke en lämpligare plats för denna bestämmelse om undantag från allmänna regler för sammanträffande av brott erbjudes i 34 § strafflagen för krigsmakten.

Vad slutligen angår andra stycket i övrigt synes innebörden därav kunna komma till tydligare uttryck genom en bestämmelse som fastslår, att villkorlig dom enligt 1 § ej må meddelas, där den tilltalade tillika dömes ovillkorligt till straffarbete eller fängelse. Genom en sådan avfattning klarlägges, att, jämte det villkorlig dom meddelas i fråga om ett eller flera brott, för annat brott kan ådömas icke blott bötesstraff eller disciplinstraff eller förvandlingsstraff för böter utan även — i enlighet med vad lär vara åsyftat — förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning eller på-

följd, som avses i 2 kap. 20 § allmänna strafflagen, eller liknande påföljd, som finnes stadgad i annan lag eller författning.

3 §.

Lagrådet:

I de fall första stycket av förevarande paragraf angiver får villkorlig dom icke meddelas, såvida ej förutsättningar finnas vara för handen för den tilltalades omhändertagande på lämpligt sätt i enlighet med de i lagen givna stadgandena. Bestämmelsen synes så till vida vara för snäv som även andra former för omhändertagande än de i lagen anvisade böra kunna komma i betraktande, exempelvis intagning i skyddshem. Då emellertid, vid den prövning som verkställs enligt 1 §, bör såsom allmän regel gälla att, där särskilda åtgärder krävas för den tilltalades tillrättaförande, meddelandet av anstånd göres beroende av att sådana åtgärder bliva vidtagna, synes det obehövt att särskilt för de i 3 § angivna fallen i lagtexten framhålla detta villkor för anstånd. Det hemställs förty att sista satsen i stycket utgår.

Den i samma stycke använda beteckningen »förvaring eller internering i säkerhetsanstalt» är hämtad från lagen den 18 juni 1937. Enär i förslaget åsyftas jämväl enligt de äldre, ännu gällande lagarna av den 22 april 1927 ådömd förvaring i särskild vårdanstalt eller internering i interneringsanstalt för återfallsförbrytare, hemställs att orden »i säkerhetsanstalt» utgå.

7 §.

Lagrådet:

Enligt vad i 11 § andra stycket föreslås gäller förordnande om övervakning till prövotidens slut, därest det ej dessförinnan upphäves. Då det synes önskvärt att — på sätt för närvarande plägar ske — i den villkorliga domen angives, att övervakningen varar prövotiden ut, torde i första stycket av 7 § lämpligen böra vidtagas den jämkningen att där avsett förordnande förklaras skola innehålla, att den dömde under prövotiden skall stå under övervakning. I sådant fall blir omförmälda bestämmelse i 11 § överflödig.

8 §.

Lagrådet:

Till undvikande av att föreskrift, som avses i sista stycket, av den dömde eller den skadeståndsberättigade felaktigt uppfattas såsom bindande jämväl för den sistnämnde, torde stadgandet lämpligen böra så jämkas, att domstolen förklaras kunna föreskriva att den dömde bör söka att på tid och sätt som i domen angivas fullgöra honom åliggande skyldighet att gälda ersättning för skada som uppkommit genom brottet.

Såsom regel lärers väl, där meddelandet av dylik föreskrift kommer i fråga, den tilltalades ekonomiska ställning vara sådan att den skadeståndsberättigade har föga att vinna genom att genast söka tvångsvis få ut sin rätt utan finner sitt intresse bättre tillgodosett med att betalningen ordnas på sätt domstolen anvisar den dömde. Skulle emellertid i det särskilda fallet ut-

sikt finnas för den skadeståndsberättigade att genom utmätning helt eller till nämnvärd del få sin fordran täckt, bör domstolen självfallet, om den finner att syftet med den villkorliga domen eljest skulle äventyras, söka åstadkomma en uppgörelse om anstånd med betalningen.

9 §.

Lagrådet:

Befogenhet som avses i sista stycket av denna paragraf kan, i stad med rådhusrätt, enligt ordalagen anföras även annan lagfaren ledamot i rätten än den, som enligt 18, 19, 20 eller 24 § har att taga befattning med åtgärd jämlikt 11 eller 12 § samt nöjdförklaring. Då en dylik uppdelning av ärendena icke synes lämplig och ej heller lär vara avsedd, hemställas om sådan jämkning av 9 §, att den där avsedda befogenheten överlämnas åt den ledamot i rådhusrätten, som är satt att taga befattning med ärenden enligt förevarande lag, varefter erforderliga hänvisningar i 18 och 24 §§ kunna göras till 9 §.

11 §.

Lagrådet:

Något bärande skäl torde icke kunna åberopas för den i andra stycket upptagna bestämmelsen att föreskrift enligt 8 § gäller till prövotidens slut, därest den ej dessförinnan upphäves. Vissa av de där angivna åtgärderna äro av den natur att det redan från början kan finnas lämpligt att föreskriva en tidsbegränsning. Med den avfattning som 8 § erhållit lär den icke lägga hinder i vägen för en sådan begränsning. Vinner vad här samt förut vid 7 § anförts beaktande, kan det föreslagna andra stycket i 11 § utgå.

12 §.

Lagrådet:

Enligt 13 § sista stycket i gällande lag angående villkorlig straffdom kan varning ej meddelas efter prövotidens utgång, medan anstånd även senare kan förklaras förverkat, därest framställning om åtgärd mot den dömda jämlikt 16 § gjorts under prövotiden. Det remitterade förslaget innehåller åter, i anslutning till sakkunnigförslaget, att efter prövotidens utgång ingen som helst åtgärd kan vidtagas mot den dömda på den grund att han, utan att göra sig skyldig till brott, åsidosatt något som enligt den villkorliga domen åligger honom. Såsom skäl för ändringen har åberopats, att därigenom överensstämmelse vinnes med vad förslaget och gällande lag innehåller om verkan av att förvandlingsstraff för böter ålägges den dömda ävensom att samtliga påföljder av underlåtenhet, som nyss berörts, i ifrågavarande avseende böra regleras på enahanda sätt.

Emellertid synes det knappast tillfredsställande att, såsom av förslaget följer, den dömda i vissa fall, då fråga uppstått om att mot honom vidtaga åtgärd enligt förslagets 12 §, skall genom att neka eller på annat sätt för-

dröja proceduren (jfr 19 §) kunna undandraga sig varje påföljd av att han åsidosatt sina skyldigheter. Tvärtom lär av allmänna processrättsliga grundsatser följa att, då åtgärd blivit i rätt tid påkallad, den väckta frågan såsom regel icke skall kunna förfalla på grund av att provotiden efteråt gått till ända. Det är också önskvärt, att vid klagan de olika instansernas befogethet blir densamma. Enligt lagrådets mening bör därför gällande rätts ståndpunkt bibehållas. Om sålunda under provotiden fråga om åtgärd mot den dömde jämlikt 19 § väckes genom framställning av därtill berättigad eller genom att myndighet, som äger att vidtaga sådan åtgärd, lämnar den dömde tillfälle att yttra sig i fråga, som myndigheten av eget initiativ upptagit, bör hinder ej möta att efter provotidens utgång meddela föreskrift enligt 12 §. Det kan måhända ifrågasättas, huruvida man skall likasom nu endast medgiva, att anståndet förklaras förverkat, eller även tillåta åtgärd, som avses i 12 § a.—d. Enär det synes olämpligt att icke lämna möjlighet till en mildare reaktion än förverkande i fall, då det fel den dömde begått icke kan lämnas obeivrat, bör det senare alternativet föredragas. Därvid måste dock självfallet iakttagas, att föreskrift, som avses i 12 § a., b. eller d., ej kan meddelas utan att provotiden samtidigt förlänges. Någon olägenhet av att förlängningen beslutas först efter den förut bestämda provotidens utgång och att i följd därav tiden därifrån och till beslutet inräknas i den förlängda provotiden synes ej vara att befara. Om lagrådets hemställan vid 16 § iakttages, vinnes överensstämmelse med reglerna om verkan av att förvandlingsstraff för böter åläggas den dömde.

På grund härav föreslås att åtgärd enligt 12 § må kunna beslutas endast om fråga därom väckts före provotidens utgång. Tillika torde böra i lagtexten angivas att efter provotidens utgång förordnande om övervakning eller föreskrift enligt 8 § eller varning ej må meddelas utan att provotiden samtidigt förlänges. De föreslagna stadgandena torde kunna upptagas under 16 § tillsammans med vissa närstående bestämmelser, om vilka lagrådet kommer att uttala sig under sistnämnda paragraf.

Iakttages vad lagrådet sålunda förordat, måste den i 12 § första stycket för paragrafens tillämpning angivna förutsättningen att provotiden ej gått till ända utgå.

13 §.

Lagrådet:

Om någon, sedan han för ett brott erhållit villkorlig dom, för annat brott dömes till ungdomsfängelse, skall enligt gällande rätt domstolen — i fall då det i den villkorliga domen ådömda straffet ej är verkställt och ej heller förfallit — förordna att ungdomsfängelse skall träda i stället för det villkorligt ådömda straffet (20 § lagen om ungdomsfängelse). Av stadgandet följer uppenbarligen att sådana verkningar av den villkorliga domen som provotid och övervakning med mera bortfalla. Enahanda regler gälla, när på grund av förövat brott domstol förordnar, att den villkorligt dömde skall undergå tvångsuppföstran eller intagas till förvaring eller internering i säker-

hetsanstalt (15 § lagen om tvångsuppfostran, 13 § första stycket lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt).

Enligt förevarande paragraf medför ådömande av ungdomsfängelse, tvångsuppfostran, förvaring eller internering icke med nödvändighet att domstolen förklarar förut beviljat villkorligt anstånd förverkat. Enligt de remitterade förslagen till ändringar i lagarna om ungdomsfängelse, om tvångsuppfostran samt om förvaring och internering i säkerhetsanstalt skall nu gällande regel om den villkorliga domens konsumtion äga tillämpning, endast om domstolen förklarat anståndet förverkat. Det är alltså tänkbart, att den villkorliga domen med dess prøvotid och föreskrifter om övervakning med mera kommer att äga bestånd under tid då den dömde är underkastad någon av de nämnda korrektionsåtgärderna. Detta kan tydligen icke vara lämpligt. Den från gällande rätt i förslaget upptagna föreskriften att anståndet alltid skall förklaras förverkat, när straffarbete eller fängelse ådömes för ett under prøvotiden förövat brott, bör utvidgas till att omfatta även sådan fall då domen lyder på ungdomsfängelse, tvångsuppfostran eller förvaring. Och denna verkan bör inträda, vare sig brottet begåtts under eller före prøvotiden och oberoende av huruvida den villkorliga domen meddelats enligt 1 eller 4 § i förslaget. Genom en sådan reglering av ämnet kommer den särskilda reaktionsformen alltid att ersätta straff för det brott, som varit föremål för villkorlig dom.

På grund av vad här anförts hemställas, att bestämmelser av den innebörd nu angivits varda meddelade. Lämpligen torde bestämmelserna böra få sin plats i lagarna om ungdomsfängelse, om tvångsuppfostran samt om förvaring och internering i säkerhetsanstalt. Då ett kollisionsfall av här behandlat slag knappast kan uppkomma mellan villkorlig dom och dom på internering, lär man, såvitt angår sistnämnda lag, kunna inskränka sig till att reglera sammanträffande av villkorlig dom och dom på förvaring.

Beträffande 3 mom. hänvisas till lagrådets yttrande vid 16 §.

14 §.

Lagrådet:

De skäl, som ligga till grund för lagrådets hemställan under 12 §, synas böra föranleda till att i förevarande paragraf endast utsäges, att domstolen i där angivna fall äger i enlighet med vad i 12 § stadgas meddela ändrade bestämmelser med avseende å den villkorliga domen samt att i 16 § upptages stadgande att åtgärd enligt 14 § må beslutas endast såframt fråga därom uppkommer i mål som anhängiggjorts före prøvotidens utgång.

16 §.

Lagrådet:

I samband med att villkorlig straffdom infördes i svensk rätt upptogs i 5 kap. 17 § strafflagen en erinran om att straff tidigare än i nämnda lagrum

sägs kan vara förfallet enligt lagen om villkorlig straffdom. Som av förarbetena framgår ville man genom denna erinran, vilken i oförändrad form numera återfinnes i 5 kap. 20 § strafflagen, fastslå att villkorligt ådömt straff preskriberas enligt de regler som gälla för preskription av ådömt straff. Detta innebär, såvitt nu är av intresse, att preskription inträder, såframt straffet icke börjat verkställas: vid straffarbetsstraff inom tio år, vid fängelse inom fem år och vid förvandlingsstraff inom tre år från det domen vann laga kraft; vid bötesstraff inträder preskription i den mån ej betalning skett inom sistnämnda tid. Preskriptionen röner sålunda icke någon inverkan av att anståndet under preskriptionstiden förverkas med påföljd att den villkorliga domen utan ändring i övrigt ersättes av en ovillkorlig sådan. Även då dylik ovillkorlig dom föreligger, räknas preskriptionstiden från det den villkorliga domen vann laga kraft. Å andra sidan lämnar 5 kap. 20 § strafflagen, som icke avfattats med särskild hänsyn till den villkorliga domen, ingen ledning, då det gäller att avgöra, i vad mån preskriptionsfrågan påverkas av att under preskriptionstiden det i den villkorliga domen angivna straffet ersättes med ett för två eller flera brott gemensamt straff, bestämt jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen eller, när äldre rätt är tillämplig, 4 kap. 9 § strafflagen i dess lydelse före den 1 januari 1939. Någon tvekan kan väl ej råda om att därest före preskriptionstidens utgång lagakraftätagande dom å gemensamt straff föreligger, ny preskriptionstid börjar löpa för detta straff. Däremot kan det måhända vara tvivel underkastat, om preskriptionen avbrytes redan genom att ny straffdom meddelas, och man synes icke berättigad att antaga, att avbrott sker genom att frågan om straffets verkställighet väckes jämlikt 11 eller 12 § i lagen om villkorlig straffdom. Av det sagda framgår, att gällande rättsregler icke äro tillräckligt fullständiga och ej heller helt konsekventa. Dessutom synes det icke tillfredsställande, att villkorligt ådömt straff — vilket ju, så länge anståndet består, ej kan verkställas — skall, delvis utan hänsyn till de åtgärder som inletts mot den dömde, preskriberas på samma sätt som ett ovillkorligt straff. Vad som erfordras är i själva verket ett stadgande som fastslår, när frågan om straffs undergående senast må väckas. Har den villkorliga domen ersatts av en ovillkorlig, synes anledning saknas att i avseende å preskriptionen av det i den sistnämnda domen utsatta straffet tillämpa andra regler än de vanliga.

Förslaget överensstämmer såvitt nu är i fråga principiellt med gällande rätt; med hänsyn till de nya reglerna i 13 § gäller det emellertid, med förslagets terminologi, att fastställa en frist, inom vilken frågan om anstånds förverkande senast må upptagas.

Innan spørsmålet hur en sådan frist bör bestämmas upptages till behandling, är att erinra om att förslaget på förevarande punkt gjort en skillnad mellan villkorligt anstånd med straffs verkställande och villkorligt anstånd med ådömande av straff. Beträffande det förra slaget av villkorlig dom hava gällande rätts förut berörda, i 5 kap. 20 § strafflagen upptagna regler lämnats oförändrade, medan vid det senare slaget preskriptionsfrågan ansetts böra bedömas enligt de i 5 kap. 14 och 15 §§ strafflagen upptagna stadgandena

om preskription av straff för brott, som ej blivit åtalat. Denna olikhet innebär att preskriptionstiden vid det senare slaget av domar i vissa fall blir längre, i andra åter kortare än vid domar av det förra slaget. Vad sålunda föreslagits synes innebära en inkonsekvens i det att även ett villkorligt anstånd med straffs ådömande innefattar ett under angivna förutsättningar slutligt avgörande av ansvarsfrågan, och olikheten är så mycket mindre motiverad, som valet mellan de båda slagen av villkorlig dom skall ske efter synpunkter, som sakna varje betydelse för preskriptionsfrågan. Det synes därför vara att förorda att de båda slagen av domar i preskriptionsavseende behandlas på samma sätt.

Att reglera den i det föregående omtalade fristen efter mönstret av 5 kap. 20 § strafflagen och således fastställa olika tider allt efter det straff, varå den villkorliga domen lyder, eller till äventyrs allt efter som den är jämställd med dom å visst straff (se 26 § i förevarande förslag) synes mindre lämpligt redan på den grund, att olikheten mellan villkorliga domar, som skilja sig på nyss antytt sätt, kan visa sig endast skenbar; ett förverkande av anståndet kan ofta, oavsett av vad slag den villkorliga domen är, medföra en och samma påföljd, nämligen tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse. För en i huvudsak enhetlig reglering talar också, att för samtliga slag av villkorlig dom är gemensamt, att när prövotiden utgått det allmännas reaktion mot brottet kan sägas vara i viss mening genomförd.

I enlighet med vad sålunda anförts synes för de i 1 och 2 mom. i förslaget 13 § behandlade fallen böra såsom förutsättning för att anstånd må förklaras förverkat stadgas, att mål, däri frågan om förverkande uppkommer, skall hava anhängiggjorts senast inom viss tid. Denna tid synes lämpligen kunna bestämmas till ett år från prövotidens utgång.

Vad angår 3 mom. i 13 § lär vad lagrådet vid 12 § anfört böra föranleda till att anståndet må förklaras förverkat så framt fråga därom uppkommer i mål, som anhängiggjorts före prövotidens utgång.

Blir spörsmålet om införande av en frist, inom vilken frågan om anstånds förverkande senast må upptagas, reglerat på sätt nu förordats, lär någon tvekan ej kunna uppstå därom att i fall, då i samband med att anstånd förklaras förverkat ny straffdom meddelas, preskriptionstid enligt 5 kap. 20 § strafflagen börjar löpa från det den nya straffdomen vann laga kraft. Någon särskild preskriptionsregel beträffande det i den nya domen bestämda straffet behöves alltså ej. Däremot torde för det fall att straff bestämts i den villkorliga domen böra stadgas att preskriptionstiden för verkställande av detta straff skall börja löpa från det beslutet om anståndets förverkande vann laga kraft. Denna preskriptionsregel blir tillämplig då förverkande beslutas med stöd av 12 § eller då eljest ny straffdom ej meddelas i samband med beslutet om anståndets förverkande.

Av de nu ifrågasatta bestämmelserna synes den sistberörda, vilken ju endast innefattar en komplettering av reglerna om preskription av icke villkorlig dom, böra få sin plats i 5 kap. 20 § strafflagen, medan de övriga lämpligen kunna sammanföras under 16 § jämte de av lagrådet förordade stad-

gandena om tid för väckande av fråga om åtgärd enligt 12 eller 14 §. I 16 § skulle i enlighet härmed böra stadgas

att åtgärd enligt 12 § må beslutas endast om fråga därom väckes före provotidens utgång eller, vid tillämpning av 14 §, såframt frågan uppkommer i mål som anhängiggjorts före provotidens utgång, samt att efter denna tids utgång förordnande om övervakning eller föreskrift enligt 8 § eller varning ej må meddelas utan att provotiden samtidigt förlänges;

att anstånd ej må enligt 13 § förklaras förverkat, med mindre fråga där- om uppkommer i mål som anhängiggjorts, i fall som avses i 3 mom. av samma paragraf före provotidens utgång och eljest innan ett år förflutit från provotidens utgång; samt

att, om anstånd ej längre kan förklaras förverkat, straff skall vara för- fallet.

Iakttages vad lagrådet nu förordnat måste ur 3 mom. i 13 § utgå vad där stadgas om tiden för dom å förvandlingsstraff, varjämte 5 kap. 17 § straff- lagen bör lämnas oförändrad samt sista stycket i 20 § samma kapitel utby- tas mot en erinran att om bortfallande av straff för brott, beträffande vilket villkorlig dom meddelats, skall jämte bestämmelserna i kapitlet gälla vad i lagen om villkorlig dom är stadgat. Denna erinran kan lämpligen upptagas så- som en särskild paragraf vid slutet av nämnda kapitel i strafflagen.

I händelse lagrådets hemställan ej vinner beaktande, bör uppmärksam- mas, att en ändring i 5 kap. 20 § strafflagen erfordras till förhindrande av att preskription inträffar före provotidens utgång, något som enligt det re- mitterade förslaget kan bli fallet, om den villkorliga domen avser böter eller förvandlingsstraff och provotiden jämlikt 12 eller 14 § i den föreslag- na lagen om villkorlig dom förlängts till mera än tre år.

19 §.

Lagrådet:

Enligt andra stycket sista punkten av förevarande paragraf skall, innan beslut meddelas om förverkande av anstånd med straffs ådömande, tillfälle beredas enskild målsägande att utföra talan om bestämmande av ansvar för det brott som avsetts med den villkorliga domen. Det torde böra i lagtex- ten uttryckligen angivas att här, såsom av motiven framgår, allenast åsyftas målsägande som i målet yrkat ansvar.

22 §.

Lagrådet:

I denna paragraf givas regler beträffande fullföljd av talan *dels* mot un- derrätts slutliga utslag i mål som avses i 9, 11 och 12 §§ *dels* mot slutliga beslut av domare på landet och av ledamot av rådhusrätt i mål som avses i samma paragrafer *dels ock* mot övervakningsnämnds beslut.

Därest inga bestämmelser i dessa ämnen gäves, skulle vad i allmänhet gäller om fullföljd medföra, att underrätts slutliga utslag av ifrågavarande

art finge överklagas i hovrätt genom besvär samt att av domare på landet, rådhusrättsledamot och övervakningsnämnd meddelade beslut icke kunde överklagas.

Vad i paragrafen behöver angivas är alltså *dels* de inskränkningar som anses böra gälla i rätten att överklaga underrätts utslag *dels ock* i vilka fall och hos vilken myndighet talan må föras mot de av domare å landet, ledamot av rådhusrätt och övervakningsnämnd givna besluten. Att i den mån talan mot sistnämnda beslut skall få föras hos hovrätt rättsmedlet är besvär, framgår av 5 § lagen den 14 juni 1901 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om ändring i vissa delar av rättegångsbalken jämförd med 25 kap. samma balk. Då föreskrift saknas om att beslut, som meddelas av annan än rätten, skola avkunnas å förut bestämd tid, lär besvärstiden böra räknas icke från beslutet utan från dess delgivning. Att, såsom i 24 § gällande lag om villkorlig straffdom skett, i lagen uttala att i de fall då talan till hovrätt må fullföljas genom besvär därom skall gälla vad som är stadgat om överklagande av allmän domstols slutliga utslag i brottmål, synes obehövt. Därest vad lagrådet förordat vid 12 och 14 §§ iakttages, måste talan mot beslut om varning medgivas för det fall att sådan talan föres i samband med talan mot beslut om prøvotidens förlängning. På grund härav och då talan mot beslut om varning, därest rätt därtill generellt medgives, icke torde komma att föras i nämnvärd omfattning, synes förbudet mot att överklaga sådant beslut icke böra bibehållas.

I överensstämmelse med vad nu anförts hemställes, att i förevarande paragraf stadgas,

att beslut som av underrätt meddelats jämlikt 9 § icke må överklagas;

att mot underrätts slutliga utslag angående fråga som avses i 11 eller 12 § må, därest utslaget icke innefattar att anstånd förklaras förverkat, endast den villkorligt dömde föra talan;

att om domaren å landet eller ledamot av rådhusrätt beslutat åtgärd jämlikt 11 eller 12 §, klagan må av den villkorligt dömde föras hos hovrätten ävensom att tiden för besvärns anförande skall räknas från det han erhöll del av beslutet; samt

att den som icke åtnöjes med övervakningsnämnds beslut äger hos underrätten påkalla prøvning därav.

24 §.

Lagrådet:

I 22 § av gällande lag om villkorlig straffdom är stadgat, att nöjdförklaring icke får återtagas. Någon häremot svarande bestämmelse återfinnes icke i förslaget. Då det icke lär vara avsett att på denna punkt vidtaga ändring i gällande rätt, synes det, till undanröjande av varje tvekan om nöjdförklaringens inverkan på senare anförda besvär, vara lämpligt att bibehålla en uttrycklig föreskrift i ämnet.

25 §.

Regeringsrådet Hjärne:

Enligt förslaget ankommer det på allmän underrätt att bestämma huruvida övervakningsnämnd skall finnas inom dess domkrets. Tillsättande av gemensam nämnd för flera domkretsar förutsätter att de domstolar, som naturligen böra samarbeta, var för sig önska begagna sin befogenhet att tillsätta nämnd samt förena sig om gemensam sådan och enas om dess sammansättning. Nämnden kan upptaga ärenden angående åtgärd jämlikt 11 eller 12 § men är berättigad (i visst fall skyldig) att hänskjuta ärende till rätten. Domstolen och domaren kunna jämsides med nämnden utöva enahanda funktioner som denna; domstolen fungerar ock såsom överinstans till nämnden. Övervakarna komma att sortera under samtliga dessa organ.

Med den i förslaget sålunda valda anordningen att göra tillsättande av nämnd beroende på domstols beslut eller överenskommelse mellan domstolar samt att giva nämnden ställningen av ett domstolen underordnat organ med allenast delegerad befogenhet vill det synas som om de fördelar en nämndinstitution skulle kunna erbjuda icke bleve fullt utnyttjade. Nämndens beroende ställning och bristen på bestämd gränsdragning mellan nämndens kompetensområde samt domstolens och dess organs torde ock kunna giva upphov till en viss omgång i ärendenas behandling. Det kan exempelvis inträffa att den dömde, när han vänder sig till domaren angående något önskemål, som mött motstånd hos övervakaren, blir hänvisad till nämnden och att ärendet sedermera enligt 18 eller 22 § kommer under rättens prövning, eventuellt föres vidare till högre instanser.

Det kunde därför ifrågasättas om icke åt nämnden borde givas en fastare och mera självständig ställning samt att en bestämd arbetsfördelning mellan de skilda organen genomfördes. Enligt förslaget skall en ledamot av nämnden vara lagfaren befattningshavare vid domstol som tillsatt nämnden. Om möjligt skall såsom ledamot i nämnden finnas en läkare. Främst har man här att räkna med provinsialläkare och stadsläkare, vilka befattningshavare i sin verksamhet bibringas förtrogenhet med sociala spörsmål. I övrigt lär väl i allmänhet komma att tillses att någon socialt verksam person finnes i nämnden. Med den föreslagna sammansättningen synes nämnden bli väl skickad — måhända bättre än domstolen — att omhänderhava den verksamhet varom här är fråga. Den linjen torde då böra övervägas att infoga nämnden som ett obligatoriskt led i organisationen och att till nämnden helt överflytta den tillsynsverksamhet, som enligt förslaget må utövas av densamma, jämte ärenden om entledigande av övervakare och förordnande av annan i hans ställe. I betraktande av den självständiga ställning till domstolen som nämnden i sådant fall skulle komma att intaga synes underrätten ock kunna undvaras såsom led i instansordningen för de fall då klagan må föras över nämndens beslut. Möjligen kunde proceduren ytterligare förenklas genom att förlägga omprövningen av nämnds beslut till en central nämnd — eventuellt någon redan befintlig med närstående verksamhet — såsom andra och sista instans.

Onekligen skulle det emellertid kräva vidlyftigare organisatoriska åtgärder att forma nämndinstitutionen på nu antytt sätt. Då densamma innebär en nyhet på förevarande område, kan det därför vara försvarligt att icke genast tillskapa en omfattande fast organisation utan pröva sig fram under enklare former. Då jag, ehuru den i förslaget valda anordningen icke är invändningsfri, anser mig icke nu böra föreslå en omläggning av densamma, utgår jag från att det är avsett att upptaga spørgsmålet till förnyat öfvervägande sedan någon tids erfarenhet hunnit inhämtas.

Lagrådets övriga ledamöter voro i huvudsak ense med regeringsrådet Hjärne.

26 §.

Lagrådet:

Enligt denna paragraf får villkorlig dom ej brukas i fråga om straff, varom förmåles i 2 kap. 15 § strafflagen, eller i fråga om påföljd, som avses i 2 kap. 20 § strafflagen, eller liknande påföljd, som finnes stadgad i annan lag eller författning. Förstnämnda lagrum avser såsom straff ådömd förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning som faller under 25 kap. strafflagen. Med den formulering det föreslagna stadgandet erhållit kommer det alltså icke, ehuru så torde vara åsyftat, att gälla i 2 kap. 18 § strafflagen såsom påföljd angiven förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning. Stadgandet bör förty kompletteras. Om däri utsäges att villkorlig dom ej må brukas i fråga om förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning eller i fråga om de i förslaget angivna påföljderna, vinnas överensstämmelse med de likartade stadgandena i 21 § lagen om tvångsunderfostran och 20 § lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt. I samband härmed synes en motsvarande jämkning böra ske i 27 § lagen om ungdomsfängelse, vilket lagrum erhöi sin ännu gällande lydelse innan påföljden i 2 kap. 18 § strafflagen infördes men i lika mån som övriga här nämnda stadganden bör omfatta jämväl denna påföljd.

Bestämmelsen i andra stycket, som till sitt innehåll är helt fristående från första stycket, bör lämpligen upptagas under särskild paragraf.

Förslaget till lag om särskild förundersökning i brottmål.

1—3 §§.

Lagrådet:

Då någon som fyllt tjuguet år häktats för brott, skall enligt 2 § första stycket i förslaget särskild förundersökning äga rum, såframt ej laga hinder mot villkorlig dom föreligger eller anledning är att antaga, att utredning som i 1 § sägs kommer att därförutan vara för domstolen tillgänglig. Vid bedömningen huru denna regel komme att verka bör uppmärksammas, att tidigare undergången bestraffning med mera, varom nämnes i 3 § förslaget

till lag om villkorlig dom, enligt samma lagrum icke skall utgöra oeftergivligt hinder mot meddelande av villkorlig dom; anstånd kan beviljas om synnerliga skäl föranleda därtill. Enär det kan förutses att villkorlig dom endast undantagsvis kommer till användning i nu nämnda fall och då redan av de i samband med häktningsmeddelandet inkomna handlingarna ofta torde framgå att synnerliga skäl för villkorlig dom ej föreligga, synes det mindre lämpligt att betaga den som skall besluta om förundersökning möjlighet att handla efter omständigheterna i varje särskilt fall. Det hemställles förty om sådan jämkning av stadgandet att förundersökning icke blir obligatorisk, när sådant fall är för handen som avses i 3 § lagen om villkorlig dom.

Icke minst på grund av den differentiering i behandlingen av villkorligt dömda, som förslaget till lag om villkorlig dom möjliggör, är det av vikt att innan sådan dom meddelas fullständig utredning föreligger om den tilltalades personliga förhållanden och om de åtgärder, som må anses lämpligast för hans rättande, och att således särskild förundersökning skett, där ej utredningen ändock är tillgänglig. I anledning härav hemställles, att regeln i 3 § utsträcket att omfatta även det fall att villkorlig dom meddelas. Med hänsyn till den särställning villkorlig dom å förvandlingsstraff för böter i olika avseenden beretts i den föreslagna lagen om villkorlig dom synes stadgandet dock böra gälla endast där anstånd beviljas enligt 1 § samma lag.

En klarare uppställning av innehållet i 1—3 §§ torde vinnas, om bestämmelserna i 1 § första stycket andra punkten, andra stycket i samma paragraf och 2 § andra stycket sammanföras under 3 § samt regeln i förslaget 3 § upptages såsom ett andra stycke i 2 §.

5 §.

Lagrådet:

I denna paragraf för barnavårdsnämnd och nykterhetsnämnd föreskriven skyldighet att inkomma med upplysningar och förslag bör gälla även i det fall att framställning göres av domstolens ordförande.

Förslaget till lag med vissa bestämmelser om brottmål rörande unga tilltalade.

Rubriken.

Lagrådet:

Den föreslagna lagen skall äga tillämpning i mål rörande brott av den som ej fyllt tjuguet år. Å den som är under tjuguet år användes i lagen om förmynderskap benämningen *underårig*. Denna term synes lämpligen kunna komma till användning såväl i rubriken till förevarande lagförslag som i lagtexten.

1 §.

Lagrådet:

I det mot denna paragraf svarande stadgandet i 4 § lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga anges stadgandet äga tillämpning »i mål, där någon, som ej fyllt aderton år, är tilltalad för brott». De citerade orden hava här ersatts med uttrycket »i brottmål rörande någon som ej fyllt tjuguetå år». Genom ändringen, vilken lär hava vidtagits för att utmärka att regeln är tillämplig icke blott i mål där någon är tilltalad för brott utan även i mål om förvandling av böter, har emellertid avfattningen blivit så vid, att den — i strid med vad åsyftat är — kommit att omfatta jämväl brottmål, däri talan endast föres om skadestånd. Det med ändringen avsedda resultatet torde enklast kunna vinnas genom att, i anslutning till uttryckssättet i lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff, låta regeln gälla för brottmål däri talan om ansvar föres. Sker detta, följer nämligen av 16 § i sistnämnda lag att 1 § i förslaget blir tillämplig i mål om förvandling av böter.

3 §.

Lagrådet:

Förevarande paragraf överensstämmer — bortsett från den höjda åldersgränsen — helt med 6 § i lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål mot vissa minderåriga. De skäl som på sin tid föranledde införandet av särskilda föreskrifter om ett snabbt avkunnande av domar i mål mot minderåriga rörande ansvar för brott äga emellertid icke längre samma vikt som tidigare. Numera gäller nämligen enligt 5 § lagen den 8 mars 1935 med vissa bestämmelser om häradssting att när mål å allmänt sammanträde blivit fört till slut, dom skall avkunnas innan sammanträdet ändas, såvida icke hinder härför möter i anseende till målets beskaffenhet. Och efter förebild av detta lagrum har i lagen den 12 mars 1938 med vissa bestämmelser om doms avkunnande vid rådhusrätt stadgats, att när mål å rådhusrätts sammanträde blivit fört till slut dom skall, så vitt ej hinder som nu sagts möter, avkunnas innan sammanträdet ändas. Redan genom vad i dessa båda lagar finnes stadgat torde kravet på skyndsamhet vid avgörande av mål som här avses vara tillräckligt inskräp. Vid sådant förhållande och då de allmänna reglerna i vissa hänseenden synas uppställa strängare krav än förslaget, hemställer lagrådet att 3 § måtte utgå.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 17 § strafflagen.*Lagrådet:*

Beträffande de ändringar som vid ett iakttagande av lagrådets vid 16 § förslaget till lag om villkorlig dom gjorda hemställan erfordras i 5 kap. strafflagen hänvisas till vad vid nämnda paragraf anförts.

Förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran.

2 §.

Lagrådet:

Under hänvisning till vad lagrådet anfört vid 13 § i förslaget till lag om villkorlig dom hemställles, att i förevarande paragraf stadgas, att om någon, som erhållit villkorlig dom, övertygas att hava före prövotidens slut begått brott, som i 1 § sägs, och därför dömes till tvångsuppfostran, skall domstolen förklara anståndet förverkat samt förordna, att tvångsuppfostran jämväl skall avse brott, som föranlett den villkorliga domen, eller träda i stället för straff, som utsatts i domen.

3 §.

Lagrådet:

Såsom 3 § torde lämpligen böra upptagas det föreslagna andra stycket i 2 § med de jämkningar som föranledas av lagrådets hemställan under 2 §. Därest så sker, föranledes därav ändring i ingressen till lagförslaget.

14 §.

Lagrådet:

Innebörden av denna paragraf är att — med avvikelse från den i svensk rätt gällande regeln att allmän åklagare är skyldig att tala å brott så snart sannolika skäl för den misstänktes skuld äro för handen (den s. k. legalitetsprincipen) — åtal i förevarande fall skall kunna underlätas även av orsaker som icke sammanhånga med graden av bevisningens styrka, t. ex. att det är olämpligt att ersätta den misstänktes behandling i uppfostringsanstalten med straffverkställighet (den s. k. opportunitetsprincipen).

Denna innebörd framgick någorlunda tydligt av den motsvarande bestämmelsen i 7 § lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran i dess ursprungliga lydelse. Men genom den avfattning stadgandet erhöll enligt en år 1936 vidtagen ändring, vilken avfattning upptagits i 1937 års lag om tvångsuppfostran kom — utan att någon principiell ändring åsyftades — stadgandets rätta innebörd att undanskymmas, och bestämmelsen framträder nu närmast såsom en föreskrift om behörig åtalsmyndighet. Härutinnan gör det föreliggande förslaget ej någon ändring.

Lagrådet hemställer på grund av vad nu anförts, att stadgandet jämkas för att tydligare uttrycka vad därmed åsyftas. Enklast kan detta ske genom att den prövning, som skulle ankomma på de ifrågavarande åklagarna, förklaras skola avse huruvida åtal lämpligen bör ske.

Att i lagtexten angiva att den misstänkte icke skall hava förut undergått rannsakning för det brott, som ger anledning till den särskilda åtalsprövningen, synes överflödigt. Vad stadgandet innehåller härom bör därför utgå.

Förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse.

Lagrådet:

Vinner vad lagrådet anfört vid 13 § i förslaget till lag om villkorlig dom samt vid 2, 3 och 14 §§ i förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen om tvångsuppfostran beaktande, böra i 2, 3 och 19 §§ i nu förevarande lagförslag vidtagas ändringar motsvarande dem, vilka förordats beträffande förslaget till lag angående ändring av lagen om tvångsuppfostran.

Tillika erinras om vad lagrådet under 26 § förslaget till lag om villkorlig dom uttalat angående jämkning i 27 § förevarande lag.

Vad sålunda förordats föranleder jämväl ändring av ingressen.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Lagrådet:

Beaktas vad lagrådet anfört vid 13 § i förslaget till lag om villkorlig dom samt vid 2 och 3 §§ i förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen om tvångsuppfostran, bör i förevarande förslag vidtagas ändringar motsvarande dem, vilka förordats beträffande nämnda båda stadganden i förslaget till ändringar i tvångsuppfostringslagen.

I överensstämmelse med de i det remitterade förslaget upptagna ändringarna i 15 § lagen om tvångsuppfostran och 20 § lagen om ungdomsfängelse hemställles, att sista punkten av 13 § första stycket förevarande lag utgår.

Då den möjligheten föreligger att olika tidpunkter kunna bliva fastställda för ikraftträdandet av 1937 års lag om förvaring och internering samt av den föreslagna lagen om villkorlig dom, lär i förevarande förslag böra stadgas, att lagen träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

44 §.

Lagrådet:

Under åberopande av vad som anförts vid 14 § i förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen om tvångsuppfostran hemställles om motsvarande jämkningar i förevarande paragraf.

**Förslaget till lag angående tillägg till lagen den 12 juni 1931 (nr 233)
om behandling av alkoholister (alkoholistlag).**

Lagrådet:

Under åberopande av vad som anförts vid 14 § i förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen om tvångsuppfostran hemställes om motsvarande jämkningar i förevarande lagförslag.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 17 februari 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler, efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet, lagrådets den 9 januari 1939 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 11 november 1938 remitterade förslagen till *lag om villkorlig dom, lag om särskild förundersökning i brottmål* samt de övriga därmed sammanhängande, i statsrådsprotokollet för sistnämnda dag angivna lagförslagen.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»Beträffande det sedan några år tillbaka pågående arbetet på en reform av straffrättens allmänna del har lagrådet uttalat, att detta reformarbete förvisso varit av behovet påkallat och borde hälsas med tillfredsställelse. Icke minst gällde detta enligt lagrådets mening de föreliggande förslagen om en bättre utformning av den villkorliga domen. Lagrådet har emellertid i anslutning härtil berört de särskilt för lagtillämpningen betydande olägenheter, som vore förbundna med en genom partiella reformer skeende ombildning av straffrätten, och har understrukit vikten av att åtgärder såvitt möjligt vidtoges för underlättande av den reviderade lagstiftningens tillämpning.

I vad lagrådet anfört kan jag i stort sett instämma. Det av lagrådet anmärkta behovet av en systematisk överarbetning av de efter hand antagna lagarna har uppmärksamrats vid tillsättandet av strafflagberedningen, därvid jag till statsrådsprotokollet den 6 oktober 1938 anförde att den på beredningen ankommande utredningen borde åsyfta en översyn och kodifiering av samtliga till straff- och skyddsåtgärdssystemet hörande lagbestämmelser, ägnade att intagas i en ny strafflag eller straffbalk. En sådan översyn kan dock, såsom lagrådet också antytt, svårligen ske förrän lagstiftningsarbetet blivit i sina huvuddrag fullbordat i vad det avser de kriminalpolitiska behandlingsformerna. Innan så skett torde åtskilligt stå att vinna för rättskipningen genom att de lagar vilka inbördes äga närmare

samband utgivas med kommentar och förklarande anmärkningar. Särskilda åtgärder ha redan vidtagits för att underlätta tillämpningen av de båda lagkomplex som trätt i kraft den 1 januari 1939, nämligen de som innefatta revision av bestämmelserna om verkställighet av bötesstraff och om sammanträffande av brott. Den 3 juni 1938 beslöt sålunda Kungl. Maj:t att en i Nordisk Kriminalistisk Årsbok 1938 publicerad uppsats rörande lagstiftningen om bötesverkställighet, författad av en av de sakkunniga i denna lagstiftningsfråga, professorn F. Wetter, skulle tryckas i en särupplaga. Denna har från justitiedepartementet utsänts till domstolar och andra myndigheter som ha att tillämpa lagen. I överensstämmelse med Kungl. Maj:ts beslut den 3 februari 1939 har vidare i tryck utgivits en på mitt uppdrag inom departementet utarbetad promemoria rörande lagstiftningen om sammanträffande av brott, vilken utsänts till domstolar, länsstyrelser, åklagare m. fl. Ytterligare åtgärder för underlättande av nya lagens tillämpning äro otvivelaktigt önskvärda och synas förtjänta av uppmuntran och understöd från det allmännas sida.

Med anledning av vad lagrådet anfört om önskvärdheten av att den nu föreslagna lagen om villkorlig dom träder i kraft samtidigt med eller åtminstone ej senare än den år 1937 utfärdade lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt vill jag nämna, att den sistnämnda lagen i varje fall icke kan sättas i kraft före den 1 januari 1940 med hänsyn till nödvändigheten att före ikraftträdandet nya anstalter bliva uppförda. Under förutsättning att erforderliga anslag beviljas till främjande av övervaknings- och förundersökningsverksamheten beträffande villkorligt dömda torde det vara möjligt att låta ikraftträdandet av den föreslagna lagen om villkorlig dom ske den 1 januari 1940. Frågan om övervakningsverksamhetens organisation m. m. samt därför behövliga medel har jag tidigare berört (statsverkspropositionen, andra huvudtiteln, s. 71), och torde få upptaga densamma till närmare behandling i annat sammanhang.

Enligt det till lagrådet remitterade förslaget skall villkorlig dom kunna meddelas antingen i form av anstånd med verkställandet av ett i domen utsatt straff eller i form av anstånd med ådömande av straff. Såsom förutsättning för den senare domstypens användning har i lagtexten angivits, att den av särskilda skäl finnes lämpligare än den förra. Lagrådet har förordat ett stadgande, enligt vilket den nya typen av villkorlig dom skulle tillåtas endast i fall då domstolen finner att förutsättningarna för användandet av tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse å den tilltalade äro för handen. En dylik bestämmelse skulle väl möjliggöra villkorlig dom av denna typ i de flesta fall, då en sådan dom enligt den av mig i remissprotokollet uttalade meningen får anses särskilt påkallad, nämligen då det vid den villkorliga domens meddelande föreligger anledning till antagande att vanligt frihetsstraff icke bör ifrågakomma i händelse anståndet sedermera förklaras förverkat. Genom den av lagrådet föreslagna inskränkningen skulle emellertid användningen av den ifrågavarande domstypen hindras i vissa andra fall, då den på grund av särskilda förhållanden kan befinnas vara att fö-

redraga. Som exempel på sådana fall har jag vid förslaget remitterande till lagrådet anført att brottet begåtts under synnerligen mildrande omständigheter. Med den av mig föreslagna avfattningen av stadgandet torde domstolarna erhålla möjlighet att använda den nya domstypen i fall då omständigheterna därtill giva anledning, och man synes icke behöva befara att stadgandet i denna lydelse skall föranleda en mot dess syfte stridande, alltför vidsträckt tillämpning av den nya metoden. Mot införande av ett stadgande som direkt anknyter till lagarna om tvångsuppfostran och ungdomsfängelse synes även kunna invändas, att stadgandet skulle behöva ändras i händelse ytterligare skyddsåtgärder införlivas med lagstiftningen.

I 22 § av det remitterade förslaget äro bestämmelser meddelade beträffande fullföljd av talan mot domstols och domares beslut rörande frågor som avses i 9, 11 och 12 §§. Lagrådet har förordat en omredigering av 22 §, varmed även avses saklig ändring i två hänseenden. Enligt lagrådets mening bör sålunda förbudet mot överklagande av beslut om varning borttagas, och vidare bör tiden för anförande av besvär mot beslut, som meddelas av annan än rätten, räknas icke från beslutet utan från dess delgivning. Vad lagrådet anført rörande den förstnämnda frågan synes böra föranleda att det från gällande lag upptagna förbudet icke bibehålles i den nya lagen. Beträffande frågan om besvärstiden må erinras, att något särskilt stadgande om beräkning av besvärstid icke meddelats i 1937 års lag om verkställighet av bötesstraff i fråga om beslut som av domare på landet eller ledamot av rådhusrätt meddelas i mål om förvandling av böter. Då det torde vara av viss betydelse att reglerna om besvärstid i dessa båda lagar överensstämma med varandra och då några praktiska olägenheter knappast kunna förorsakas av att besvärstiden räknas från beslutet, har jag icke ansett mig böra följa lagrådets förslag härutinnan. I redaktionellt hänseende har paragrafen underkastats en omarbetning i huvudsaklig överensstämmelse med lagrådets hemställan.

Vad i lagrådet anförts rörande de föreslagna övervakningsnämnderna synes beaktansvärt. I vilken utsträckning sådana nämnder komma att tillsättas torde icke med någon säkerhet kunna förutses, då såsom förslaget avser tillsättandet göres beroende av domstolarnas beslut. Det synes dock kunna antagas, att den i lagen anvisade anordningen skall mötas med intresse och att sålunda övervakningsnämnder skola efter hand komma till stånd i sådan omfattning, att man på därigenom vunna erfarenheter kan bilda sig en säkrare uppfattning om de praktiska fördelarna av nämndinstitutionen och om förutsättningarna för dess vidare utveckling.

Mot de av lagrådet gjorda erinringarna beträffande utformningen av de olika lagförslagen har jag, fränsett vad i det föregående nämnts, icke funnit något att invända.

Vad lagrådet anført vid 16 § av förslaget till lag om villkorlig dom medför en ändring jämväl av gällande regler om preskription av straff som ådömts genom villkorlig dom, vilka regler icke berörts av det remitterade

förslaget. Med de av lagrådet förordade preskriptionsreglerna vinnes bland annat den beaktansvärda fördelen, att båda de former av villkorlig dom, som enligt det föreliggande lagförslaget skola kunna användas, bliva i preskriptionsavseende behandlade på samma sätt. Med anledning av lagrådets hemställan i dessa hänseenden har förslaget till lag om villkorlig dom underkastats erforderlig omarbetning, varjämte i stället för det remitterade förslaget angående ändring av 5 kap. 17 § strafflagen utarbetats förslag till lag om ändring i vissa delar av 5 kap. samma lag, vilket berör kapitlets 20 § samt avser införande av en ny 24 § i kapitlet.

Bland övriga ändringar må här endast nämnas den som innefattar utslutning av 3 § förslaget till lag med vissa bestämmelser om brottmål rörande unga tilltalade, motsvarande 6 § i 1924 års lag i samma ämne. Upphävandet av detta stadgande rörande snabbt avgörande av mål om ansvar mot minderåriga — ett stadgande som härrör från 1902 års lagstiftning om behandlingen av minderåriga förbrytare — läser icke kunna uppfattas som ett underskattande av betydelsen av att brottmål rörande unga personer behandlas med största möjliga skyndsamhet. Sedan emellertid genom lagar 1935 och 1938 meddelats allmänna bestämmelser om doms avkunnande, vilka uppställa synnerligen stränga krav på skyndsamhet med utslags avkunnande, synes det ifrågavarande stadgandet icke vidare fylla någon praktisk uppgift.

Jämte de ändringar i lagtext och lagrubriker som föranletts av lagrådets granskning ha ytterligare vissa jämkningar vidtagits i förslagen. Dessa jämkningar äro av helt redaktionell innebörd.

De i enlighet med vad nu angivits ändrade lagförslagen äro förslag till

- 1) lag om villkorlig dom;
- 2) lag om särskild förundersökning i brottmål;
- 3) lag med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig;
- 4) lag om ändring i vissa delar av 5 kap. strafflagen;
- 5) lag om ändrad lydelse av 32 och 34 §§ strafflagen för krigsmakten;
- 6) lag om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken;
- 7) lag om tillägg till 30 kap. 6 § 1 mom. rättegångsbalken;
- 8) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran;
- 9) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse;
- 10) lag angående ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt;
- 11) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag); samt
- 12) lag angående tillägg till lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag).»

Föredraganden hemställer, att lagförslagen måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse biläga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.
